

Ghid de artă urbană pentru municipiul Iași

Ghid de artă urbană pentru municipiul Iași

Spațiul public este sufletul orașului, locul în care sunt esențializate toate trăsăturile sale. Este o zonă de suprapunere și de interconectare, locul în care se concretizează caracterul și cultura unei societăți. În cadrul său, arta urbană are un loc aparte, pentru că ea are capacitatea să transforme un spațiu public într-unul activ, care încurajează interacțiunea oamenilor cu fluxurile de energie specifice unui oraș. Din acest motiv, „Ghidul de artă urbană pentru municipiul Iași” reprezintă un prim pas în încercarea de a clarifica rolul artei urbane, având ca punct de plecare practica din alte orașe europene.

Autori
Adrian Mironescu
Corina Pop
Iulian Stan

Coordonator
Marcel-Ionescu Heroiu

CUPRINS

1. Problematica	11
2. Scopul și obiectivele ghidului	15
2.1. Cum poate fi folosit ghidul și cui îi este destinat	15
2.1.1. Structura ghidului	15
2.1.2. Cui îi este destinat ghidul	16
2.2. Rolul artei în spațiile publice	17
2.3. O nouă abordare a spațiilor publice de calitate	18
2.3.1. Cele două concepte care stau la baza spațiilor prietenoase cu copiii	18
3. Tipurile de artă discutate în ghid	25
3.1. Artă permanentă	25
3.2. Artă temporară	26
3.3. Subcategorii ale artei permanente sau temporare	26
3.3.1. Obiecte de artă cu funcție comemorativă	27
3.3.2. Obiecte de artă fără funcție comemorativă	27
3.3.3. Obiecte de artă în funcție de originea lor	27
4. Criteriile de calitate a operelor de artă	31
4.1. Condiții prealabile pentru atingerea calității operelor de artă în spațiul public	31
4.2. Criterii de calitate de bază ale operelor de artă din spațiile publice	31
4.2.1. Calitatea artistică a lucrării	32
4.2.2. Calitatea conținutului lucrării	33
4.2.3. Calitatea spațială generată de amplasarea lucrării în raport cu spațiul public	33
4.2.4. Alte criterii de calitate	38
5. Entitățile implicate și pașii necesari pentru inserția artei urbane în spațiul public	43
5.1. Rolul artistului	43
5.2. Rolul unui expert/a unei comisii de experți sau a unui consiliu cultural din cadrul autorității publice	44
5.3. Rolul unui curator al orașului, dedicat colecțiilor de artă din spațiul public	45
5.4. Rolul curatorilor independenți ca profesioniști consultanți și mediatori de proces	45
5.5. Rolul managerului de proiect	46
5.6. Educare, informare și participare	46
6. Implementarea intervențiilor artistice	53
6.1. Implementarea intervențiilor artistice permanente	53
6.1.1. Pregătirea conceptului și a caietului de sarcini	53
6.1.2. Intervenții artistice permanente în urma concursurilor naționale sau internaționale	54
6.1.3. Implementarea unei lucrări artistice existente	55
6.1.4. Gestiunea ulterioară a artei urbane în spațiu	56
6.1.5. Implementarea intervențiilor artistice temporare	60
6.2. Sprijin financiar	66
6.3. Tipuri de achiziții. Aspecte generale	67
6.4. Faze determinante în procesul de achiziție dedicat artei urbane	68
7. Propuneri pentru municipiul Iași	77
8. Sursa informațiilor	96
8.1. Bibliografie	96
8.2. Sursa imaginilor	96

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.	Rolul artei în spațiul public	12
Tabelul 2.	Actori implicați în procedura de inserare a operelor de artă în spațiul urban și responsabilitățile asociate	16
Tabelul 3.	Tipurile de artă discutate în ghid	25
Tabelul 4.	Condiții prealabile pentru atingerea calității operelor de artă în spațiul public	31
Tabelul 5.	Cele două etape aferente etapei de pregătire conceptuală	53
Tabelul 6.	Procentul de 1% aplicat în Irlanda, în funcție de totalul costurilor nete de construcție (2020)	66
Tabelul 7.	Procentul de 1% aplicat la o investiție publică	66
Tabelul 8.	Avantajele concursului de soluții deschis	67
Tabelul 9.	Fazele determinante în procesul de achiziție dedicat artei urbane	69

LISTA FIGURILOR

Figura 1.	Schiță pe servetel - Robert Venturi 2015	8
Figura 2.	Coperta cărții „Skin in the game”	11
Figura 3.	Remembering a brave new world (1)	13
Figura 4.	Remembering a brave new world (2)	13
Figura 5.	Portretul lui Arik Levy	15
Figura 6.	Statuia lui Franz Kafka	17
Figura 7.	iberty Grip	17
Figura 8.	Componentele spațiului public dedicat copiilor	19
Figura 9.	Loc de joacă în Amsterdam (1)	22
Figura 10.	Loc de joacă în Amsterdam (2)	22
Figura 11.	Loc de joacă în Amsterdam (3)	23
Figura 12.	Loc de joacă în Amsterdam (4)	23
Figura 13.	RE/FLEC/TOR	25
Figura 14.	Balloon Flower (Red)	25
Figura 15.	Pantofi pe malul Dunării	26
Figura 16.	Memorialul Victimelor Holocaustului din România	26
Figura 17.	Mausoleul din Parcul Carol / Monumetul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism	27
Figura 18.	Scara lumii	27
Figura 19.	The sound wave (1)	28
Figura 20.	The soundwave (2)	29
Figura 21.	The soundwave (3)	29
Figura 22.	The soundwave (4)	29
Figura 23.	The soundwave (5)	29
Figura 24.	Monumentul Stâlpi Împușcați	31
Figura 25.	Statuia Părintelui Martin Středa	32
Figura 26.	Statuia lui Avram Iancu	32
Figura 27.	PopUP Răspui - spațiu de joacă mobil și incluziv	33
Figura 28.	Pasajul latin și reproducerile imaginilor de pe Columna lui Traian	34
Figura 29.	City Thread	34
Figura 30.	Aripi	35
Figura 31.	Roșia Montană (stânga jos)	35
Figura 32.	Hidra (dreapta jos)	35
Figura 33.	Statuia lui Dávid Ferenc	36
Figura 34.	Amenajarea spațiului exterior - Biblioteca Orășenească	36
Figura 35.	Mihai Eminescu	36
Figura 36.	Zona George Apostu, Parcul Kiseleff	37
Figura 37.	Statuia lui Alexandru cel Bun	37
Figura 38.	Lupa Capitolina	37
Figura 39.	Ansamblul monumental Matia Corvin	37
Figura 40.	Alphabet chairs	38
Figura 41.	Mural Valea Jiului	38
Figura 42.	Semnal Urban, TIFF festival	39
Figura 43.	Fald	39
Figura 44.	Bohemian playground	39
Figura 45.	NOW (1)	40

Figura 45.	NOW (2)	41
Figura 46.	NOW (3)	41
Figura 47.	NOW (4)	41
Figura 48.	NOW (5)	41
Figura 49.	NOW (6)	41
Figura 50.	Portretul lui Yuri Suzuki	43
Figura 51.	Siglele Centrelor Culturale: București și Cluj Napoca	44
Figura 52.	Spotlight Festival, București. Urban Pinball - Mindscape Studio (România)	45
Figura 53.	Spotlight Festival, București. Wave Field - L4 Studio & Wireframe Studio (Canada)	45
Figura 54.	Joc Urban	47
Figura 55.	Hey!yard in front of the yard	48
Figura 56.	Memoriile Cetății	49
Figura 57.	Pagina de internet Brno, Cehia	50
Figura 58.	Pagina de internet Londra, UK	50
Figura 59.	Hartă interactivă dedicată artei monumentale socialiste a anilor 1955-1989/91	50
Figura 60.	Pagina de internet dedicată artei publice în Brno	51
Figura 61.	Story map creat pentru promovarea artei publice în Brno	51
Figura 62.	Concursuri de artă urbană lansate prin platforma de internet	51
Figura 63.	Exemplu de inventariere a artei publice de pe pagina de internet dedicată artei - The Line, Londra	51
Figura 64.	Grupul statuar Școala Ardeleană	55
Figura 65.	Septenarius 1990 și 2004	56
Figura 66.	Statuie Strada Sforii	56
Figura 67.	Memorialul Renașterii	57
Figura 68.	Paviment în Grass Roots Square	58
Figura 69.	Fântână sculpturală în Yagan Square	58
Figura 70.	BUS	58
Figura 71.	Bolarzi sculptați	59
Figura 72.	Orchestra, mobilier sculptural	59
Figura 73.	Statuia lui Thorbecke	59
Figura 74.	The heart of the city	61
Figura 75.	Light Drift	61
Figura 76.	Paint by drone	62
Figura 77.	Semnal Urban @ Teatrul de vară Capitol	62
Figura 78.	George Street Art Gallery. Graffiti Pod Aurel Vlaicu	62
Figura 79.	DoomiNow – The end	63
Figura 80.	Care	63
Figura 81.	Trecere Hideout	63
Figura 82.	Infografia Inocenței	63
Figura 83.	Hang in there	63
Figura 84.	Swing Time (1)	64
Figura 85.	Swing time (2)	65
Figura 86.	Swing time (3)	65
Figura 87.	Concurs de artă urbană pentru monumentul lui Adolf Loos, Brno - Locul I	67
Figura 88.	Concurs de artă urbană pentru monumentul lui Adolf Loos, Brno - Locul II	67
Figura 89.	Monumentul lui Adolf Loos realizat în urma concursului	68
Figura 90.	Scheme conceptuale - evoluția clepsidrei REGENERA	77
Figura 91.	Diagramă concept. Principiul clepsidrei inversate și fluxul Aer -> Natură -> Date	78
Figura 92.	Randare de zi, iarna.	78
Figura 93.	Randare de noapte, iarna. Sistemul LED ca barometru vizual al calității aerului.	78
Figura 94.	Randare de zi toamna	80
Figura 95.	Randare în timpul apusului	80
Figura 96.	Randare de noapte	80
Figura 97.	Randare de zi. Integrarea arborelui în structura metalică modulară	81

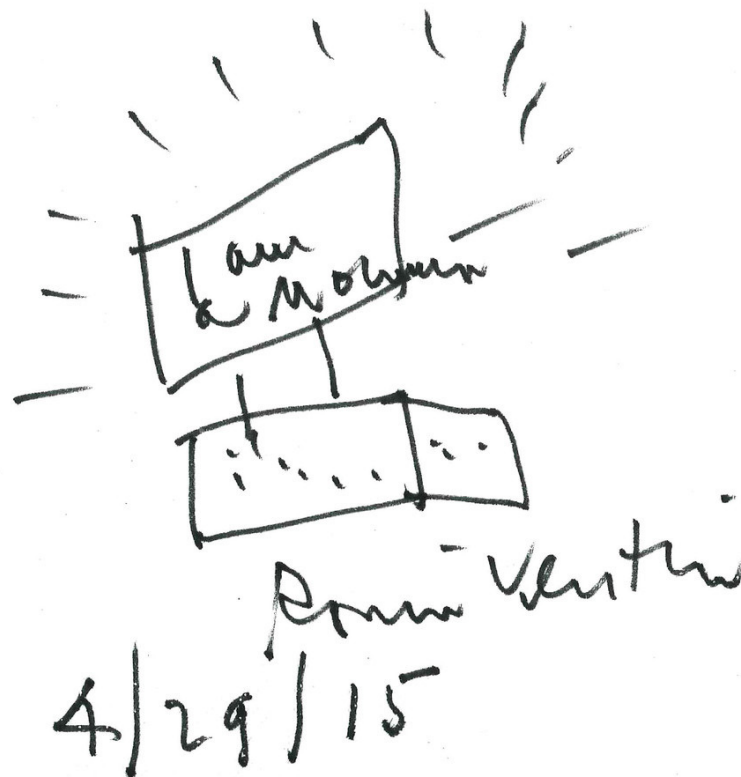

Figura 1. Schiță pe servetel - Robert Venturi 2015

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3uYW60t>

În ultimele decenii, în majoritatea țărilor europene și nu numai, numeroase agenții de creație și autorități locale s-au axat pe identificarea și articularea celor mai bune practici în comandarea și gestionarea artei în spațiul public. Astfel, cel puțin pentru anumite categorii de proiecte de artă în spațiul public, s-a ajuns la un consens referitor la cele mai potrivite practici și proceduri. Totuși, aceste modele nu sunt încă pe deplin vizibile pentru cei care sunt responsabili cu implementarea lor sau pentru cei care ajung să beneficieze de inserarea lor în spațiul public. Ele nu sunt întotdeauna bine înțelese de artiști, de organismele responsabile cu implementarea lor sau de alte părți interesate, care nu împărtășesc neapărat aceeași terminologie, aceleași viziuni privind estetica sau dezvoltarea contextului mai larg. Mai mult, unele modele sunt complexe și rigide, dificil de implementat și de adaptat la situațiile din viața reală.

Provocarea devine și mai mare dacă luăm în calcul progresul tehnologic care astăzi este o componentă a vieții de zi cu zi. Practic, obiectele interacționează cu publicul, iar interfața urbană și arhitectura au devenit un organism evolutiv, capabil să reacționeze la agenți multipli în funcție de timp și de utilizatori. Proiecte permanente sau temporare, instalații create pentru evenimente și festivaluri, prototipuri inovatoare testate în spațiul public, toate contribuie la activarea spațiului public. Practic, asistăm astăzi la inserții de artă urbană cu o paletă extrem de variată, comparativ cu acum câteva decenii (Markoupoulou *et. al.*, 2017). Vorbim despre artă urbană axată pe:

- ▶ Interacțiunea socială: proiecte de promovare socială, instalații în care comportamente individuale sunt coordonate și prezentate sub forma unui rezultat colectiv;
- ▶ Vizualizare de date: artă urbană axată pe vizualizarea comportamentului oamenilor plecând de la informații colectate prin rețele sociale;
- ▶ *Design* parametric: simulatoare care permit artiștilor să creeze forme care corespund mai bine nevoilor utilizatorilor;
- ▶ Materiale receptive: materiale utilizate pentru a crește gradul de interacțiune al utilizatorilor cu spațiul;
- ▶ Energie regenerabilă: artă urbană concepută ca artă autosuficientă, capabilă să genereze și să stocheze energie în timp ce îndeplinește un rol estetic.

Prin urmare, fără o serie de standarde care să acopere întreaga sferă de aplicabilitate a artei în spațiile publice – de la concepție, la contractare, la întreținere și la dezafectare, întreaga procedură devine o provocare pentru artiști și pentru autoritățile publice. Din acest motiv, ghidul de față reprezintă un prim pas în încercarea de a clarifica rolul artei urbane în orașele din România, având ca punct de plecare practica din alte orașe europene.

Arta și tot ceea ce pare „neobișnuit” într-un context cunoscut, practic, de zi cu zi, are rolul de a cultiva, de a educa și de a atrage publicul larg în sfera preocupărilor legate de spațiul public.

01

Problematica

Definiții

Rolul artei în
spațiul public

1. Problematica

La nivel european și nu numai, interesul pentru calitatea spațiilor publice, adesea suport pentru arta urbană, fie ea temporară sau permanentă, este în creștere. Cu toate acestea, contextul românesc se prezintă încă diferit, administrațiile publice locale fiind mai degrabă preocupate de problemele stringente ale orașelor și mai puțin de estetica lui care, în mare măsură, cuprinde și monumentele de for public, operele de artă sculpturale, picturile murale, instalațiile urbane, arta efemeră, mobilierul urban interactiv, jocurile urbane etc.

„Viziunea fără acțiune este aproape un vis. Acțiunea fără viziune doar contribuie la trecerea timpului. Viziunea însoțită de acțiune poate însă schimba lumea.”

Joel A. Barker

Figura 2. Coperta cărții „Skin in the game”

Nicholas Taleb consideră eșecurile în afaceri, politică și alte aspecte ale experienței umane o consecință a absenței „pielii în joc”, cu referire la prezența a ceva de pierdut la nivel personal, într-o anumită problemă.

Viața orașului și calitatea vieții în general, reprezintă reponsabilitate personală și colectivă, iar implicarea în viața publică, aprecierea frumosului și a artei publice sunt și ele o formă de „skin in the game”.

Sursa imaginii: <https://amzn.to/3sL9HFZ>

Sintagmele „Artă în spațiul public” sau „Artă urbană” sunt adesea utilizate interschimbabil, dar definiția lor nu este lipsită de dezbateri. Ambele sunt însă folosite în ghidul de față pentru a ne referi la arta care este realizată cu intenția specifică de a fi situată în domeniul public, fiind accesibilă publicului larg. Arta urbană, definită în linii mari, poate lua multe forme și poate îndeplini multe funcții. În timp ce arta publică a fost concepută, în mod tradițional, din sfera artelor plastice¹, în ultimii ani, domeniul de aplicare al artei publice s-a extins treptat, incluzând domenii precum arhitectura, pictura, muzica, literatura, filmul, multimedia, arta sonoră. De la proiecte de *design* integrat², până la

proces participative și performanțe artistice în cadrul evenimentelor culturale sau a festivalurilor, arta în spațiul public devine în mod cert un subiect eferescent și un mijloc de creștere a calității vieții în orașele de astăzi.

Arta urbană poate fi permanentă (se întinde pe durata mai multor ani) sau temporară (durează câteva ore, zile sau maximum câteva luni). Ea poate fi specifică unui teren, când adaugă semnificație unui anumit loc, sau nespecifică, având doar scop de afișare și de vizibilitate, fără legături directe cu terenul. Pentru amplasarea în domeniul public, lucrările de artă pot fi achiziționate prin:

- ▶ Concurs deschis sau închis, internațional sau național;
- ▶ Comandare directă de la un artist sau o echipă de artiști în baza unei viziuni prestabilite;
- ▶ Cumpărare directă, închiriere, împrumut, donație etc.
- ▶ Scheme publice sau private de granturi pentru proiecte inițiate de artiști sau de comunitate;

Ghidul de față este menit să clarifice aspectele legate de achiziționarea directă, prin concurs sau prin comandare directă. Scopul comandării operelor de artă de către o autoritate publică variază, dar întotdeauna are rolul de a contribui la înțelegerea și la aprecierea patrimoniului cultural și social local și la îmbunătățirea mediului natural și construit.

De asemenea, documentul se concentrează doar pe operele de artă cu caracter material și nu abordează latura intangibilă, mai exact evenimentele, concertele, producțiile de teatru, spectacolele etc. Practic, documentul se referă la opere de artă accesibile publicului larg – statui, monumente, plăci memoriale, lucrări decorative etc., cu multiple roluri. Rolul artei este unul important în dinamica unui oraș și în procesul de educare și de informare a publicului larg. Dincolo de conștientizarea importanței laturii estetice, ludice, interactive etc. a orașului, există o suită de probleme comune în majoritatea țărilor care încearcă implementarea artei în spațiul public, după cum urmează:

- ▶ Proceduri de achiziție complicate pentru artiști și pentru Autoritatea Publică/comisarii de artă;
- ▶ Contracte lungi și complicate;
- ▶ Cerința ca artiștii să lucreze cu producători, instalatori sau manageri de proiect terți desemnați, de multe ori cu interes scăzut și cu expertiză îndoielnică în zona artistică;
- ▶ Modificări succesive ale calendarului de implementare, cu întârzieri considerabile în implementare;

¹ În special sculptura permanentă în aer liber.

² În cazul în care opera de artă este integrată în structura arhitecturii sau este atașată de clădiri, de exemplu.

- Incapacitatea de comunicare eficientă către publicul larg;
- Abordări confuze în gestionarea și întreținerea operelor de artă odată ce acestea au fost recepționate etc.

Tabelul 1. Rolul artei în spațiul public

Sursa: autorii, bazat pe IPR Praha, 2018: 12

Rolul estetic	O operă de artă într-un spațiu public creează și îmbogățește mediul prin valoarea sa estetică, una dintre părțile indispensabile ale calității vieții.
Rolul urban	O operă de artă creează un loc și consolidează identitatea sa și a contextului aferent. Prin prezența fizică (vizuală) și prin conținut (simbolic, interactiv etc.) ea afectează modul în care spațiul este perceput și utilizat, și crește atractivitatea și legăturile rezidenților cu acesta. Prezența artei aduce într-un spațiu dimensiunea umană, detaliile și stimulii senzoriali și cognitivi, dincolo de mediul construit standard. Artă poate ajuta la activare și la socializare, chiar și în zonele neglijate, și oferă oportunitatea de contemplare odată cu staționarea într-un anumit loc.
Rolul în promovarea diversității mediului	Promovarea diversității expresiilor artistice în spațiul public stabilizează și dezvoltă varietatea culturală a orașului. Ea contribuie la toleranța generală a publicului față de noutate, necunoscut și diferit. Existența artei în spațiile publice este o condiție prealabilă importantă pentru un mediu creativ, care stimulează inventivitatea și motivează artiștii să creeze și să comunice mai mult cu publicul larg.
Rolul cultural	Una din premisele de bază pentru îndeplinirea rolului cultural este conținutul operei de artă, mai exact ideea pe care o încorporează și sensul pe care îl generează, în timp, în spațiul respectiv. Prezența artei contemporane de calitate în spațiile publice crește gradul de conștientizare cu privire la evenimentele culturale locale și internaționale și întărește profilul orașului cultural în competiția internațională.
Rolul social	Fiind accesibilă tuturor trecătorilor, artă contribuie la dezvoltarea experienței artistice a publicului larg. Lucrarea poate răspunde contextului social al unui loc și poate deveni un element interactiv în spațiu, concentrând atenția localnicilor și a vizitatorilor. Ea se poate transforma chiar într-un liant pentru un anumit colectiv. Există, de asemenea, abordări care implică direct publicul în realizarea creației și care cresc acceptarea socială grație propriei experiențe în procesul de creație. Obiectele de artă pot fi exemple de ironie și de critică sau, dimpotrivă, exemple de valori. Dacă ele reprezintă teme abstracte, atunci pot încuraja dezbateră civică informală sau formală.
Rolul educațional	Întâlnirea cu obiectul de artă și ceea ce poate fi perceput ca „neobișnuit” într-un context repetitiv, are rolul de a educa, de a cultiva și de a implica individul în viața activă urbană. Mai mult, ea oferă o „confruntare” cu valoarea estetică și artistică, promovează alfabetizarea vizuală și asociativă, reflecția și viziunea critică, eliberează mintea și produce așa zisa „revigorare” mentală.
Rolul comemorativ	O operă de artă este un purtător de informație care poate transmite poveștile generațiilor trecute și poate crea o viziune pentru viitor. Printr-o operă de artă se poate exprima sentimentul de onoare, fie prin amintirea unei personalități, a unei fapte sau a unui eveniment, fie prin exprimarea unor valori comune ale unui grup sau ale unei societăți.
Rolul reprezentativ și simbolic	Rolul artei în spațiul public, într-o societate democratică, nu este doar acela de a reprezenta Autoritatea Contractantă, ci de a evidenția problemele societale, adesea contradictorii sau conflictuale și de a încuraja critica socială. De asemenea, opera de artă poate întregi compoziția unui spațiu, poate contribui la orientarea în spațiul public și poate genera identitatea unui loc, care poate uneori chiar să îi poarte numele.
Rolul economic și de promovare	Artă de calitate are întotdeauna efect pozitiv asupra atractivității spațiilor publice și asupra imaginii de ansamblu a orașului, ceea ce poate contribui la creșterea potențialului economic al localității. Artă va atrage întotdeauna atenția rezidenților, a turiștilor și a investitorilor.

La nivel global, din cauza pandemiei COVID-19, anii 2020 și 2021 au închis muzee și galerii, limitând accesul la artă pentru luni întregi. Din acest motiv, probabil că niciodată valoarea artei și nevoia de artă publică nu au fost atât de evidente.

Figura 3. Remembering a brave new world (1)

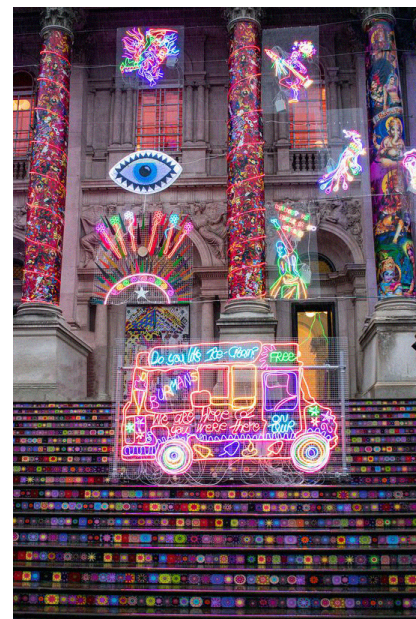

Figura 4. Remembering a brave new world (2)

Autor: Chila Kumari Singh Burman, 2020, Londra

Instalația a transformat fața muzeului Tate Britain, combinând mitologia hindusă, imaginile Bollywood, istoria colonială și amintirile personale. Ea amintește de identitate, memorie și speranță. Ideea instalației a fost să ofere o lumină în întunericul generat de COVID și un îndemn spre a ne aminti de potențialul nostru colectiv. Practica lui Burman inspiră, de asemenea, considerație și sprijin pentru egalitate și diversitate.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3pfl5ZZ>

Scopul și obiectivele ghidului

Cui îi este
destinat ghidul

Spațiile
publice

Copiii și arta
urbană

2. Scopul și obiectivele ghidului

Ghidul își propune să atingă trei obiective majore:

- ▶ Creșterea gradului de conștientizare. Documentul declară importanța existenței artei de calitate în spațiile publice ale orașului și descrie beneficiile și obstacolele în procesul de implementare;
- ▶ Oferirea unor instrumente pe care orașul le poate aplica treptat, dacă scopul său este de a susține, de a extinde și de a promova arta de calitate în spațiul public, crescând rolul cultural al orașului în context național și, de ce nu, internațional;
- ▶ Definirea unor criterii de bază pentru calitatea operelor de artă și pentru procesul de achiziție, de administrare și de întreținere a lor. De asemenea, ghidul stabilește o serie de condiții transparente pentru inițiatorii achiziției unei lucrări în spațiul public;

Documentul de față reprezintă un material care răspunde la provocările legate de instalarea artei urbane în oraș. El oferă o suită de principii și de recomandări privitoare la calitatea artei urbane. Documentul nu reprezintă un regulament tehnic de implementare, chiar dacă unele reguli prezentate pot deveni regulă ulterioară, pe baza încorporării lor în documente legislative relevante.

Regulile și principiile stabilite în acest document necesită adaptare la fiecare situație specifică. De asemenea, documentul poate fi actualizat în urma recenziilor primite din partea utilizatorilor sau ca urmare a schimbărilor legislative. Unele reguli și principii sunt generale și pot fi utilizate de către mai multe administrații locale.

Ghidul își propune să lanseze o primă discuție mai largă legată de arta urbană în municipiul Iași. Scopul este de a îndruma toți actorii care fac parte din procesul de inițiere, atribuire, creare, realizare, administrare și întreținere a obiectelor de artă în locurile aparținând domeniului public.

Figura 5. Portretul lui Arik Levy

Arik Levy (1963) este cunoscut publicului larg pentru operele sale de artă și pentru designul industrial specific. Dincolo de sculpturile publice clasice, Arik Levy promovează ideea spațiilor care pot răspunde mai ușor nevoilor utilizatorilor prin multifuncționalitate.

"Life is a system of signs and symbols where nothing is what it seems."

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3BrxXRB>

2.1. Cum poate fi folosit ghidul și cui îi este destinat

2.1.1. Structura ghidului

Ghidul este împărțit în șase secțiuni, completate pe parcurs cu imagini relevante, care sintetizează cât mai bine aspectele semnalate, fie ele pozitive, fie negative. Cele șase secțiuni sunt următoarele:

1. O introducere în care este subliniată necesitatea unei abordări integrate atunci când se amplasează lucrări în locuri publice. Tot în această parte sunt descrise și beneficiile generale ale artei de calitate în oraș. Secțiunea este continuată de un capitol dedicat problematicii generale.
2. Un capitol dedicat scopului ghidului și obiectivelor asociate. Capitolul cuprinde și o serie de instrucțiuni legate de utilizarea lui;
3. Un capitol care descrie diferitele forme pe care arta le poate dobândi în spațiile publice, cu ilustrarea unor exemple de bună practică din țară și din afara țării;
4. Un capitol dedicat principiilor și criteriilor de calitate pe care operele de artă ar trebui să le înglobeze, susținut pe parcurs de exemple de bună/rea practică;
5. O parte dedicată procedurii de implementare și de gestiune a operelor de artă dintr-un oraș. Aceasta definește regulile acestor procese și oferă o serie de indicații pentru schimbări în mai bine;
6. Ultima secțiune este dedicată unor propuneri de artă urbană și/sau mobilier urban interactiv în municipiul Iași.

2.1.2. Cui îi este destinat ghidul

Documentul este conceput ca o metodologie pentru toți actorii implicați în oricare dintre procesele conexe de inițiere, atribuire, creare, implementare, administrare și întreținere a obiectelor de artă în spațiile publice.

De asemenea, el poate fi folosit ca argument pentru dezbaterile privind proiecte specifice, în timpul proceselor de aprobare și în comunicarea cu alte entități sau organizații. Rolul său este, de asemenea, să inspire și să inițieze schimbări sistemice la nivelul autorităților publice.

Un grup țintă important îl constituie actorii implicați direct în pregătirea și în implementarea operelor de artă în spațiile publice din postura de reprezentanți ai autorității publice.

Prin recomandările referitoare la procesul de achiziție și de proiectare propriu-zisă a artei în spațiile publice, documentul ar trebui să fie util și artiștilor, arhitecților, organizațiilor active în domeniul culturii și altor entități interesate.

Prin urmare, actorii cei mai relevanți implicați în procedura de inserare a operelor de artă în spațiul public sunt prezentați mai jos, împreună cu principalele lor atribuții:

Tabelul 2. Actori implicați în procedura de inserare a operelor de artă în spațiul urban și responsabilitățile asociate

Sursa: autorii, bazat pe IPR Praha, 2018: 22-24

Entitate	Responsabilități
Autoritatea Publică	► Proprietar al spațiului stradal și al spațiilor publice majore din oraș; ► Rol principal de inițiere și de luare a deciziilor în îndeplinirea viziunii de dezvoltare a orașului, prin strategii și prin documentații de urbanism la nivel de oraș; ► Rol decizional în materie de strategie, implementare, administrare, îngrijire, întreținere și finanțare - alocarea bugetului necesar pentru finanțarea realizării sau gestionării operelor de artă în spații publice. Documentul este util administrației locale ca bază pentru definirea cerințelor în ceea ce privește amplasarea operelor de artă de calitate în spațiile publice și ca bază pentru pregătirea, evaluarea și aprobarea propriu-zisă a unei opere de artă.
Alți administratori, operatori și concesionari ai spațiilor publice	► Rol executiv în administrare, operare, întreținere și utilizare. Pentru această categorie, ghidul poate deveni un document obligatoriu, atașat contractelor derulate între diferitele entități.
Profesioniști	► Rol creativ, participativ și critic în etapele de pregătire tehnică, de realizare, de administrare și de întreținere a operelor de artă în locuri publice. În acest caz, ghidul are caracter informativ – declară scopul orașului referitor la arta urbană și stabilește reguli transparente de achiziție și de realizare a operelor de artă.
Comunitatea artistică, instituțiile culturale și de învățământ	► Rol creativ, participativ și critic în etapele de pregătire tehnică, de realizare, de administrare și de întreținere a operelor de artă în locuri publice. Pentru această categorie, ghidul reprezintă un suport de argumentare în discutarea și în aprobarea intențiilor artistice. Documentul definește criterii clare de calitate pentru a ajuta creatorii în demersul artistic și stabilește reguli transparente în procesul de achiziție a lucrărilor. Pentru specialiștii (arhitecți, curatori, artiști) participanți la comisii și jurii de experți la concursurile de selecție, ghidul oferă o bază pentru evaluarea calității propunerilor.
Publicul larg, activ³ sau pasiv⁴	► Publicul larg are rolul de inițiere și de participare la nivel de strategie, planificare, implementare, administrare și mentenanță. Pentru acest public, documentul reprezintă un material informativ și educațional. În același timp, el poate reprezenta un suport util pentru inițiatorii proiectelor de artă care fac parte din publicul larg.
Dezvoltatorii, ca investitori privați ai operelor de artă în spațiul public	► Au rolul inițiator și decizional în cadrul propriilor investiții. Pentru persoanele fizice sau juridice, documentul poate fi privit ca o sursă de informare și de inspirație, o bază care contribuie la reconcilierea intenției private cu viziunea și strategia orașului în ceea ce privește calitatea spațiilor publice. Gradul de angajament este relaționat la situația proprietății. Mai exact, dacă aceștia decid să amplaseze o lucrare în domeniul public, atunci documentul ar trebui să fie unul obligatoriu.

³ Activ în sensul de inițiator.

⁴ Pasiv în sensul de destinatar.

Figura 6. Statuia lui Franz Kafka

Autor: Jaroslav Róna, 2003, Praga

Statuia din bronz se bazează pe o descriere vie care apare în nuvela timpurie a lui Franz Kafka, „Descrierea unei lupte”: un tânăr călare (însuși Franz Kafka) pe umerii altui bărbat, plimbându-se pe străzile din Praga.

Amplasarea monumentului într-o zonă construită veche, cu o rupere de teren și pe linia de delimitare a zonei Josefov - fost oraș evreiesc și orașul vechi al Pragăi, simbolizează, într-o anumită măsură, situația lui Kafka - autor evreu, scriitor în limba germană, într-un mediu ceh. Amplasarea monumentului într-un spațiu mic este una fericită și accentuează umorul absurd pe care îl ilustrează sculptura. Opera este un fel de parafrază a unei statui ecvestre - Kafka stă pe un costum gol și este condus într-un loc necunoscut.

Statuia a primit în 2004 premiul Grand Prix of the Community of Architects în categoria Artelor Vizuale în arhitectură.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3GV7lII>

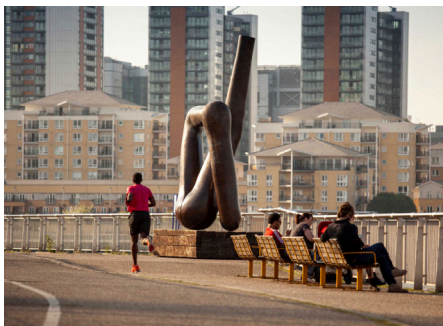

Figura 7. Liberty Grip

Autor: Gary Hume, 2008, Londra

Artistul a modelat această sculptură în trei secțiuni separate, fiecare parte reprezentând brațul unui manechin de magazin. Rezultatul este o sculptură a formei umane prinsă între realitate și abstract. Pentru a estompa și mai mult aceste limite, Hume a turnat sculptura în bronz la o scară monumentală, făcând aluzie la sculptura comemorativă tradițională, pe care apoi a contrastat-o „răutăcios” cu o patină roz la capătul fiecărui membru.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Bt5OCz>

2.2. Rolul artei în spațiile publice

Definirea importanței artelor plastice în peisajul urban este una complexă. Totuși, putem afirma ca arta are capacitatea de a schimba perspectiva utilizatorilor, de a deschide orizontul și de a evidenția, de ce nu, problemele prezentului și de a oferi o perspectivă diferită față de viziunea clasică față de oraș. Artă poate încuraja angajamentul civic și poate transmite critici ironice, care nasc dezbateri sociale, adesea constructive.

Poziționată în spațiul public deschis tuturor, arta are capacitatea de a atrage atenția publicului larg și de a crea condițiile de percepție a spațiului public fizic ca fiind spațiul tuturor, ca loc social, dedicat întâlnirilor și discuțiilor. În astfel de locuri, unde există stimuli tematici de acest tip, se produce consens și se mărește rezistența la „atomizarea” completă a societății. Utilizarea diferită a spațiului comun contribuie, de asemenea, la scăderea xenofobiei, a rasismului, a intoleranței, a polarizării sau a altor fenomene socio-patologice care rezultă din distanțarea fizică tot mai mare și din scăderea interesului față de împărtășirea constructivă a opiniilor – cel mai adesea, rețelele sociale încurajează așa zisele „discuții de impresie”, care sunt percepute mai degrabă ca o împărțire distructivă a opiniilor în spațiul public.

Prin urmare, prezența artei în spațiile publice:

- ▶ Face arta accesibilă publicului larg și face cunoscută arta contemporană celor care nu frecventează galeriile și muzeele din oraș;
- ▶ Mediază valorile culturale și comunică subtil despre acestea;
- ▶ Educă simțul artistic, dezvoltă creativitatea și spiritul ludic;
- ▶ Relaxează și încurajează interacțiunea cu mediul înconjurător;
- ▶ Contribuie la dezvoltarea intelectuală și mentală a unei persoane;
- ▶ Poate indica un loc al întâlnirii, dedicat odihnei;
- ▶ Încurajează șederea și reflectarea în spațiul public;
- ▶ Sprijină exprimarea diferitelor comunități și grupuri de interese și, astfel, le consolidează rolul și importanța în societate;
- ▶ Are o funcție socială puternică, unește diverse grupuri sociale într-un singur loc;
- ▶ Poate avea sens contemplativ sau terapeutic și poate remedia calitatea unor locuri excluse, devastate etc.;
- ▶ Subliniază identitatea unui anumit loc;
- ▶ Poate spune povestea unui anumit timp și a unui anumit spațiu;
- ▶ Subliniază conflictele dintr-un anumit loc;
- ▶ Sprijină desfășurarea de activități civice, de proiecte comunitare și dezvoltă societatea civilă;
- ▶ Deschide orizontul pentru o viziune critică la problemele sociale, provoacă și atrage atenția asupra unor locuri cu probleme;
- ▶ Estompează granițele dintre spațiul public și cel privat și naște sentimentul de spațiu comun;
- ▶ Poate contribui economic în locul în care este amplasată prin atragerea vizitatorilor;
- ▶ Revigorează spațiile adiacente instituțiilor publice, adesea lipsite de atractivitate.

2.3. O nouă abordare a spațiilor publice de calitate

În cartea sa intitulată „Orașul ludic. Explorând potențialul spațiilor publice”, Quentin Stevens oferă o perspectivă interesantă asupra spațiilor publice. În orașul ludic, printre funcțiile fundamentale ale spațiului public se află interacțiunea socială și jocul. Conceptul de joc evidențiază caracterul distinctiv al unei experiențe urbane, mai exact a modului în care oamenii simt orașul, îl parcurg și acționează în interiorul lui. Spațiile publice pot oferi o bogăție de experiențe și de posibilități de acțiune. Pentru a permite jocul, spațiile publice ar trebui să fie mai permissive și mai flexibile, în sensul în care să găzduiască acțiuni noi, dincolo de un program strict, și să răspundă nevoilor diverse a mai multor categorii de utilizatori. Un spațiu public deschis este, prin natura sa, un spațiu incomplet, care poate fi însă completat la nesfârșit prin acțiunea utilizatorilor săi.

O astfel de direcție propune, de fapt, și o abordare a planificării urbane mai prietenoasă pentru copii, plecând de la ideea că un oraș prietenos cu copiii va fi și un oraș prietenos cu toate celelalte categorii de utilizatori. Concret, această direcție susține o abordare coerentă și sistematică a planificării și a proiectării orașelor, care îmbunătățește dezvoltarea copiilor, sănătatea și accesul la oportunități, trecând de granița unui simplu spațiu public sau a unui simplu loc de joacă (Bishop și Corkery, 2017; Lynch, 1977). Ea recunoaște importanța mediului construit în ansamblul său și rolul pe care acesta îl are în modelarea perspectivelor unui copil și, prin urmare, a vieții lui ca adult. Timpul pe care copiii îl petrec jucându-se în aer liber, capacitatea lor de a se deplasa independent și nivelul lor de contact cu mediul înconjurător sunt indicatori puternici ai performanței unui oraș, nu doar pentru copii, ci și pentru toți locuitorii. În fapt, o abordare prietenoasă cu copiii are potențialul de a uni o gamă largă de domenii, precum sănătatea și bunăstarea, durabilitatea, reziliența și siguranța și poate să acționeze ca un catalizator al inovației urbane. Jerome Frost, director al Global Planning, ARUP, afirma că „evidențiind nevoile copiilor, vom contribui la soluționarea altor provocări urbane, ceea ce va duce la orașe mai bune pentru toată lumea” (ARUP, 2017).

Condiția de bază pentru obținerea calității unui spațiu public o reprezintă o abordare integrată a procesului de proiectare, de la pregătirea planului, până la proiect, la implementare, la administrare și la utilizare. O abordare de același tip este o condiție a calității și în cazul operelor de artă amplasate într-un spațiu public, de la calitatea operei în sine, până la influența acesteia asupra calității de ansamblu a zonei în care este amplasată.

2.3.1. Cele două concepte care stau la baza spațiilor prietenoase cu copiii

„Libertatea de zi cu zi” și „Infrastructura dedicată copiilor” sunt două concepte fundamentale în proiectarea orașelor prietenoase cu copiii. Conceptul de libertate combină capacitatea de joc și de socializare cu un nivel ridicat de mobilitate independentă. Prin joacă, copiii învață să dea sens lumii. Jocul este un impuls uman instinctiv, voluntar și spontan de învățare și un drept fundamental al omului (confințit în Convenția ONU privind drepturile copilului)⁵. Jocul nestructurat și necontrolat este distractiv, oferă satisfacție și îmbunătățește simțurile. Ambele concepte își găsesc un echivalent în arta urbană, fie ea permanentă sau temporară, prin rolurile multiple pe care aceasta le îndeplinește.

De asemenea, mobilitatea independentă a copilului reprezintă libertatea acestuia de a se deplasa într-un cartier sau o parte a unui oraș neînsoțit de un adult. Ea este influențată de o varietate de elemente, inclusiv proximitatea funcțiunilor, disponibilitatea lucrurilor de joacă, a spațiilor verzi, prezența intersecțiilor rutiere sigure etc. Proiectarea acestor elemente trebuie să țină cont și de faptul că percepția și experiența copiilor se schimbă pe măsură ce aceștia cresc.

5 United Nations Human Rights (2017), Convention on the Rights of the Child, accesibil la <http://www.ohchr.org/> [08.02.2022].

Din acest motiv, este important ca orașul să ofere stimuli pentru deplasare care să corespundă fiecărei etape de dezvoltare a copilului, iar acest lucru se poate obține prin schimbarea de scară pe parcursul deplasării. Dacă în primii ani, copiii experimentează viața la scară mică, iar mediul lor este limitat de apropierea față de părinți sau îngrijitori, mai târziu, accentul se mută către deplasare independentă pe străzile din cartier, către socializare și către explorare. Astfel, inițiativele de promovare a deplasării libere ar trebui să se axeze, în primă fază, pe zonele rezidențiale, mai exact pe trotuarele și spațiile publice din imediata proximitate. Pe de altă parte, infrastructura dedicată copiilor reprezintă întreaga rețea de spații în care un copil se poate deplasa, fapt care presupune mutarea atenției acordate exclusiv locurilor de joacă, către vastul domeniu public, cu toate componentele sale, inclusiv arta urbană.

Parcuri și zone de colectare a apelor pluviale care permit jocul atât în condiții de ploaie, cât și în condiții uscate.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3rTsOOX>

Grădini comunitare care oferă oportunități pentru activități inter-generaționale, pentru socializare și pentru dezvoltarea abilităților fizice în aer liber.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3LGpIDr>

Spații publice utilizate inteligent în jurul școlilor și a altor facilități comunitare, care permit utilizarea în afara orelor de program.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3HWdE12>

Cartografierea realizată de copii oferă perspective mai profunde asupra problemelor și oportunităților dintr-un cartier. Ea se poate realiza prin intermediul unor aplicații pe mobil dedicate celor mici.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3uTKY52>

Astfel de zone pot deveni atuuuri pentru viața incluzivă și ludică a orașului, atunci când sunt combinate cu conservarea și cu restaurarea sensibilă.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/33rh2lo>

Presupune eliminarea sau calmarea traficului pentru a crea un mediu sigur și sănătos pentru joacă și socializare zilnică pe stradă.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3BSfIk9>

Străzi închise temporar pentru a permite comunităților să utilizeze spațiul, reducând în același timp poluarea aerului și pericolul de accidente.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3oRZ2by>

Activitățile de co-creare ale spațiilor și ale artei urbane din spații contribuie la reducerea costurilor de construcție și de întreținere, dar și la diminuarea acțiunilor de vandalism.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3H0Yq9A>

Trecerile de pietoni colorate, intersecțiile la nivel și alte măsuri similare redefinesc utilizarea unui spațiu și ajută șoferii la conștientizarea activităților stradale dintr-un anumit cartier.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3s5eoeR>

Arta publică și designul creativ al zonelor de așteptare precum stațiile de autobuz sau de tramvai invită la interacțiune jucăușă ca parte a călătoriilor și a activităților de zi cu zi.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3sQ8TIX>

Spațiile verzi sălbatice sunt acele zone flexibile și adaptabile, care reactivează terenurile libere sau subutilizate dintr-un cartier și readuc natura într-o comunitate.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3BwBCn0>

Deși poate neașteptat, șantierele pot deveni locuri captivante, educative și active pentru comunitatea locală prin panourile care maschează zona de construcție.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/34OhpqW>

Figura 8. Componentele spațiului public dedicat copiilor

Aspecte cheie ale spațiilor proiectate pentru copii într-un cartier de locuit

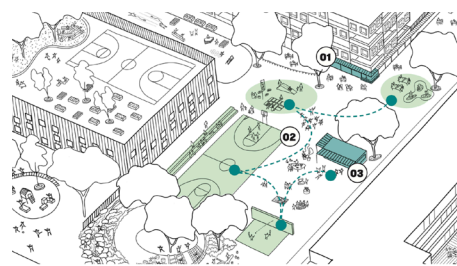
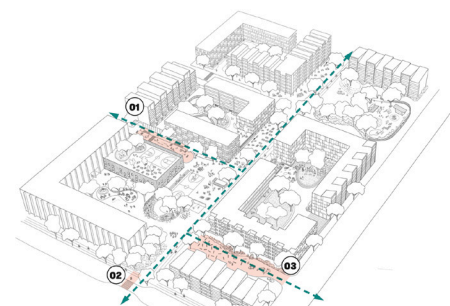
Ansambluri exclusiv pietonale

Una din principalele bariere în deplasarea liberă a copiilor o reprezintă pericolul generat de trafic. Ierarhizarea fluxurilor și pietonalizarea străzilor de categorii mai mici din cartiere poate crește semnificativ timpul petrecut în exterior.

Rute de deplasare dedicate copiilor

Pentru a asigura deplasarea în siguranță a copiilor către școală sau către locul de joacă, ar trebui gândite trasee prietenoase în cartiere. Detaliile din mediul fizic ajută la asigurarea unei călătorii în siguranță (semnalizare, pictograme plasate la cote mai mici, închiderea străzilor în anumite intervale orare – la sosire și la plecare, de exemplu). Astfel de intervenții sunt practicate cu succes în orașe precum Tokyo, Japonia.

- 01. Străzi închise temporar în timpul orelor de vârf ale școlilor;
- 02. Trecuri de pietoni sigure și trafic calmat în zona școlilor;
- 03. Intervenții ludice pe parcursul traseului către școală;
- 04. Semnalizare pentru copii, pe traseul către școală;
- 05. Pictograme care atenționează asupra trecerilor de pietoni sau asupra zonelor aglomerate.

Spații dedicate jocurilor inter-generaționale

Prezența spațiilor pentru bătrâni lângă cele pentru copii stimulează simțul responsabilității pentru tinerii rezidenți și empatia față de nevoile celorlalți. De asemenea, s-a observat că amplasarea spațiilor de joacă de calitate lângă zonele pentru persoane vârstnice, le face pe acestea din urmă să fie mai tolerante la zgomot. Obiectele de artă urbană pot îndeplini rolul de „conectori” între aceste spații cu caracter diferit.

- 01. Vizibilitate crescută față de locurile de joacă dinspre funcțiunile de la parter adiacente;
- 02. Spații de joacă adiacente zonelor dedicate persoanelor vârstnice;
- 03. Zone umbrite, dedicate bătrânilor.

Cutie comună cu jucării pentru toți copiii

Cutia cu jucării (container de transport de marfă transformat, plin cu jucării și echipamente pentru joacă) este amplasată în piațete sau în parcuri publice, cu scopul de a stimula jocul în spațiile publice și de a încuraja interacțiunea între părinți. Containerele conțin triciclete, patine cu roțile, kart-uri, skateboard-uri, materiale de artizanat, iar accesul la echipamente se face pe baza de închiriere, cu un card de membru, gratuit pentru toți copiii. Containerele sunt gestionate de voluntari (părinți sau bunici), care au grijă de echipament și care monitorizează spațiul. Printr-o abordare estetică reușită, astfel de containere pot deveni simbolul unei zone, căpătând inclusiv valențele unei opere de artă urbană la scară mai mare.

Natura ca loc de joacă

Pe măsură ce orașele noastre se densifică și curțile exterioare devin tot mai restrânse, este important ca acces la natură să nu fie limitat copiilor. Conceptul de „natură, ca loc de joacă”, lasă libertate copiilor în a se angaja jucându-se cu elementele naturale (obiecte naturale – bușteni, plase de cățărat, tuneluri din plante). Aceste obiecte pot ameliora, de asemenea, imaginea monotonă, specifică zonelor de locuit.

- 01. Elemente naturale: bușteni, pietre, nisip, apă, care să încurajeze interacțiunea și creativitatea copiilor;
- 02. Zonă de supraveghere cu vizibilitate directă către locul de joacă;

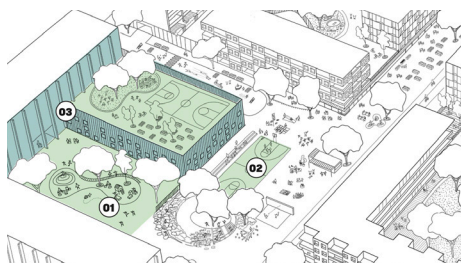
Spațiu pentru manufactură dedicat tuturor copiilor și adulților

În zonele rezidențiale cu densitate mare, unde spațiul de joacă de la interior este limitat, zonele comune pentru jocuri creative pot oferi facilități suplimentare copiilor și părinților. Prin astfel de spații se explorează conexiunea dintre artă și joacă, iar artiștii locali, finanțați de autoritatea locală, interacționează cu rezidenții și creează din materiale și ustensile reciclate sau donate, diferite piese de artă, machete etc.

Străzi dedicate jocului pe tot parcursul zilei

Spațiile libere de-a lungul unei străzi, inclusiv spațiile verzi existente, pot fi gândite ca spații dedicate copiilor, unde joaca să se poată desfășura în siguranță. Pentru a încuraja activitățile, este recomandată inserția pieselor de mobilier interactiv și a obiectelor de artă ludice pe tot parcursul traseului (inclusiv zone destinate desenului cu creta, obstacole pentru *skateboarding*, zone de stat etc.).

Școli transformate în centre de cartier

Prezența unei școli într-un cartier reprezintă un mare plus pentru comunitate, deoarece curtea poate fi folosită de către toți copiii după încheierea programului școlar. Un exemplu relevant, unde școala a reușit să se integreze perfect cu cartierul, este Școala Fiep Westendorp din Amsterdam, realizată de Paul de Ruiter Architects.

01. Școală deschisă tuturor copiilor după încheierea programului;
02. Facilități precum terenuri de sport, care pot fi utilizate de rezidenți;
03. Facilități la interior accesibile publicului larg;

Curte comună, între blocuri, utilizată ca loc de joacă experimental

Spre deosebire de locurile clasice de joacă, curtea comună este gândită ca un spațiu liber, unde copiii se pot murdări și se pot juca în voie, dându-și frâu liber creativității, lucru care în alte spații publice nu este neapărat privit cu deschidere. Aceste spații sunt gestionate de voluntari care monitorizează în permanență activitățile derulate de copii. Aceștia pot stimula creativitatea celor mici prin crearea de obiecte de artă temporare, amplasate în acest spațiu cu ocazia unor evenimente dedicate (târguri de Crăciun, de Paște, zile ale cartierului etc.).

Grădini suspendate ca parte dintr-o rețea de joacă mai amplă

În anul 2009, Singapore a introdus o reglementare conform căreia pentru fiecare metru pătrat de teren ocupat, între 70 și 100% din acesta trebuie recuperat la nivelurile superioare prin spații verzi. Așa au apărut renumitele „grădini verticale” sau „spații comune verzi”, care în marea majoritate a cazurilor maschează fluxurile auto de dedesubt. În timp, abordarea arhitecților a devenit tot mai creativă, aceste trasee suspendate devenind adevărate opere de artă suspendate „în aer”.

Sursa imaginilor: Krysiak (2020): 25-63

Orașele deschise către inovație, orașele competitive și orașele care poartă o mai mare grijă locuitorilor, sunt nevoite astăzi să creeze condiții pentru atingerea unui nivel ridicat de calitate a spațiilor publice. Acest fapt impune o atenție specială dedicată operelor de artă, permanente sau temporare, deoarece ele contribuie activ la dinamica spațiului, la stimularea interacțiunii și a creativității utilizatorilor unui anumit loc.

Un nivel înalt de calitate al artei urbane se poate atinge prin criteriile detaliate mai departe în Ghid:

- ▶ Crearea unor reguli referitoare la plasarea operelor de artă în spațiile publice;
- ▶ Definirea principiilor de bază și a criteriilor de calitate privitoare la operele de artă;
- ▶ Asigurarea respectării acestor reguli în cadrul orașului;
- ▶ Finanțarea întreținerii lucrărilor existente și implementarea altora noi.

Aldo van Eyck și orașul ca un loc de joacă

When a child rediscovers the city, the city rediscovers us

În 1946, Aldo van Eyck a început să lucreze pentru Departamentul pentru Lucrări Publice al Consiliului Local al orașului Amsterdam. Avea 28 de ani iar acesta reprezenta primul său job serios ca arhitect după întoarcerea în Olanda, de la studiile de arhitectură făcute la Zürich. În aceeași perioadă, Aldo se confrunta și cu experiența de a deveni tată și de a privi spre un viitor în care fiica sa, Tess, devenea protagonista principală, fapt ce avea să îi schimbe viața și pe cea a arhitecturii urbane europene pentru totdeauna.

La acea vreme, deși Amsterdamul nu suferise bombardamente devastatoare precum cele de la Rotterdam, orașul se afla într-un proces de reconstrucție, unde planurile de dezvoltare propuneau noi cartiere periferice, străzi noi și clădiri înalte în spațiile interstițiale.

În 1947, la doar câteva luni după angajare, van Eyck a fost delegat să reproiecteze o piațetă dintr-un nou cartier din partea de sud a Amsterdamului, în linie cu dezvoltarea orașului din 1934, bazată pe gândirea propusă de Congreșele Internaționale de Arhitectură Modernă (CIAM). Cu toate acestea, van Eyck nu a fost pe deplin de acord cu acest tip de urbanism, considerând că abordarea a transformat spațiile dintre clădiri în simple rămășițe între volumele construite: spații prin care să treci, lipsite de conținut și de sens, spații vagi și nedefinite, non-locuri cu limite greu de înțeles.

Prin urmare, pentru tânărul arhitect și proaspăt tată, această primă comandă a devenit un act de revendicare a străzii și a spațiilor publice, transformate în spații cu adevărat locuibile: un loc în care să trăiești, să îți petreci timpul și mai mult, să te joci. Astfel, piața Bertelmanplein a devenit primul loc de joacă pentru copii, care a implicat doar câteva elemente cheie: o groapă de nisip, niște bare de metal și câțiva cilindri mici care ieșeau din trotuar peste care copiii puteau sări ca peste niște pietre într-un pârau.

Între piața Bertelmanplein din 1947 și parcul din Alexanderstraat din 1978, Aldo a proiectat peste 700 de locuri de joacă pentru capitala Olandei: bare de oțel, gropi de nisip, balansoare, arcade, piese pe care copiii le-au revendicat și obiecte care le-au activat imaginația, tocmai pentru că joaca se desfășura în spațiile interstițiale ale orașului, în vidurile lăsate de blocurile înalte, dându-le astfel sens social. Pe parcursul a 30 de ani de cercetare și implementare, Aldo van Eyck a creat un nou oraș perfect juxtapus peste orașul existent - un cosmos al copilăriei, născut în vidul urban, care a ajuns un reper inclusiv de artă stradală pentru toți utilizatorii, nu doar pentru cei mici.

Figura 9. Loc de joacă în Amsterdam (1)

Figura 10. Loc de joacă în Amsterdam (2)

Studiu de caz Aldo van Eyck

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3D1RBEJ>, <https://bit.ly/3tr2hJF>

Figura 11. Loc de joacă în Amsterdam (3)

Figura 12. Loc de joacă în Amsterdam (4)

Tipurile de artă urbană discutate în ghid

Arta
permanentă

Arta
temporară

Alte tipuri

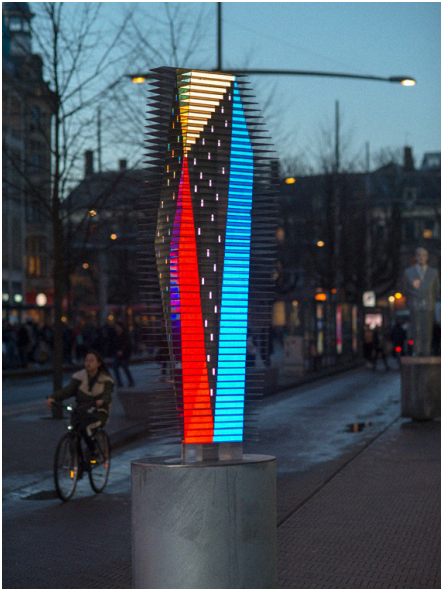

Figura 13. RE/FLEC/TOR
Autor: Navid Nuur, 2018, Haga

Potrivit lui Navid Nuur, spațiul public este în primul rând domeniul oamenilor și al mișcării. Sculptura temporară constă într-un schelet arhitectural cu reflectoare colorate la interior, care își schimbă nuanțele în funcție de dinamica spațiului exterior: atunci când este întuneric, lumina vitrinelor, strălucirea farurilor sau blițul telefoanelor mobile oferă o experiență de culoare unică.

Prin această sculptură, artistul nu reflectă doar dinamica urbană, ci și o critică la clădirile înalte care invadează centrul Hagăi, unde transformarea urbană are loc într-un ritm extrem de alert.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3JReJI7>

Figura 14. Balloon Flower (Red)
Autor: Jeff Koons, 2006, New York

Sculptura este amplasată în umbra noului World Trade Center din NY. Lucrarea a fost selectată de Larry Silverstein, persoana care a semnat contractul de închiriere pentru turnurile originale cu câteva luni înainte de atacurile din 11 septembrie. Contrastul dintre efemeritatea florii și greutatea sculpturii aduce aminte de trecerea timpului și de efemeritatea vieții. Pentru acea zonă, floarea are un puternic rol simbolic, accentuat și de fântâna de apă.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Bv933a>

6 Poate fi artă permanentă sau temporară

3. Tipurile de artă discutate în ghid

Capitolul de față este structurat pe baza diferitelor categorii de artă, stabilite în funcție de scopul și de sensul pe care inițiatorul dorește să le atribuie spațiului în care opera de artă este amplasată. Informația din capitol este susținută de exemple care prezintă o serie de variante de expunere a artei în spațiile publice. În timp ce obiectele sculpturale sau muralele sunt tipuri de sine stătătoare și bine recunoscute de publicul larg, lista de mai jos oferă o imagine succintă a mai multor tipuri de manifestare. Ea nu este gândită ca o listă cuprinzătoare a tuturor tipurilor de artă din spațiul public și poate fi completată în viitor:

Operele de artă din spațiul public ar trebui să fie o reprezentare a valorilor societății actuale și ar trebui să încurajeze dezbaterea liberă prin diversele forme și expresii artistice pe care le înglobează.

Tabelul 3. Tipurile de artă discutate în ghid

Sursa: autorii

Tipul de artă	Descriere
Artă permanentă	Inserarea unei opere de artă pe o durată de timp îndelungată (ani de zile), într-un spațiu determinat în prealabil. În acest caz, este important ca artiștii și curatorii să fie implicați în proiect încă din fazele sale inițiale, pentru a reduce riscul costurilor suplimentare ulterioare. De multe ori, eșecul apare atunci când bugetul și componenta artistică nu sunt luate în considerare la conceperea proiectului.
Arta temporară sau efemeră	Reprezintă proiecte care nu lasă urme fizice permanente. Exemple din această categorie sunt: arta stradală, proiecțiile, performanțe artistice etc. În unele cazuri, arta efemeră poate necesita o infrastructură dedicată, de tipul montajului, iluminării, ecranelor, amplificatoarelor și difuzoarelor. Orice infrastructură de acest tip trebuie să îndeplinească standarde și cerințe de siguranță pentru spațiul public. Acestea se supun, în general, legislației privind securitatea și siguranța în spațiul public, precum și legislației de proiectare urbană. În unele cazuri, pot fi solicitate avize specifice și autorizație de construire. În această categorie intră și arta stradală legală, cu referire la picturile murale, instalațiile sculpturale comandate pe fațada clădirilor, cu aprobarea proprietarului clădirii sau a terenului, în conformitate cu legislația locală. Arta stradală de acest tip poate necesita autorizație din partea autorităților locale și, cel mai adesea, necesită respectarea cerințelor de siguranță în muncă (de exemplu, pentru lucrul la înălțime).
Artă integrată cu proiectul de arhitectură ⁶	Proiectele integrate implică proiectarea unui obiect de artă odată cu proiectarea unui anumit sit sau a unei clădiri. În acest caz, artiștii pot fi angajați pe post de consultanți în luarea deciziilor creative în stadiul incipient al <i>designului</i> , ca parte a unei echipe multidisciplinare.

3.1. Arta permanentă

Lucrările cu caracter permanent sunt amplasate în spațiu pentru o lungă perioadă de timp și se transformă într-o componentă fixă a mediului. Din acest motiv, din punct de vedere calitativ, spre deosebire de arta provizorie, ele trebuie să îndeplinească mai multe condiții: să fie rezistente fizic, să țină mai bine cont de contextul locului și să aibă la bază un concept care să persiste mai mult în timp. Datorită importanței acestui tip de artă, implementarea propriu-zisă ar trebui să fie precedată de o evaluare profesionistă (de recomandat în baza unui concurs). Distingem, în cadrul documentului, următoarele tipuri de instalații și de obiecte:

- ▶ Sculpturi, instalații și obiecte tridimensionale;
- ▶ Statui figurative;
- ▶ Obiecte nonfigurative/abstracte;
- ▶ Sculpturi și obiecte tridimensionale interactive;
- ▶ Picturi, reliefuri, mozaicuri și alte obiecte bidimensionale;
- ▶ Elemente de arhitectură sau de infrastructură redat artistice;
- ▶ Bănci, elemente de apă, fântâni, elemente de iluminat etc.;
- ▶ Instalații multimedia bazate pe tehnologii actuale.

Procesul de autorizare pentru o operă de artă permanentă în spațiul public ar trebui să fie unul similar cu cel al unei construcții de mici dimensiuni. Dacă lucrarea reprezintă o construcție care necesită fundații, racord la energie electrică pentru iluminat, racord la rețeaua de apă și canalizare pentru jocuri de apă, atunci este necesară pregătirea unei documentații în baza căreia să se obțină avizele necesare și ulterior, autorizația de construire.

Spre deosebire de cele permanente, operele de artă temporare ocupă spațiul public pentru un timp limitat. Acestea includ proiecte curatoriale conceptuale și tematice, instalații specifice unui anumit loc, expoziții stradale etc.

3.2. Arta temporară

Durata intervenției în spațiul public pentru o operă temporară ar trebui definită în prealabil (până la 1 an, de preferat). Procesul de autorizare este unul mai facil, iar costurile asociate cu instalarea, întreținerea și dezasamblarea, inclusiv refacerea locului la starea inițială, ar trebui imputate inițiatorului, iar la final, lucrarea va rămâne autorului sau inițiatorului procedurii, după caz. Din punctul de vedere al subcategoriilor operelor de artă temporare, se pot defini următoarele categorii:

- ▶ Expoziții stradale și festivaluri de artă, al căror scop este să pătrundă în spațiile publice cu artă, să familiarizeze publicul cu evenimentele curente ale artei contemporane, să schimbe un anumit context pentru o perioadă scurtă de timp etc.;
- ▶ Diferite tipuri de platforme dedicate zonelor de expoziție în aer liber;
- ▶ Proiecte individuale și instalații specifice unui anumit sit: obiecte de artă și de arhitectură, inclusiv intervenții multimedia sau intervenții intangibile (instalații sonore, olfactive etc.).

Tendența actuală în marea majoritate a orașelor este de încurajare a acestei forme de artă urbană, deoarece astfel de intervenții au următoarele beneficii:

- ▶ O mai mare libertate de exprimare, care rezultă din natura intervențiilor temporare. Arta de acest tip aduce idei noi în spațiul public și stârnește dezbateri sociale pe teme de actualitate;
- ▶ Cu cât publicul va întâlni mai des artă contemporană de calitate, cu atât va dezvolta un sentiment de apropiere față de spațiul public și va învăța să aprecieze inclusiv operele de artă cu caracter permanent;
- ▶ Posibilitatea de a oferi o imagine de ansamblu asupra tendințelor culturale curente și de a testa un anumit spațiu și un anumit public în mai multe variante;
- ▶ Procesul de implementare este mai rapid, iar cerințele de durabilitate mai puține;
- ▶ Creșterea atractivității locului asociată cu renașterea acestuia – schimbarea dinamicii unui spațiu poate motiva rezidenții sau turiștii să viziteze locul în mod recurent.

3.3. Subcategorii ale artei permanente sau temporare

Aceste categorii definesc obiectele de artă în funcție de sensul de bază pe care îl capătă, mai exact ideea cu care sunt ele inițiate și conținutul lor.

Figura 15. Pantofi pe malul Dunării

Autor: Can Togay, 2006, Budapesta

Intervenția artistică a fost realizată pentru a onora evreii care au fost masacrați de miliția fascistă maghiară în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Acestora li s-a ordonat să se descalțe înainte de a fi executați pe marginea apei. Calitatea opere de artă este dată de intimitatea izbitoră și emoționantă. Pantofii au fost creați atât de tangibil încât este foarte ușor ca publicul să își imagineze persoanele care i-au purtat înainte de a fi forțate să îi dea jos. De asemenea, memorialul impresionează și prin faptul că este foarte discret în peisajul promenadei, trecând aproape neobservat prin materialele alese, integrate perfect cu imaginea de ansamblu.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3sQKcTC>

Figura 16. Memorialul Victimelor Holocaustului din România

Autor: Peter Jacobi, 2009, București

Memorialul este un ansamblu permanent, format din cinci sculpturi, amplasate în jurul unei incinte centrale, construite din beton. Elementul definitoriu pentru ansamblu este „mișcarea”, obținută prin jocul de lumini și umbre. Coloana Memorială sau Coloana Amintirilor, cu o înălțime de 17 metri, turnată în fontă, se integrează în ansamblu și are rol de semnal la nivelul zonei. Pe fiecare latură a Coloanei se află câte o literă, care, împreună, formează cuvântul „Zachor” – „Amintește-ți”.

În anul 2006, în baza certificatului de urbanism emis de Primăria Sectorului 5, Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național a demarat concursul de creație plastică pentru realizarea Memorialului Holocaustului în București, în urma căruia sculptorul Peter Jacobi a fost desemnat câștigător. În iunie 2008, printr-o Hotărâre a Consiliului General al Municipiului București și în urma avizului eliberat de Agenția Națională pentru Protecția Mediului, a fost aprobat Planul Urbanistic Zonal în vederea construirii Memorialului.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3rBvHUk>

Figura 17. Mausoleul din Parcul Carol / Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism

Autori: Horia Maicu și Nicolae Cucu, 1963, București

Monumentul, conceput ca o necropolă, este format dintr-o bază cu un volum construit masiv, de forma stelată, placată cu granit negru, pe care sunt amplasate cinci arcade zvelte, placate cu granit roșu. Monumentul reprezintă un reper cheie pentru Parcul Carol și pentru întreaga zonă învecinată. Deși masiv, spațiul este utilizat cu succes de către rezidenți, cu precădere zona scărilor monumentale, folosite atât ca loc de ședere sau pentru sport, cât și ca elemente de joacă pentru rolleri sau skateboarderi.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3oB5Lq4>

Figura 18. Scara lumii

Autor: Liviu Mocan, expusă în 2015 la Cluj-Napoca

Scara lumii este doar una dintre cele 26 de sculpturi metalice, traficate cu laser, de mari dimensiuni, create de Liviu Mocan. Aceste sculpturi reprezintă instrumente muzicale, cu care trecătorii pot interacționa în trecerea lor prin spațiul public. În cadrul evenimentului desfășurat la Cluj, locuitorii au putut vota online ce statuie doresc să fie amplasată în Parcul Central în perioada Zilelor Clujului.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/33sBw5E>

3.3.1. Obiecte de artă cu funcție comemorativă

Memorialele și plăcile comemorative au rolul de a onora amintirea unei personalități, a unui grup social sau a unui eveniment, și de a transmite un mesaj către generațiile viitoare. În orașele din România, obiectele comemorative reprezintă poate cea mai semnificativă parte a producției actuale de opere de artă în spațiile publice. Prin semnificațiile lor, astfel de opere devin, uneori, chiar elementul generator al unui spațiu public. Simbolismul și memoria lor joacă adesea un rol mai important decât calitatea artistică.

Cu toate acestea, calitatea artistică reprezintă o componentă cheie a complexității monumentului și nu ar trebui neglijată în raport cu importanța acestuia. Referitor la amplasare, ea ar trebui să fie la fel de importantă ca semnificația obiectului. Următoarele caracteristici sunt esențiale pentru lucrările comemorative, cu caracter permanent:

- ▶ Legătura strânsă cu locul în care opera de artă este amplasată;
- ▶ Atemporalitatea formei și capacitatea ei de a transmite mesajul nedistorsionat, pe termen lung;
- ▶ Rezistența fizică și durabilitatea lucrării prin materialul folosit (piatră, beton, bronz etc.) și prin metodele de prelucrare;
- ▶ Operele de artă comemorative din spațiile publice se referă și la plăcile memoriale de perete, la basoreliefuluri care, ca și monumentele, au rolul de comemora o personalitate, un eveniment, o instituție etc. Acestea sunt, de cele mai multe ori, amplasate direct pe fațadele clădirilor cu care persoanele sau evenimentele comemorate au avut o relație directă.

3.3.2. Obiecte de artă fără funcție comemorativă

Această categorie include obiectele de artă care nu sunt create în scop memorial. Mai degrabă, rolul lor este de a spori estetica spațiului în care sunt poziționate. Din acest motiv, această categorie este cea mai flexibilă și cea mai permisivă și poate include opere de artă interactive sau opere de artă special destinate unor zone rezidențiale, unde interacțiunea directă dintre privitor și obiect este importantă.

În general, astfel de opere de artă amplifică experiența trecătorilor deoarece reacționează dinamic la mișcarea sau la comportamentul utilizatorilor unui spațiu, atrag spectatorii și încurajează interacțiunea sau extind modul tradițional de utilizare a spațiului. Printre obiectele de artă din această categorie numim: bănci cu diferite forme artistice, elemente ludice, fântâni, jocuri de apă, dar și obiecte abstracte, care pot fi utilizate de către trecători în moduri variate precum ședere sau cățărarea. Prin urmare, este important ca aceste obiecte să îndeplinească criteriile de siguranță pentru utilizatori.

3.3.3. Obiecte de artă în funcție de originea lor

În cazul obiectelor de artă permanente mai ales, este necesară distincția între gradele de autenticitate ale operei. Ghidul definește patru categorii de bază, fiecare dintre acestea având caracteristici calitative și semnificații diferite:

Obiect de artă original: o creație unică, originală. Imitațiile originalului (spre deosebire de copii sau replici asumate) care redau cu bună știință originalul, se consideră fals.

Model: un model al operei, care testează în special scara și efectul obiectului. Modelele utilizează materiale temporare, și de aceea nu ar trebui amplasate în spațiile publice.

Copie și reproducere: o copie este o imitație a originalului, care poate fi realizată de altcineva decât autorul însuși. Aceste opere de artă ar trebui utilizate în spațiile publice ca obiecte mai puțin valoroase, și cât mai rar, de preferat. În cazul reproducerilor, trebuie luate în discuție și drepturile de autor.

Replică: Replica reprezintă copia autorului sau o variație a unei opere de artă realizată de artistul însuși.

Soundwave constă în peste 500 de structuri fine din oțel perforat, colorate vibrant, care variază în înălțime. Sculptura marchează poarta de intrare în cea mai mare grădină de arbori de mirt din Asia.

Care este rolul instalației?

Pe măsură ce vizitatorii intră în spațiul sculpturii din Grădina Myrtle Tree, sunt înconjurați de peste 500 de structuri care răsar precum copacii, într-un peisaj dominat de pietre și de apă. Bazându-se pe definiția lui Göthe „Arhitectura este muzică înghețată”, aglomerarea structurilor prezintă un moment solidificat al unei unde sonore în mișcare. Concepte precum Orașul viu, Ritmul Muzicii și Culoarea Naturii sunt reflectate în acest ansamblu.

La fel ca multe alte piețe publice din China, în timpul serii, această piață este folosită de localnici pentru dansuri de grup. Fiecare structură este perforată în partea superioară și este decorată cu benzi LED. Sistemul de iluminat este conectat la sistemul de sunet al pieței și reacționează direct la mișcarea oamenilor din piață. Cu cât muzica este mai tare, cu atât mișcarea este mai vie, iar iluminarea pieței este mai strălucitoare.

Peisajul înconjurător, dominat de dealuri și de văi cu forme blânde, formează conturul Sculpturii și o conturează în plan orizontal. În plan vertical, cele 500 de structuri taie împrejurimile, iar prin culorile tari (schema de culori a constă în patru nuanțe diferite de violet, în tonul arborelui de mirt) ansamblul formează un reper pentru întreaga zonă.

Câmpul colorat oferă vizitatorilor senzația că sunt înconjurați de trunchiuri de copaci. Aceștia sunt dezorientați pentru o clipă, dar ulterior sunt ghidați mai departe în traseul lor prin deschiderile mai largi, care lasă lumina să pătrundă în interior. Asemenea unei plimbări printr-o pădure, spațiile dintre structuri variază de la poteci înguste, la zone mai largi, oferind vizitatorilor și grupurilor de dans locale ocazia de a anima sculptura pe timpul zilei și pe timpul nopții.

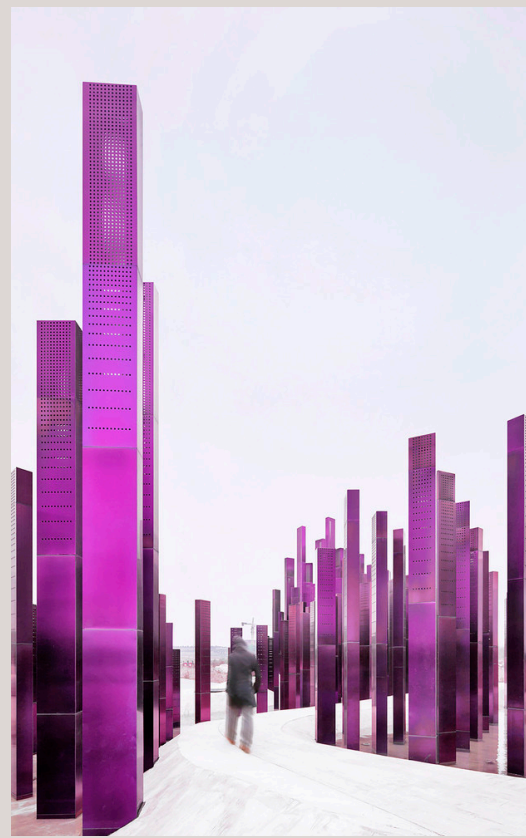

Figura 19. The sound wave (1)

Studiu de caz

The Sound Wave

PENDA
XIANGYANG, CHINA, 2012

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3uOmWbC>

Figura 20. The soundwave (2)

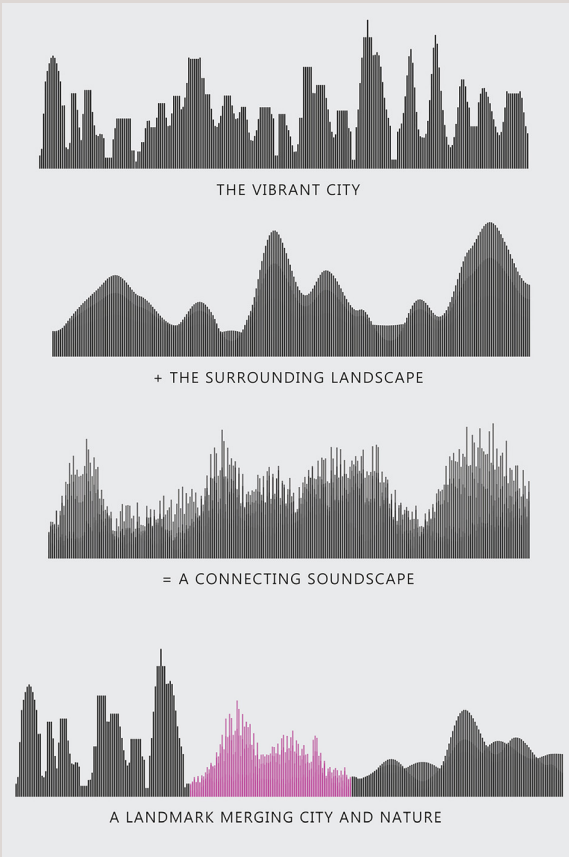

Figura 21. The soundwave (3)

Figura 22. The soundwave (4)

Figura 23. The soundwave (5)

04

Criteriile de calitate a operelor de artă

Calitatea
artistică

Calitatea
spațială

Alte calități

Figura 24. Monumentul Stâlpi Împușcați

Autor: Liviu Mocan, 2003, Cluj-Napoca

Amplasat direct pe sol, o inițiativă inedită pentru spațiul artistic românesc, ansamblul este format din șapte siluete de bronz, cu o înălțime de peste trei metri, care poartă urma simbolică a gloanțelor care au curmat 14 vieți în Piața Unirii în timpul Revoluției de la 1989.

Monumentul este strâns legat de istoria orașului și de locul în care este amplasat, iar abstractizarea sa îndeplinește exact rolul pe care orice obiect de artă ar trebui să îl aibă într-un spațiu public – oprirea și contemplarea pentru a înțelege profunzimea mesajului.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3HLC7pO>

4. Criteriile de calitate a operelor de artă

4.1. Condiții prealabile pentru atingerea calității operelor de artă în spațiul public

Prin simpla sa prezență, arta în spațiile publice influențează calitatea spațiului în care se află, precum și gusturile societății mai largi. Din acest motiv, administrațiile publice ar trebui să inițieze și să susțină apariția operelor de artă de calitate, cu concepte autentice și mesaje puternice, în dialog cu locul în care sunt amplasate. Tabelul de mai jos sintetizează condițiile prealabile pentru ca o operă de artă să fie considerată de calitate.

Tabelul 4. Condiții prealabile pentru atingerea calității operelor de artă în spațiul public

Sursa: autorii, bazat pe IPR Praha, 2018

Condiție	Detaliere
Transparență, calitatea factorilor decizionali și a autorității contractante	Condiția prealabilă pentru obținerea unui rezultat satisfăcător o reprezintă calitatea și transparența procesului de achiziție, înaintea amplasării propriu-zise a lucrării într-un anumit spațiu. Astfel, experții și Autoritatea Contractantă sunt nevoiți să lucreze împreună încă din faza conceptuală a proiectului.
Concept	În prezent, în orașele din România lipsesc planurile specifice de sprijinire a artei în spațiile publice. Astfel de ghiduri ar trebui să servească ca o bază cu recomandări pentru pregătirea și luarea deciziilor privind intențiile orașului în raport cu arta urbană, astfel încât amplasarea operelor să aibă sens în cadrul viziunii mai ample pentru oraș. Autoritatea Publică ar trebui să stabilească domeniile de interes direct legate de arta în spațiul public și să coordoneze investițiile asociate operelor de artă, de la crearea lor, până la implicarea artiștilor în viața orașului etc. Crearea unei astfel de viziuni necesită expertiza profesioniștilor. Prin urmare, în crearea ei ar trebui implicați experți independenți și reprezentanți ai instituțiilor publice, a căror preocupare este arta în spațiul public. Pentru o imagine cât mai aproape de realitate, este necesară o cartografiere a stării curente, deoarece viziunea ar trebui să fie strâns legată de colecția de opere de artă deja existentă în spațiile publice aflate în grija autorității publice.
Promovarea diversității formelor	În general, orașul ar trebui să susțină diversitatea formelor de artă urbană. Artă în spațiile publice înseamnă atât forme tradiționale, consacrate, cât și artă conceptuală și experimentală.
Cantitatea nu depășește calitatea	Cantitatea nu trebuie să prevaleze asupra calității. În prezent, asistăm la o suprasaturare vizuală în spațiul public, prin urmare, eforturile ar trebui să încurajeze apariția operelor de artă de calitate. În același timp, trebuie avut în vedere faptul că nu întotdeauna ce este mai costisitor și mai strălucitor este automat și de cea mai bună calitate.
Reducerea riscului de populism și reducerea artei „cu risc minim”	Termenul de artă „cu risc minim” descrie expresii artistice neconflictuale, care nu deranjează, dar în același timp nu îmbogățesc pe nimeni, nu stimulează vizual sau nu au un conținut cu o semnificație puternică. Astfel de obiecte de artă apar atunci când arta este percepută superficial și este folosită strict formal, sau atunci când administrația publică se teme de posibile reacții publice neașteptate. Din acest motiv, este important ca administrația publică să acorde atenție calității și să implice experți independenți respectați, pentru a face față unei posibile reacții negative ulterioare.

4.2. Criterii de calitate de bază ale operelor de artă din spațiile publice

Alegerea amplasamentului unei opere de artă trebuie să fie coordonată cu sensul, conținutul și motivația lucrării.
În mod ideal, orice obiect de artă ar trebui să fie gândit pentru un anumit spațiu.

Criteriile de calitate ale operelor de artă pot fi rezumate în trei direcții esențiale:

- ▶ Calitatea artistică a lucrării;
- ▶ Calitatea conținutului lucrării;
- ▶ Calitatea spațială a lucrării în raport cu spațiul public în care este ea amplasată.

Următoarele subcapitole reprezintă aspecte calitative esențiale pentru direcțiile de mai sus, dar aceasta nu este o listă exhaustivă. De cele mai multe ori, în situații specifice, poate apărea necesitatea unor criterii suplimentare de calitate.

4.2.1. Calitatea artistică a lucrării

Pentru început, este foarte greu de determinat calitatea artistică universală. Din acest motiv, garanția calității, în acest ghid, este mai degrabă definită prin transparența unui proces decizional care caută cea mai bună soluție posibilă, pentru o anumită temă și o anumită situație, în baza unei evaluări calificate a calității artistice și estetice, într-un context și un timp dat.

Calitatea autorului

O primă condiție prealabilă de bază pentru obținerea unui rezultat cel puțin satisfăcător este calitatea autorului lucrării. Modul cel mai potrivit pentru alegerea autorului o reprezintă concursul de proiectare, al cărui criteriu principal de evaluare o reprezintă calitatea integratoare a propunerii. Autorul poate fi selectat și pe baza unei evaluări profesionale a operelor realizate până la momentul selecției. În acest caz, criteriile de analiză ar trebui să includă calitatea operelor pe termen lung, experiența demonstrabilă cu lucrări similare și sensibilitatea la subiect.

Expresia actuală a lucrării de artă

Dacă opera de artă este o reprezentare a valorilor societății contemporane în spațiul public, ea nu ar trebui să se teamă să vorbească limbajul prezentului. În general, în România, din cauza absenței unei abordări conceptuale, manifestările artei contemporane tind mai degrabă să abordeze forme conservatoare, realiste, istorizante, mai ales dacă vorbim de monumente comemorative și memoriale. Totuși, arta comemorativă, prin însăși natura ei, este destinată în primul rând următoarei generații care se bucură de un anumit eveniment sau de o anumită personalitate. Din acest motiv, arta ar trebui să abordeze un limbaj vizual actual și să nu apeleze la un limbaj învechit. Important este, prin urmare, mai ales în cazul operelor comemorative, să fie definite, încă din faza caietului de sarcini, criterii care să permită sau să încurajeze utilizarea unor mijloace mai largi de exprimare, dincolo de formele realiste. În locul personificării propriu-zise a unei personalități, pot fi reamintite, de exemplu, aspecte ale caracterului, prin expresii abstracte, cu ajutorul noilor mijloace media.

În cazul lucrărilor cu caracter permanent, menite să fie amplasate în exterior un timp îndelungat, calitatea *designului* este extrem de importantă, luând în considerare aspecte precum: rezistența, durabilitatea și întreținerea, în sensul:

- ▶ Rezistența la intemperii, inclusiv soluții de drenaj;
- ▶ Durabilitatea și stabilitatea *designului*, a sistemului de ancorare, a conexiunilor cu terenul etc.;
- ▶ Rezistența la vandalism și la furt;
- ▶ Măiestria detaliilor, durabilitatea detaliilor subtile, îmbinările fragile;
- ▶ Calitatea materialelor (de ex., pentru obiecte create din mai multe tipuri de materiale, integritatea lucrării poate fi compromisă din cauza proprietăților fizice diferite ale materialelor, care se comportă diferit în timp);
- ▶ Soluția tehnică și racordarea la utilități (de exemplu, surse de iluminat, racordarea la apă și canalizare etc.);
- ▶ Stabilitatea structurală și alte proprietăți de formă, de *design* și de material astfel încât să nu existe nicio amenințare la adresa siguranței generale, în special în cazul operelor de artă interactive, care încurajează șederea, cățărul etc. Aceste aspecte trebuie luate în considerare și în cazul operelor care nu au intenția de a stimula interacțiunea, dar care prin natura lor o permit;

Aspecte economice

Prețul de achiziție al unei opere de artă ar trebui să fie proporțional cu semnificația lucrării și rolul pe care aceasta îl are în spațiul pentru care este destinată. În același timp, costurile operaționale pentru întreținerea lucrării, inclusiv reparațiile preconizate, ar trebui să facă parte dintr-un proiect cuprinzător al lucrării, așa numitul manual de întreținere, destinat reparațiilor necesare pentru asigurarea calității pe toată durata de viață a operei de artă.

Figura 25. Statuia Părintelui Martin Středa
Autor: Jan Šebánek, 2020, Brno

Ideea statuii a plecat de la legenda ultimei ghiulele trase de armata suedeză, care s-a oprit la picioarele Părintelui. Amplasarea sferei de bronz permite contactul direct cu publicul și reprezintă dorința autorului de a scăpa de patina întunecată prin contact direct și de a o lustrui în mod natural, prin atingerea oamenilor. În partea superioară a bazei, Jan Šebánek a folosit două citate ale Părintelui, făcând referințe directă la modul său atemporal de a gândi.

Materialul și culoarea aleasă pentru soclu fac încadrarea în spațiu una facilă. Mai mult, contrastul dintre formele simple accentuează valoarea operei de artă. La lăsarea serii, statuia își lasă umbra pe fundalul deschis al clădirii din spate, dând senzația că statuia prinde viață.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3JRB9sL>

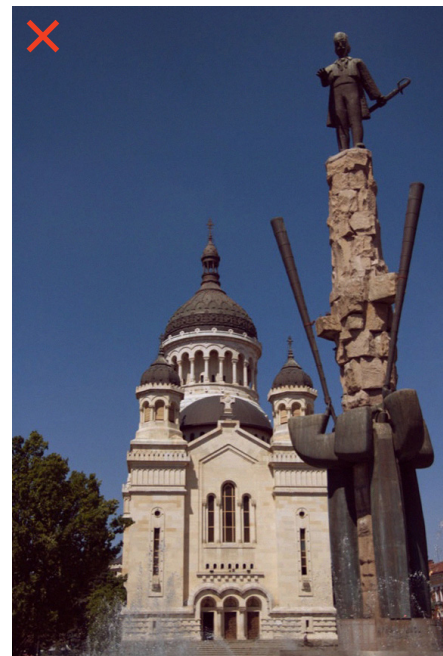

Figura 26. Statuia lui Avram Iancu

Autor: Ilie Berindei, 1995, Cluj-Napoca

Statuia este una controversată în spațiul clujean. Din nefericire, statuia este ieșită din scara locului în care este amplasată, iar dimensiunile sale fac dificilă curățarea sa. Mai mult, Avram Iancu este poziționat la o cotă mult prea înaltă pentru a putea fi admirat de trecători. Deși locul în care este amplasată îi poartă numele, clujenii au cerut, în nenumărate rânduri, înlocuirea ei.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3LDIimK>

Figura 27. PopUP Răspuiua - spațiu de joacă mobil și incluziv

Autori: Iris Popescu, Mihaela Șerban, Sabrina Ahmad, 2017, București

Răspuiua este o inițiativă AMAis, ce propune accesibilizarea spațiilor publice de joacă. Aceasta implică cercetare, proiectare și promovarea designului incluziv. PopUP Răspuiua, cel de-al doilea proiect, propune o platformă de contact între copii diferiți, concretizată sub forma unui spațiu de joacă mobil, incluziv.

PR este un loc de joacă mai abstract față de cele uzuale, întâlnite în spațiile publice. El stimulează imaginația copiilor prin forme geometrice de bază, texturi diverse și delimitări modulare, materializate prin armuri, cazemate etc.

Procesul de proiectare a fost unul participativ, înglobând activități cu copiii de la școlile speciale - focus grupuri, "playdates", observație în spațiul de joacă. Astfel, au fost colectate informații legate de preferințe, dificultăți întâmpinate în spațiile de joacă, moduri de utilizare a instalațiilor de joc și felul în care copiii interacționează între ei. Stimularea percepției senzoriale este elementul cheie al acestui spațiu de joacă incluziv, deoarece ajută la dezvoltarea cogniției, a abilităților motrice și a interacțiunii sociale. Tratarea plurisenzorială facilitează interacțiunea dintre copiii cu diferite dizabilități/abilități.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3H1nKMC>

Ambiția de a susține arta din bugetul public, datorită rolului său în societate, ar trebui să treacă dincolo de simpla amplasare a sa într-un anumit spațiu. O operă de artă poate semnifica o idee de referință, ea comunică în timp și lasă loc de interpretări proprii, crescând gradul de imaginație al populației.

4.2.2. Calitatea conținutului lucrării

Forma lucrării de artă și ideea ei ar trebui să corespundă cu poziționarea în spațiu. Din păcate, există tendința, mai ales în arta contemporană, ca un anumit obiect să nu se bazeze pe conținut, susținând deschis că sensul este unul pur decorativ. O intenție pur estetică este, desigur, legitimă, dacă totuși este gândită într-o relație cu împrejurimile sale. Altfel, ea nu aduce niciun plus real spațiului în care este amplasată.

Pe de altă parte, o semnificație puternică sau noblețea conținutului operei nu justifică o prelucrare proastă sau o calitate scăzută a lucrării și a amplasării ei în spațiu. Plasarea non-contextuală într-un anumit loc scade, de asemenea, calitatea conținutului lucrării.

Etica unei opere de artă

Calitatea unei opere de artă se măsoară și în funcție de modul în care reflectă valorile sociale și adecvarea ideii în raport cu societatea și cu locul în care este amplasată. O lucrare cu caracter temporar sau permanent nu trebuie să conducă la discriminare intenționată, la umilirea sau încălcarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale unui individ sau ale unui grup.

Colaborarea cu alți profesioniști

Atunci când se impune realizarea unui număr mai mare de opere de artă, de către autori diferiți, în cadrul unui singur spațiu sau într-un loc care necesită coerență (de exemplu, ca parte a investițiilor mai mari) este necesară colaborarea cu alți profesioniști: curatori și arhitecți, care rezolvă nivelul spațial și ideea generală, precum și relația dintre operele de artă individuale.

4.2.3. Calitatea spațială generată de amplasarea lucrării în raport cu spațiul public

Așa cum menționam și anterior, calitatea unei opere de artă este oferită și de relația ei cu locul în care se află. Ea ar trebui să fie percepută ca parte integrată a spațiului, care contribuie la îmbunătățirea și la co-crearea caracterului și a compoziției unui spațiu public. Ea nu trebuie percepută și gândită ca un element separat, introdus în spațiu fără alte legături cu acesta. Din acest motiv, este oportună combinarea viziunii artistice cu planificarea propriu-zisă a proiectării spațiului, atunci când spațiul este revizuit în cadrul studiului dedicat amplasării operei de artă.

Relația dintre operă și spațiu

Alegerea locului optim pentru realizarea unei opere de artă permanente nu ar trebui să fie niciodată decis doar în legătură cu opera în sine, ci ar trebui întotdeauna decis în funcție de impactul pe care aceasta îl are asupra spațiului. Alegerea locului ar trebui să fie relaționată cu conceptul de ansamblu, cu sensul și cu ideea lucrării. În mod ideal, lucrarea ar trebui proiectată pentru un spațiu specific, pentru că ea doar așa poate reflecta cât mai fidel caracterul unui loc și poate răspunde mai bine limitărilor și potențialului spațiului. Așa cum un loc poate pune în valoare sau suprima ideea și calitatea lucrării, și o lucrare de artă nefericit aleasă poate avea efecte nedorite asupra spațiului în care este poziționată.

Dacă spațiul în care va fi amplasată opera de artă este neterminat și intenția de a-l finaliza este încă incertă, opera de artă ar trebui, mai degrabă, să dobândească un caracter temporar. De asemenea, poate exista un acord între municipalitate și artist ca în cazul în care soluția de ansamblu a spațiului se schimbă, opera să fie supusă unei reevaluări și, în funcție de situație, să fie amplasată în alt loc.

Este important de menționat că plasarea unei opere de artă într-un spațiu neglijat nu reprezintă o soluție la o problemă fundamentală a spațiului. Intervenția artistică nu trebuie niciodată privită ca un instrument de revitalizare rapidă a locurilor neglijate, pentru că ea nu are capacitatea nici să le repare, nici să le facă mai prietenoase, atâta timp cât ele nu îndeplinesc condițiile de bază ale unui spațiu public (de ex., pasaje subterane pentru pietoni).

Relația ideologică dintre opera comemorativă și spațiu

Această relație apare în special în cazul monumentelor și memorialelor, unde este important ca lucrarea să nu fie dezrădăcinată de contextul locului și al timpului. Realizarea unui astfel de monument, fără a cunoaște amplasamentul viitor este nerecomandată, tocmai pentru că cel mai adesea se obțin rezultate neconvingătoare atât ca amplasament, cât și ca scop artistic. Locul ales ar trebui să fie legat de ideea monumentului, fie că este vorba de un eveniment sau de o personalitate. O anumită excepție o pot reprezenta monumentele dedicate temei generale a societății în ansamblu, care nu sunt neapărat legate de un loc anume. Un astfel de monument poate fi plasat pe baza dezbaterilor mai ample derulate în faza de pregătire conceptuală, într-un spațiu public mai important al orașului, care să îl completeze arhitectural în mod simbolic.

Colaborarea cu alți profesioniști

Deoarece realizarea unui obiect de artă într-un spațiu public se referă, dincolo de partea strict artistică, la domenii precum arhitectura și urbanismul, participarea unui profesionist în proces, încă din faza de proiectare, este esențială. Sarcina arhitectului este de a analiza spațiul mai larg și contextul ideologic al locului. Dacă opera are și caracteristici interactive, care necesită măsuri de siguranță, atunci un arhitect autorizat ar trebui să asigure documentația de proiect solicitată, o condiție pentru obținerea avizelor corespunzătoare.

Integrarea lucrării în spațiul public

Concret, atunci când este comandată o operă de artă, este necesar să se țină cont de compoziția generală a spațiului, mai exact de:

- ▶ Orientarea lucrării în raport cu principalele axe vizuale și linii de perspectivă (imediate proximitate, dar și zone mai îndepărtate);
- ▶ Scara lucrării și expresia ei, în raport cu dimensiunea spațiului;
- ▶ Încadrarea lucrării în ierarhia semantică, compozițională și operațională a spațiului;
- ▶ Încadrarea lucrării în contextul orașului;
- ▶ Starea spațiului, mai exact necesitatea modificărilor arhitecturale aferente locului.

În plus, este necesar să se ia în considerare dacă lucrarea ar trebui să devină o dominantă vizuală într-un spațiu dat, să fie parte a unui spațiu mai intim, adică să completeze atmosfera locului și să se încadreze subtil în semnificațiile istorice ale acestuia sau să devină un factor care să genereze redefinirea spațiului.

Atunci când se proiectează un obiect de artă, este necesar să se țină cont de natura planului vertical. Un obiect va arăta diferit dacă este plasat în iarbă sau dacă este amplasat pe un trotuar, iar experiența vizionării lui este, de asemenea, diferită. În realizarea operelor de artă plasate în parcuri sau în zone verzi, autorul ar trebui să țină cont de schimbarea peisajului în funcție de timp. Din acest motiv, este recomandată implicarea în proiect a unui arhitect peisagist sau a altor specialiști dendrologi.

Mai mult, spațiul în care are loc intervenția artistică nu ar trebui să fie suprasaturat cu imagini și percepții care să perturbe spațiul (aglomerare vizuală sub forma semnelor de circulație, a stâlpilor de infrastructură, a panourilor de informare etc.),

Figura 28. Pasajul latin și reproducerile imaginilor de pe Columna lui Traian

Reabilitare 2015, București

Un exemplu în care inserția de artă urbană pe pereții pasajului nu salvează un spațiu care necesită, de fapt, o reabilitare completă. Mai mult, imaginile care redau scenele de pe Columna lui Traian sunt reproduceri stângace, care nu aduc niciun beneficiu estetic spațiului, iar sistemul de iluminat este, la rândul lui nefericit, deoarece accentuează finisajul neomogen al plafonului și mai puțin reproducerile de pe pereți.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3gwWACH>

Figura 29. City Thread

Autor: SPORTS, 2018, Chattanooga

Există și situații în care intervențiile artistice urbane pot reda viața unei zone în transformare. City Thread este situat într-un cartier creativ din centrul orașului și are rolul de conector social - diferiți actori ai orașului se pot reuni atât pentru discuții formale, cât și pentru întâlniri informale. Aici, proiectul funcționează ca o piesă de infrastructură urbană, și mai puțin ca o simplă operă de artă.

Realizat dintr-un volum liniar continuu, construit dintr-o serie de tuburi mari și simple din oțel, proiectul conectează fizic vizitatorii printr-un singur gest, producând în același timp o multitudine de condiții dinamice: relaxare/ședința informală, mini-scene și proiecții de filme, zone de joc etc. În plus, structura liniară în zig-zag produce o varietate de spații mai mici în interiorul aleii, descompunând spațiul general într-o serie de spații mai intime, sau „camere urbane”, care sunt consolidate de un sistem de forme grafice pictate pe alee.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3v2XpQ>

Figura 30. Aripi

Autor: Mihai Buculei, 2015, București
Monumentul Luptei Anticomuniste sau monumentul Aripi este o sculptură amplasată în locul fostei statuii a lui Lenin din Piața Presei Libere.

Pentru o perioadă, amplasamentul operei de artă a devenit un loc al criticii sociale și politice, prin Proiectul 1990, lansat în ianuarie 2010, de curatoarea Ioana Ciocan. Proiectul a deschis calea tinerilor artiști contemporani, care și-au putut expune pe soclul din Piața Presei viziunea asupra societății românești.

Astăzi, statuia care domină vizual intrarea în cartierele Băneasa și Pajura, reprezintă un simbol al libertății și al avântului nelăgrădit spre cer.

Din nefericire, încetarea Proiectului 1990 a presupus și dispariția unui experiment social de succes, mai ales în contextul în care Bucureștiul nu dispune de locuri dedicate pentru arta temporară.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3rANcnG>

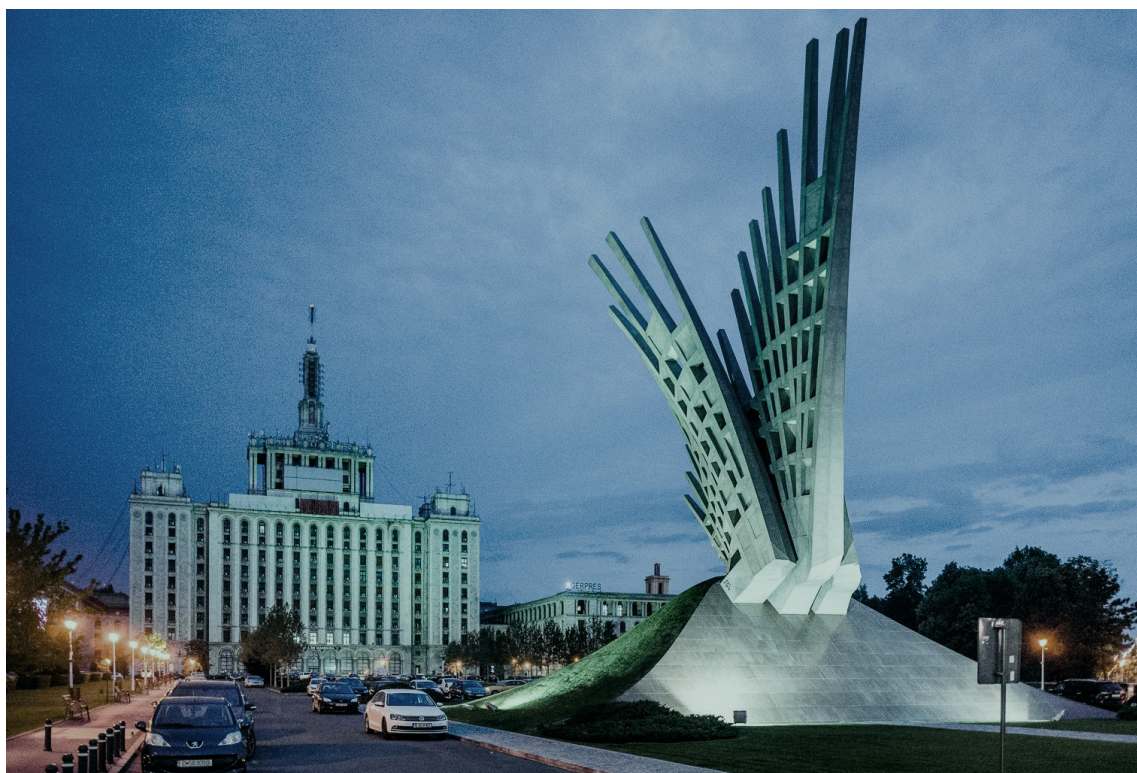

Figura 31. Roșia Montană (stânga jos)

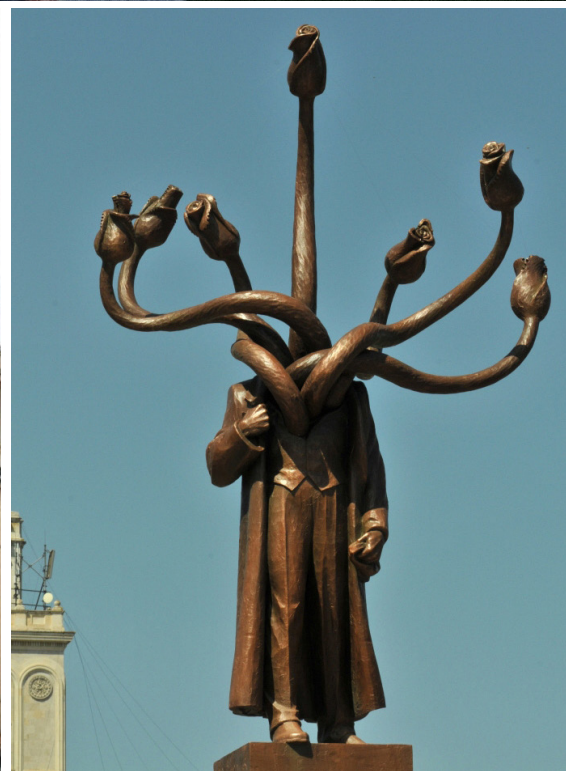
Autor: Ileana Oancea, 2010, București
Roșia Montană este una din operele temporare din Piața Presei Libere. Așa cum spunea autoarea, sculptura reprezintă copilul fără minte, care se bucură atunci când are un bulgăre de aur în mână. Sculptura reprezintă o critică și o invitație la dezbatere față de acțiunile statului din Roșia Montană.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3GBYhcG>

Figura 32. Hidra (dreapta jos)

Autor: Mihai Buculei, 2012, București
Hidra reprezintă ultima sculptură din seria operelor temporare pe amplasamentul fostei statuii a lui Lenin din Piața Presei Libere. Metafora sculpturii este una apăsătoare pentru că face referire la dispariția aparentă a regimului comunist și la prezența sa actuală sub diverse alte forme - „capetele Hidrei apar imediat ce sunt tăiate, căci acestea se hrănesc din însăși fibra compromisă a poporului român.”

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Joql4K>

cu excepția cazului în care intenția este de a reflecta întocmai această natură. De asemenea, ar trebui luate în considerare obstacolele pe care nu le percepem la prima vedere, pentru că ele sunt o parte standard a spațiului urban și adesea concurează vizual cu opera de artă, suprimându-i sensul și efectul. În cazul lucrărilor importante la nivel de oraș, este recomandată testarea și verificarea efectului în spațiu cu un model la scala 1:1.

Aspectele operaționale

Amplasarea lucrării ar trebui să ia în calcul traficul pietonal existent, traficul auto, rețelele edilitare dintr-o zonă și modul general de utilizare a spațiului. Lucrarea nu ar trebui să formeze un obstacol suplimentar. Din acest motiv este important să fie verificat înainte sistemul rețelelor edilitare, a căror prezență la suprafață poate să nu fie evidentă la prima vedere, dar care afectează semnificativ posibilitatea de a crea sau poziționa un anumit obiect.

Prezența altor lucrări în același spațiu

Atunci când se dorește poziționarea unei lucrări permanente într-un spațiu existent, este întotdeauna necesar să se respecte operele de artă care sunt deja amplasate în spațiu, pentru a nu genera concurență ideologică sau compozițională. Orice operă nouă va trebui să nu interfereze cu cele existente, cu excepția unei instalații temporare care poate schimba contextul general al unui loc pentru un timp limitat, sau cu excepția unui obiect permanent, evaluat individual în cadrul ansamblului. Deși adesea se poate considera că un spațiu are potențial deschis pentru aport artistic suplimentar, de multe ori aglomerarea cu opere de artă diferite produce un rezultat negativ. Astfel se situații se întâlnesc de multe ori în parcuri și spații verzi mai întinse.

Montarea lucrării

Metoda de ancorare și de așezare a obiectului în spațiu trebuie gândită încă de la începutul procesului creativ, ca parte a soluției globale de proiectare. Orice obiect de artă tridimensional nu ar trebui amplasat pe un soclu creat independent, fără referire la lucrarea în sine. Detaliile montajului, detaliile și caracterul soclului, contactul obiectului cu baza pe care stă, toate sunt elemente care afectează caracterul și percepția generală.

Alegerea materialului în contextul locului

Materialitatea lucrării ar trebui, în conformitate cu intenția lucrării, să plece de la natura locului pentru care este destinată, fie că vorbim de impactul vizual în relație cu fundalul, fie că vorbim de utilizarea spațiului și de interacțiunea ei cu publicul. De asemenea, materialele ar trebui să fie durabile, iar în cazul operelor de artă permanente mai ales, municipalitatea ar trebui să își asume acțiunile de întreținere a lucrărilor de artă în timp.

Iluminatul

Orice obiect de artă ar trebui să includă o viziune asupra efectului pe care îl generează pe timpul nopții. Este recomandat ca autorii să lucreze cu un specialist în iluminat în timpul fazei de proiectare.

Metoda de iluminare trebuie considerată parte a lucrării în ansamblu. Prin urmare, nu este posibil ca iluminarea să se realizeze fără consultarea autorului, deoarece orice schimbare a sistemului de iluminat poate duce la o schimbare fatală în impresia artistică generală și la o scădere drastică a calității operei de artă.

Accesibilitatea operei de artă

Accesibilitatea este importată mai ales în cazul obiectelor care nu sunt destinate doar vizualizării la distanță, ci și vizualizării de aproape. Acolo unde se așteaptă un grad mai mare de interacțiune publică (de exemplu, opere unde se depun coroane de flori etc.), este important ca obiectul să fie suficient de accesibil. Multe opere de artă sunt poziționate în zone verzi, între flori, în încercarea de a le proteja natural împotriva vandalismului. Cu toate acestea, criteriul de protecție nu ar trebui să prevaleze asupra criteriului bunei accesibilități și asupra impactului general al lucrării în spațiu. Mai mult, instalarea suplimentară a unor măsuri de siguranță sau de protecție de tipul lanțurilor sau al gardurilor este complet inadecvată.

Informațiile suplimentare referitoare la opera de artă.

Dacă lucrarea urmează să fie completată cu note informative, atunci acestea ar trebui realizate în ton cu stilul operei, ca parte a unui *design* complex. Elementele

Figura 33. Statuia lui Dávid Ferenc

Autor: Gergely Zoltán, 2019, Cluj-Napoca

Statuia îl reprezintă pe cel care a înființat Biserica Unitariană și este poziționată în spațiul amenajat între biserica unitariană și Liceul Teoretic Unitarian János Zsigmond. Din păcate, statua nu este pusă în valoare, ea fiind acoperită de stația de autobuz existentă în fața sa. Deși ulterior stația ar fi trebuit mutată odată cu încheierea reabilitării Bulevardului 21 Decembrie 1989, acesta este un exemplu în care ierarhia acțiunilor nu a fost bine stabilită de la început, ceea ce a determinat inclusiv utilizarea sa necorespunzătoare, prin amplasarea pietrei cubice pe soclurile comemorative din stânga și din dreapta statuii principale.

Sursa imaginilor: autorii, <https://bit.ly/3uHsg0k>

Figura 34. Amenajarea spațiului exterior - Biblioteca Orășenească Mihai Eminescu

Autor: arh. Laurențiu Dumitrașcu, sculptor Lucian Tudorache, 2016, Bicăz

Deși reabilitarea spațiului prin amfiteatrul creat reprezintă o invitație la contemplare și la socializare, materialul (alucobond) și culoarea (galben) alese pentru structura sistemului de iluminat sunt neferice. În acest caz, structura suplimentară nu îndeplinește nici rolul de copertină împotriva intemperiilor pentru cei care se relaxează în zona de amfiteatrul, pentru că poziționarea sa nu acoperă decât foarte puțin din zona de stat.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3GHHrce>

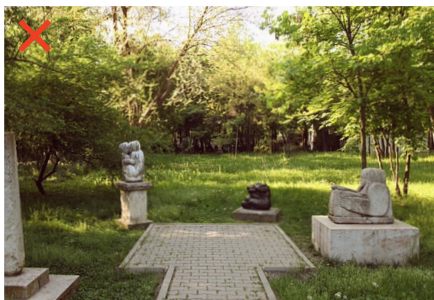

Figura 35. Zona George Apostu, Parcul Kiseleff

Autor: George Apostu, 2001, București

În anul 2001, în Parcul Kiseleff a fost organizată „Zona Apostu”, un ansamblu sculptural de opt lucrări, unele dintre ele transpuse în bronz după originalele din lemn și piatră artificială. Deși intenția a fost una laudabilă, rezultatul este unul nefericit, atât prin poziționarea lucrărilor unele în raport cu celelalte, cât și prin relația lor cu zona de acces, la rândul ei inestetică.

Sursa imaginii: autorii, <https://bit.ly/3rlke5p>

Figura 36. Statuia lui Alexandru cel Bun

Autor: Constantin Crengăniș, 2009, Iași

Statuia, deși frumos realizată, este înconjurată de pavaj din marmură, pe care este reprezentată Stema Țării Moldovei. Fiind un material sensibil, care se zgărie foarte ușor, iar pe vreme ploioasă sau pe ninsoare alunecă foarte tare, autoritatea a decis montarea stălpilor de protecție. Ulterior, stâlpii au fost prinși între ei cu lanțuri în două rânduri. Imaginea formată în final este una respingătoare.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3uYPNdx>

Figura 37. Lupa Capitolina

Autor: anonim, 1906, mutată în 2010 în fața Magazinului București, București

În anul 1906, cu ocazia celebrării a 40 de ani de la încoronarea Regelui Carol I ca domnitor al României și 1800 de ani de la cucerirea romană a Daciei, municipalitatea Romei a dăruit bucureștenilor o copie a celebrului monument roman „Lupa Capitolina”, care o reprezenta pe legendara lupoaică care l-ar fi alăptat pe Romulus și Remus, întemeietorii Romei. Copia din bronz a fost realizată de un sculptor grec anonim.

Deși este o operă extrem de valoroasă pentru oraș, mutată adesea în mai multe spații, actualmente ea nu este pusă în valoare de contextul din jur. Deși are scara potrivită și se încadrează în contextul mai larg al centrului vechi, dinamica vitrinelor din jur afectează vizibilitatea ei și imaginea de ansamblu.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3B7aQeE>

informative nu trebuie să concureze vizual cu lucrarea în sine și nu trebuie să fie nerelaționate vizual cu lucrarea sau poziționate fără consultarea cu autorul lucrării.

Contextul istoric al locului – relația dintre operă și spațiu

Dincolo de încadrarea fizică, o operă de artă ar trebui să țină cont de contextul ideologic al unui spațiu. Mai mult, dacă ea este poziționată într-o zonă istorică protejată, atunci caracterul ei temporar sau permanent trebuie foarte atent analizat, în așa fel încât să nu afecteze calitatea întregului ansamblu protejat. În această situație, este important ca la dezbaterile publice să fie invitați experți în protecția monumentelor, încă din faza pregătirii planului.

Figura 38. Ansamblul monumental Matia Corvin

Autori: János Fadrusz și Lajos Pákey, 1902, Cluj-Napoca

Ansamblul, alcătuit din cinci statui - regele Matia (ecvestru) și cei patru generali ai săi, a fost dezvelit în anul 1902 în Piața Mare a Clujului. Macheta lucrării a obținut în 1900 marele premiu al Expoziției Universale de la Paris. Monumentul clujean a devenit de-a lungul timpului unul din semnele distinctive ale orașului, nu doar datorită calității sale, ci și amplasării reușite în context și a soclului amplu care încurajează jocul și interacțiunea.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Hfh8dy>

Amplasarea unui obiect de artă în spațiu, fără nicio legătură cu modul său de utilizare și cu contextul social, este insuficientă.

Contextul social al unui loc - relația dintre o operă și spațiu, din punctul de vedere al utilizatorilor săi

Relația operei cu contextul social al locului reprezintă modul în care lucrarea răspunde caracterului spațiului pentru care este destinată, în funcție de utilizatorii săi. Din acest motiv, este întotdeauna necesară implicarea rezidenților în procesul de realizare a unui obiect de artă și menținerea unui dialog deschis cu aceștia pe toată durata implementării.

La formularea intenției și la proiectarea lucrării, este necesar să se țină cont de cine sunt principalii utilizatori ai locului, de modul în care proiectul reflectă structura lor socială (demografică, culturală etc.), de importanța spațiului în structura orașului (spațiu public local sau reprezentativ la nivel de oraș) și de modul în care lucrarea va sprijini sau completa activitățile existente în spațiu (dacă încurajează interacțiunea reciprocă a oamenilor și dacă actorii locali pot fi implicați în crearea, utilizarea și gestionarea ulterioară a lucrării).

4.2.4. Alte criterii de calitate

Criterii de calitate pentru plăcile comemorative

Plăcile memoriale nu sunt doar un element de informare, ci un obiect artistic, prin urmare, toate criteriile de calitate descrise mai sus sunt valabile și în acest caz. În plus, acestea ar trebui să fie bine integrate în arhitectura fațadei pentru a nu afecta compoziția și proporția ei. De asemenea, materialul, durabilitatea și culoarea alese pentru astfel de plăci sunt importante. În funcție de rolul plăcii, este necesar să fie respectată cerința spațiului suficient de larg pentru plasarea coroanelor comemorative și cerința referitoare la metoda de prindere (de exemplu, cârlige de care aceste coroane pot fi agățate, fără a deranja vizual privitorul, fără a interfera cu întreținerea clădirii și fără a cauza poluare fonică).

Criterii de calitate ale elementelor artistice de apă

Fântânile, cișmelele și alte elemente de apă redată artistic oferă viață orașului. Pe de altă parte, prin rolul lor, acestea sunt mai predispuse la uzură. Pentru ca acest aspect să nu devină o problemă constantă pentru administrația orașului, este important nu doar costul de achiziție, ci mai degrabă costul aferent operării și întreținerii.

De asemenea, în proiectarea obiectului de apă, trebuie luate în calcul măsurile de siguranță și cerințele legate de igienă și de calitatea apei, prin verificarea modului în care elementul este racordat la rețeaua de apă. În cazul fântânilor artistice, poate fi verificat dacă există posibilități de valorificare a apelor meteorice.

În ceea ce privește *designul* elementului de apă, acesta ar trebui să fie gândit în așa fel încât să nu încurajeze adunarea impurităților. Concomitent cu proiectarea elementului, este necesar să se precizeze și variantele posibile de curățare și reparare a pieselor aferente.

Un alt punct important de reținut este modul în care aceste lucrări de apă sunt utilizate și operate pe timpul iernii.

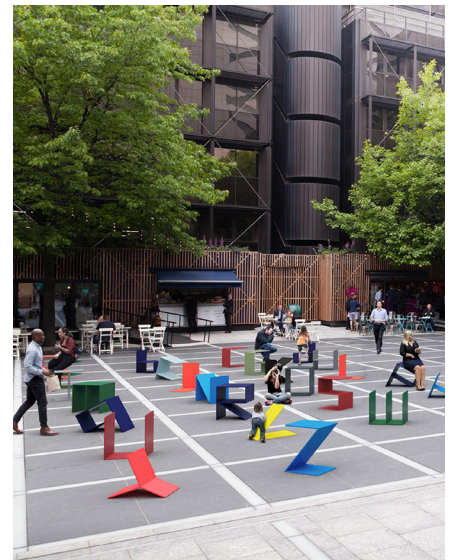

Figura 39. Alphabet chairs

Autor: Kellenberger-White, 2018, Londra

Toate cele 26 de litere ale alfabetului sunt construite din metal pliat în această instalație temporară colorată, interactivă, creată pentru festivalul de *Design* de la Londra. Studioul de *design* a creat litere la scară umană, care încurajează vizitatorii să se joace și să se așeze. Mai mult, poziționarea lor a ținut cont de pavajul existent, integrând cu succes instalația în spațiu. Vizitatorii (copii, tineri, adulți, bătrâni) se confruntă cu provocarea de a se simți confortabil în fiecare dintre piese, precum și cu ocazia de a forma cuvinte uriașe.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3101513>

Figura 40. Mural Valea Jiului

Autor: IRLQ, cu sprijinul Greenpeace și Valea Jiului Implicată, 2020, Petroșani

Graffiti-ul a apărut la finalul a patru săptămâni de dialog constant cu comunitatea locală, trei consultări publice și nenumărate dialoguri directe cu trecători și cu localnici. Utilizând un mod de exprimare al cărui inițiator în Valea Jiului este Ion Barbu, proiectul a revitalizat un areal din centrul municipiului Petroșani. Realizarea muralului în Valea Jiului aduce în discuție viitorul regiunii într-un moment extrem de important – în prezent, se lucrează la strategia de dezvoltare post cărbune a Văii Jiului în contextul în care Europa se pregătește pentru o tranziție energetică echitabilă și verde, unde oamenii și natura sunt pe primul loc.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3gDoKMr>

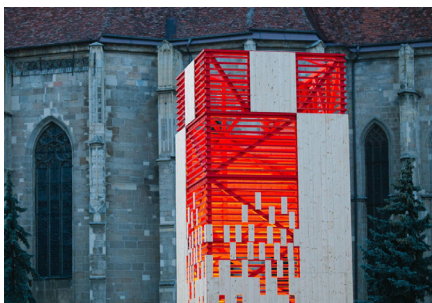

Figura 41. Semnal Urban, TIFF festival
 Autor: Silviu Aldea; Colaboratori: arh. Ágnes Szórcsey, arh. Marius Șofiete (Inginerie Creativă), 2015, Cluj-Napoca

Turnul Semnal, cu o înălțime de 9.50 metri, a fost gândit ca o reinterpretare a siglei festivalului de film prin descompunerea lui pe fețele prisme de lemn și creând o citire dinamică a graficii sale. Noaptea se obține un efect scenografic prin iluminatul interior, care afirmă culoarea specifică TIFF, și prin dispariția în întuneric a obiectului fizic, lăsând impresia unei plutiri.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Bd4RoH>

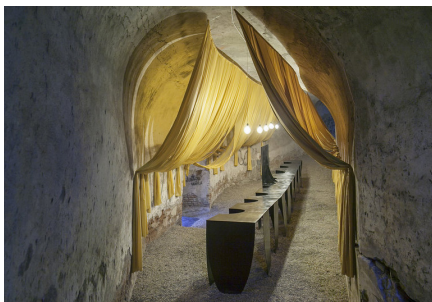

Figura 42. Fald
 Autori: Dorin Ștefan Adam, Elena Viziteu; Colaboratori: Viarhitecture, 2018, Alba Iulia

Pentru acest loc s-a propus o instalație cu funcție multiplă care să atragă atenția participanților asupra spațiilor urbane și de arhitectură neexplorate momentan. Autorii consideră că cetatea nu este doar un spațiu al plimbării prin piața ei centrală, ci este un sistem mult mai sofisticat, aproape labirintic de spații conectate între ele.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Lo3zf8>

Figura 43. Bohemian playground
 Autori: Mariella Gentile, Luca d'Anna, Luca Brombo, Iulia Alexandra, Bogdan Barbu, Tessa Bloembergen, Ignacio Gias, Denisa Petrus, Dan Palasan, Boca Stefania, Andreea-Elena Pamint, Ana Gurdzuza, Alina Floroi, Magda Lulu, 2016, Brașov

Deși intervenția temporară în Piața Enescu este binevenită prin dinamica pe care o creează într-un loc subutilizat ca spațiu public din centrul orașului, materialele alese și realizarea obiectului și a detaliilor nu sunt cele mai potrivite pentru zona istorică. Instalația poate fi însă folosită ca material experimental de testare a preferințelor locuitorilor, urmând ca în fazele ulterioare să fie realizată din materiale potrivite contextului.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3JmKh0>

Criterii de calitate pentru intervențiile temporare

Pentru intervenții temporare, deoarece lucrarea nu va ocupa spațiul public un timp îndelungat, cerințele de durabilitate pot fi mai libere, tocmai pentru a lăsa loc pentru experimentare.

Accentul în evaluarea calității obiectului de artă ar trebui să fie pus în primul rând pe ideea și pe coerența conceptului și pe relația dintre intervenție și zona în care este amplasată, atât la nivel concret, fizic, cât și la nivel ideologic.

Selectarea spațiului pentru expunere și sprijinul financiar acordat expunerii ar trebui să fie condiționate de următoarele aspecte:

- ▶ Nu sunt afectate evenimente existente și nici activități comerciale prezente în zonă;
- ▶ Amplasarea lucrărilor în spațiu nu trebuie să fie aleatorie (cu excepția cazului în care conceptul este justificat intenționat în acest sens). Relația dintre forma și conținutul operei cu spațiul trebuie să fie una conștientă, care să pună în valoare ambele elemente.
- ▶ Să respecte toate principiile de calitate specifice lucrărilor permanente;

În cazul spectacolelor și a festivalurilor de artă stradală, menite să promoveze artiști odată cu înfrumusețarea unor anumite zone din oraș, poate fi înțeleasă o anumită varietate a calității lucrărilor, dar acestea nu ar trebui niciodată să aibă o calitate sub medie. De asemenea, varietatea abordărilor și a conceptelor, relaționată la locurile selectate, este mult mai valoroasă decât prezentarea unui număr mare de obiecte, în situații recurente. Provocarea pentru organizatorii și curatorii festivalurilor de artă stradală este de a realiza exact acest echilibru între abstract, vizibilitate, atractivitate și calitatea artistică a instalațiilor individuale și a conceptului de ansamblu.

Implicarea rezidenților în procesul de creație contribuie la atașamentul acestora față de opera de artă, fie ea permanentă sau temporară.

NOW a reprezentat o platformă prin care publicul a fost încurajat să își exprime ideile despre oraș într-un mod liber și constructiv, aducând în spațiul public o perspectivă nouă asupra vieții urbane din capitală.

Care este rolul instalației?

NOW - o expoziție temporară, organizată ca parte a Bucharest 2021 - Open Lab Program, în perioada august-septembrie 2016. OpenLab a reprezentat o platformă participativă, ca urmare a candidaturii orașului București la titlul de Capitală Europeană a Culturii, în anul 2016. Scopul OpenLab a fost să unească cele mai diverse inițiative și proiecte din sferile culturii, urbanismului și educației.

NOW a presupus o instalație participativă de lumină, creată pentru spațiul public, precum și numele unui proiect de micro-intervenții urbane care propuneau tratarea orașului ca un organism viu, unde intervenția artistică poate fi asemănată cu un virus. Pe perioada amplasării în spațiul public, NOW a devenit o capsulă temporală și spațială, cu conținut auto-generator, ce infectează orașul, activându-i astfel sistemul imunitar. Instalația a oferit un context și un loc de joacă pentru artiști plastici, scriitori, locuitori ai orașului, copii, fiecare propunând propriile idei și propria viziune despre lume. Instalația a însemnat, pentru autori, și o ilustrare vizuală a orașului invizibil, inspirat de Orașele invizibile ale lui Italo Calvino.

Figura 44. NOW (1)

Studiu de caz Now

SAINT MACHINE

Vasile Leac, Svetlana Cârsteian, Dan Sociu, Sorina Vazulina, Mitoș Micăușanu, Suzana Dan, Ștefan Radu Crețu, Nicolae Tribol, Sergiu Negulici, Matei Branea, Mugur Grosu, curator: Marilena Oprescu Singer

BUCUREȘTI, ROMÂNIA, 2016

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3LrYrXp>

Figura 45. NOW (2)

Figura 46. NOW (3)

Figura 47. NOW (4)

Figura 48. NOW (5)

Figura 49. NOW (6)

05

Entitățile implicate în inserția artei urbane în spațiul public

Entități și roluri

5. Entitățile implicate și pașii necesari pentru inserția artei urbane în spațiul public

Pentru a susține realizarea artei de calitate în spațiile urbane este necesară o claritate și o funcționalitate instituțională bazată pe o împărțire clară a responsabilităților, a competențelor și o bună comunicare între departamentele și instituțiile implicate. Prin urmare, acest capitol abordează varietatea entităților și a actorilor implicați în proces, a căror existență și activitate ar putea duce la o îmbunătățire a proceselor referitoare la implementarea artei urbane. Concret, capitolul detaliază trei modele posibile: achiziție în baza unui concurs de soluții deschis, achiziție în baza unui concurs de soluții închis, achiziție directă, fără existența în prealabil a unui concurs. Există două roluri cheie atunci când ne referim la arta urbană:

- ▶ Persoana sau echipa care creează lucrarea (artistul sau practicianul), care poate include un individ sau o echipă de colaboratori creativi, *designeri* și/sau subcontractanți, cum ar fi un manager de proiect și executanți; și
- ▶ Clientul (comisarul), care poate fi Autoritatea Publică formată dintr-o echipă dedicată, inclusiv managerul de proiect și un curator – manager de șantier/proprietar de clădire.

Alte două roluri importante sunt reprezentate de:

- ▶ Comitetul de selecție (numit uneori comitet consultativ, comitet de coordonare a proiectului), care deservește comisarul. Un comitet de selecție este format dintr-un număr de reprezentanți ai comunității, profesioniști, experți culturali și are rolul de a selecta artistul și obiectul de artă;
- ▶ Managerul de proiect, care este o opțiune preferabilă în proiectele complexe. Un manager de proiect ar trebui să aibă în vedere aspecte precum sfera de aplicare a proiectului, bugetul și alte cerințe referitoare la amplasament sau la context.

5.1. Rolul artistului

Artistul⁷ este creatorul care este responsabil pentru dezvoltarea și producerea operei de artă pentru client. Termenul de „artist” include artiști vizuali, lucrători în domeniul artelor, *designeri*, arhitecți și alți profesioniști din domenii creative. Comisarii de artă în spațiul public sunt, de obicei, sfătuiți să angajeze artiști profesioniști. Un artist profesionist este cineva care are un istoric consacrat, care expune și creează opere de artă originale.

În cazul colaborărilor, un artist trebuie să își asume responsabilitățile profesionale ale contractului (asigurarea), inclusiv coordonarea artistică și celelalte elemente de risc aferente.

Artistul trebuie să înțeleagă pe deplin responsabilitățile și drepturile sale în legătură cu contractele semnate. Dacă este necesar, este recomandat ca acesta să apeleze la consiliere juridică pentru a solicita sfaturi legate de gestiunea financiară, răspunderea în asigurare, proprietatea intelectuală, cerințele legislative și negocierea cu Autoritatea Contractantă. În cazul în care artistul nu se simte încrezător în a-și asuma aceste responsabilități din cauza nivelului de complexitate al proiectului în raport cu timpul, setul de abilități și/sau cunoștințele necesare, artistul poate angaja un manager de proiect pentru a-l ajuta la coordonarea detaliilor tehnice.

Înainte de a-și manifesta intenția și interesul, artistul ar trebui:

- ▶ Să se asigure că există un nivel adecvat de experiență pentru a îndeplini criteriile menționate în datele de temă/caietul de sarcini. În funcție de amploarea proiectului, artiștii cu mai puțină experiență ar putea să includă

Pentru buna funcționare a jurizării operelor de artă este necesar ca membrii juriului să fie selectați transparent, din domenii relevante. Imparțialitatea și profesionalismul membrilor va crește credibilitatea în ochii publicului larg și a altor specialiști din domeniu.

Figura 50. Portretul lui Yuri Suzuki
Yuri Suzuki (1990) este un artist de sunet, pasionat de muzică electronică și *designer*. În operele sale el explorează tărâmurile sunetului prin piese conceptuale, care examinează relația dintre oameni și mediile lor, punând la îndoielă modul în care sunetul evoluează pentru a crea experiențe personale.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3LQb3YE>

⁷ Sau echipa de artiști.

alți profesioniști în echipă sau să demonstreze metoda prin care vor avea acces la experiența relevantă (de exemplu, abilități de afaceri și planificare, tehnice, artistice sau de consultare comunitară).

- ▶ Să examineze atent cerințele, pentru a determina dacă scopurile și temele proiectului sunt sau nu aliniate cu propriile interese artistice și cu abordarea filozofică;
- ▶ Să ia în considerare valoarea propriei lucrări, bugetul și timpul necesar pentru proiect. Planificarea realizată de artist și condițiile contractului vor determina dacă bugetul și orarul sunt rezonabile.
- ▶ Să se consulte cu galeria care îl reprezintă, dacă este cazul, în chestiuni legate de comision și potențiala implicare a galeriei în procesul de fabricație, instalare și gestiune a operei de artă;
- ▶ Pe parcursul implementării, să comunice regulat cu comisarul pentru a-l informa cu privire la progresul lucrării. Toate aceste etape ar trebui să fie parte din contractul cu Autoritatea Contractantă;
- ▶ Să se asigure că la momentul predării sunt furnizate toate instrucțiunile și detaliile legate de întreținere, inclusiv orice alte costuri în curs.

5.2. Rolul unui expert/a unei comisii de experți sau a unui consiliu cultural din cadrul autorității publice

În practica curentă, lucrările sunt supuse unei evaluări calitative cuprinzătoare doar în cazuri izolate, atunci când au loc concursuri de soluții, iar câștigătorul este decis de un juriu. Dacă lucrarea este achiziționată altfel decât prin concursuri de proiectare sau dacă au loc evenimente legate de arta în spațiile publice, ar trebui să existe la nivel de oraș un organism cu rol consultativ sau decizional, independent, care să ofere orașului o opinie de specialitate.

Formal, acesta poate fi, de exemplu, o comisie de experți formată la nivelul Consiliului Local al orașului sau al Consiliului Cultural al unei instituții profesionale.⁸ Este necesar ca un astfel de organism să funcționeze bine, să fie imparțial, iar membrii să fie credibili în ochii celorlalți profesioniști și în ochii publicului larg. Prin urmare, procesul de numire a membrilor dintr-un astfel de consiliu sau comisie trebuie să fie unul transparent.

Experții ar trebui să fie numiți în comisie sau în consiliu de către persoane respectate în domeniul artei, de instituții profesionale independente, entități cu morală profesională dovedită de-a lungul timpului, care operează în domeniul artelor plastice și al arhitecturii.

Rolul expertului dintr-o comisie este de a proteja calitatea lucrărilor și transparența proceselor, nu doar interesele instituției pe care o reprezintă. Este de preferat ca la nivelul orașului să existe un ghid pentru nominalizarea experților cu următoarele profesii: artist, curator, teoretician, arhitect, urbanist, istoric, sociolog, publicist, pedagog etc. În formarea unei comisii, este important să se țină seama de reprezentarea echilibrată a specialităților.

Membrii comisiei ar trebui să ocupe această poziție prin rotație, în mod regulat, fără a periclita continuitatea activității.

Comisia ar trebui să aibă suficient timp pentru a evalua propunerile și intențiile, ar trebui să aibă ocazia să se întâlnească și să discute cu inițiatorii planului și cu autorii lucrării. De asemenea, membrii ar trebui să fie remunerați. Pentru a crea mai mult decât o simplă platformă formală pentru discuții, este necesar suportul administrativ, prin care se întocmesc documentele necesare negocierilor, aprobării lucrării etc.

Activitățile de bază ale unei astfel de Comisii ar trebui să ofere:

- ▶ Garanția conceptului și a viziunii la nivel de oraș în ceea ce privește arta urbană și amplasarea ei;
- ▶ Garanția profesională a pregătirii procesului de achiziție a artei urbane; și
- ▶ Evaluarea și formularea de recomandări referitoare la arta urbană.

⁸ De exemplu, Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului București (ARCUB), în cazul Municipiului București (înființat prin HCGMB 91/1996) sau Centrul Cultural Clujean (ONG), în cazul Municipiului Cluj-Napoca.

ARCUB, conform ROF aprobat prin HCGMB 85/2020, are activitatea coordonată de Direcția Cultură, Învățământ, Turism - din cadrul aparatului de specialitate al Primarului General.

Obiectul activității îl constituie, în principal, *cf.* Art. 5: 1) prestarea de servicii culturale, prin asigurarea conceptului de ansamblu și al sprijinului logistic, necesare pentru realizarea unor acțiuni, proiecte și programe culturale, artistice, cultural-artistice, cultural-sportive, cultural-educative, de divertisment și alte activități de interes local, cu încadrare în bugetul alocat; 2) inițierea, organizarea și derularea unor acțiuni, proiecte și programe culturale proprii; [...], *cf.* Art. 7, 8) susține, inclusiv financiar, utilizarea și punerea în valoare a unor spații neconvenționale, în scopul desfășurării de activități cultural-artistice [...].

Structura organizatorică a instituției cuprinde: Conducerea instituției, Organismul consultativ - Comitetul de Coordonare, Aparatul de specialitate și funcțional. Comitetul de Coordonare are în componență 9 membri, respectiv: Directorul ARCUB, Directorul adjunct ARCUB, Șeful Serviciului Programe și Proiecte Culturale ARCUB, Reprezentant al PMB, Președintele Comisiei de specialitate din cadrul C.G.M.B., patru specialiști, personalități culturale de prestigiu, numiți, la propunerea directorului ARCUB, prin dispoziție a Primarului General, pe o durată egală cu cea a mandatului său.

Centrul Cultural Clujean este o organizație nonguvernamentală pentru cultură și dezvoltare durabilă, și o moștenire a candidaturii orașului Cluj-Napoca la Capitala Culturală Europeană 2021. Centrul este format din 112 membri: organizații și instituții culturale, universități, asociații din sectorul de afaceri și ale societății civile, reprezentanți ai administrației locale și regionale.

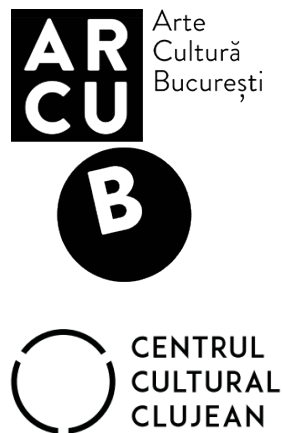

Figura 51. Siglele Centrelor Culturale: București și Cluj Napoca
Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3p2BUXl>, <https://bit.ly/3H1cik5>

Figura 52. Spotlight Festival, București.
Urban Pinball - Mindscape Studio
(România)

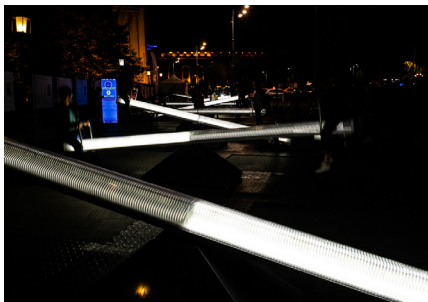

Figura 53. Spotlight Festival, București.
Wave Field - L4 Studio &
Wireframe Studio (Canada)

Spotlight – Festivalul Internațional de Lumină, organizat de Primăria Municipiului București și ARCUB, este un festival care adună anual peste 500.000 de spectatori pe principalele străzi ale capitalei. Festivalul desfășurat încă din anul 2015 în aer liber, este menit să aducă arta luminii în spațiul public. Printre festivalurile similare celebre se găsește și Luminotherapie, ca eveniment în cadrul asocierii Quartier des Spectacles din Montréal, Canada.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3H6LkHO>

5.3. Rolul unui curator al orașului, dedicat colecțiilor de artă din spațiul public

În prezent, nu există o prezentare cuprinzătoare reprezentativă a operelor de artă existente în spațiile publice din orașele din România.

Pe lângă tutela și clasificarea operelor de artă și a artefactelor, rolul unui curator al orașului poate să fie unul mai complex, în sensul proiectării unei viziuni mai ample a colecțiilor, ca un întreg unitar. De asemenea, un curator al orașului poate să implementeze servicii de consiliere la nivel de oraș (la nivel de cartier și de comunități mai restrânse) și să coordoneze intențiile diferite care apar în mod firesc în astfel de discuții. De asemenea, prin astfel de activități, el poate promova educarea, informarea și participarea publică. Acesta poate fi ajutat și de un curator adjunct al orașului cu rol de manager de proiect pentru o serie de evenimente selectate și inițiate de oraș.

Activitățile de bază ale unui Curator ar trebui să acopere:

- ▶ Administrarea, întreținerea și realizarea conceptului curatorial al colecțiilor de artă și al lucrărilor aflate în spațiile publice administrate de oraș;
- ▶ Participarea la elaborarea unui concept la nivel de oraș referitor la arta în spațiul public;
- ▶ Consilierea, coordonarea și consultarea planurilor terților etc.,
- ▶ Inițierea și co-crearea planurilor de achiziție de noi lucrări, pregătirea intențiilor de evaluare de către o comisie de experți sau un consiliu cultural;
- ▶ Pregătirea și implementarea contractelor publice, anunțuri de concursuri, apeluri deschise etc.;
- ▶ Informarea publică, promovarea și educarea;
- ▶ Comunicare cu alte entități ale orașului, artiști, curatori independenți etc.

5.4. Rolul curatorilor independenți ca profesioniști consultanți și mediatori de proces

Rolul curatorilor independenți poate avea o contribuție semnificativă atât în creșterea calității artei temporare, cât și în cazul artei permanente în spațiile publice. Totuși, existența acestei profesii este condiționată de consolidarea și dezvoltarea pe termen lung a unui sistem mai amplu dedicat formării viitorilor curatori ai orașului. Scopul unei astfel de specializări ar trebui să fie asigurarea funcției de „interpret”, care mediază valorile artistice, le interpretează sensurile și semnificațiile ascunse publicului larg. Curatorul poate fi, de asemenea, un „ghid de proces”, care furnizează asistență tehnică inițiatorilor de proiecte artistice pe tot parcursul procesului de implementare al unei opere în spațiul public. Prin funcția sa, el ar trebui să asigure calitatea operelor de artă datorită expertizei sale, care depășește o viziune pur artistică sau arhitecturală, și care este mai degrabă specializată pe interpretarea contextului artistic, istoric, social și politic. De exemplu, un curator poate să asiste îndeaproape arhitecții în procesul de alegere a artiștilor pentru o anumită colaborare.

La nivelul administrației publice, curatorii pot fi angajați pentru sarcini specifice, clar delimitate în timp: manager pe un anumit proiect, consultant, mediator între diverși actori interesați, educator pentru publicul larg etc.

Activitățile de bază ale unui Curator independent ar trebui să acopere:

- ▶ Consultanță, suport conceptual în pregătirea intențiilor de realizare a artei în spațiul public;
- ▶ Mediarea dialogului între partea artistică și non-artistică;
- ▶ Educația publică;
- ▶ Cooperarea cu arhitecții;
- ▶ Producția, gestiunea proiectelor de artă etc.

5.5. Rolul managerului de proiect

Realizarea unei opere de artă cu caracter permanent într-un spațiu public ar trebui să fie percepută ca un proiect social important. În esență, o astfel de acțiune are un obiectiv clar definit și necesită coordonarea mai multor actori implicați, în diferite etape de proiectare. Prin urmare, în contextul unor investiții inițiate de administrația publică, este important ca la începutul proiectului să fie selectat un manager al proiectului. El este garantul achiziției lucrării și a proiectului ca întreg. Dacă această responsabilitate nu este clar definită, există riscul ca proiectul să sufere modificări importante pe parcurs: fie să se abată de la conceptul original, fie să nu fie finalizat, fie să nu mai corespundă spațiului în care este amplasat etc. Managerul de proiect reprezintă persoana care trebuie să cunoască proiectul de la faza de inițiere până la finalizarea sa. Totodată, el ar trebui să aibă competența de a reprezenta investitorul și de a acționa în numele său pe tot parcursul proiectului. O provocare importantă o reprezintă păstrarea integrității și a originalității conceptului inițial și asigurarea unei bune comunicări cu alți actori individuali implicați în proces.

Activitățile de bază ale unui manager de proiect ar trebui să acopere:

- ▶ Coordonarea specialiștilor din domenii diferite, implicați în pregătirea implementării lucrării;
- ▶ Asigurarea pregătirii corespunzătoare a ofertelor și asigurarea respectării condițiilor contractuale;
- ▶ Asigurarea unei bune comunicări între părțile contractante: Autoritatea Contractantă, alte departamente ale administrației și alte părți interesate;
- ▶ Controlul termenelor limită și al calității pe parcursul procesului de pregătire și de implementare, în conformitate cu conceptul original, cu criteriile de calitate stabilite, cu cerințele autorității contractante și cu cerințele legislației și ale standardelor aplicabile;
- ▶ Furnizarea de garanții și servicii post-implementare, inclusiv întreținerea post-implementare a lucrării;
- ▶ Aprobarea și recepția lucrării.

5.6. Educare, informare și participare

Educarea, informarea și participarea publicului face parte dintr-o abordare conceptuală pe termen lung a orașului în ceea ce privește arta în spațiul public. Concret, informarea publicului larg, crearea de programe educaționale pentru diferite grupuri țintă și implicarea grupurilor profesionale în achiziția și coordonarea lucrărilor de artă în spațiu public pregătesc teritoriul pentru dezvoltarea artei contemporane în spațiul public.

Discuțiile libere, bazate pe transparență, sunt cheia formării încrederii și a unui dialog constructiv cu utilizatorii orașului. Contactul deficitar între profesioniști și publicul larg, expunerea insuficientă a artei de calitate în spațiul public și confruntarea tot mai scăzută a publicului larg cu dimensiunea cultural-estetică a orașului, contribuie la o slabă și inegală educare a publicului. Această situație ar putea fi îmbunătățită prin plasarea unor obiecte de artă de calitate în spațiile publice, cu care populația să se întâlnească în mod natural.

Concret, la baza educației continue se află existența în cadrul urban a unor lucrări de calitate, temporare sau permanente, fie că vorbim de intervenții, spectacole, festivaluri sau obiecte de artă. Pe de altă parte, realizarea de artă de calitate scăzută poate avea efectul invers.

Este nevoie de elaborarea unei strategii de comunicare pe tema artei în spațiul public, cu implicarea profesioniștilor, a entităților responsabile și a publicului larg.

Consolidarea educației estetice ca parte cheie în procesul de formare în școlile primare și gimnaziale ar trebui să fie o miză extrem de importantă pentru orice autoritate publică.

Figura 54. Joc Urban

Autor: BAAB, 2021, Brașov

Instalația a presupus realizarea a cinci scaune de dimensiuni diferite, menite să ofere un loc de joacă și de relaxare tuturor vârstelor. Inserția obiectului a venit ca urmare a procesului de bugetare participativă lansat de Primăria Brașov, în baza căruia locuitorii orașului au putut alege proiectele preferate dintr-o listă mai lungă de propuneri.

Autorii au dorit ca proiectul să devină un punct de plecare și o ancoră a designului stradal și să încurajeze o atenție mai mare la felul în care lăsam spațiile urbane din centru să fie transformate sub presiunea mediului și a oportunităților comerciale. Ansamblul este alcătuit din 5 scaune cu dimensiuni diferite (0,6 m, 0,9 m, 1,2 m, 1,8 m și 2,4 m), iar miza este de a stimula simțul ludic și curiozitatea trecătorilor prin prezentarea unui arhetip familiar - scaunul - cu care aceștia pot interacționa în multiple feluri.

Sursa imaginilor: autori

Program de educație publică

Pentru promovarea artei în spațiul public este extrem de important să existe un personal suficient de abil în comunicarea cu publicul larg, dar și în educarea artiștilor în devenire, mai ales dacă vorbim de universități de profil.

Aceste structuri ar trebui să încurajeze tinerii să experimenteze, să comunice idei noi și să își apere conceptele public. Un astfel de proces ar încuraja inclusiv dezbaterile pe teme artistice, care are rol important în educarea simțului artistic. De exemplu, în București, ARCUB are rol de curator al orașului, cu rol în:

- ▶ Sprijin pentru programele educaționale publice ale galeriilor și a altor instituții artistice, familiarizarea publicului cu lumea artei etc.;
- ▶ Mediatizare, tururi ghidate și discuții pe subiecte de actualitate etc.;

Educarea copiilor și a tinerilor la vârsta preșcolară și școlară

Este oportun ca orașul să susțină mai ales posibilitatea activării spațiilor publice adiacente instituțiilor de educație și a celor culturale, care au posibilitatea de extindere în imediata lor vecinătate. Acest lucru poate duce la sinergii între cultura promovată de instituțiile publice și cultura neinstituțională, specifică spațiilor publice.

Monitorizarea și evaluarea

În prezent, nu există o analiză cuprinzătoare a percepției și a relației publicului cu operele de artă amplasate în spațiul public. De obicei, evaluarea se realizează fără o metodologie bine pusă la punct, prin mijloace empirice care adesea reprezintă presupuneri neconfirmate. Acesta reprezintă motivul pentru care autoritățile publice ar trebui să caute să utilizeze diferite metode de colectare a părerilor asupra artei în spațiul public, mai ales în raport cu resursele cheltuite.

Este recomandat ca astfel de evaluări să se realizeze prin chestionare aplicate în tururile ghidate, prin proiecte de cercetare dedicate sau prin colectare permanentă de păreri privind popularitatea unor anumite obiecte urbane (colectarea se poate realiza prin intermediul platformei *web*).

Implicarea publicului în procesul de achiziție

Participarea publicului la planificarea orașului este una dintre condițiile de bază ale guvernării democratice, cu impact direct asupra calității vieții. Participarea activă a cetățenilor contribuie la creșterea atașamentului față de locul în care trăiesc, ceea ce naște un sentiment de responsabilitate mai mare pentru dezvoltarea sa ulterioară. Acest lucru nu se manifestă doar în relație cu dezvoltările urbane și de arhitectură, ci și în relație cu intervențiile artistice din oraș, unde publicul ar trebui să fie un partener important de discuție.

Cu toate acestea, participarea publicului nu trebuie să afecteze intenția fondatorului lucrării. Deși implicarea publicului este un beneficiu incontestabil, procesul este adesea unul complicat și solicitant, a cărui pregătire și implementare necesită cunoștințe adecvate și abilități de comunicare. Din acest motiv, este întotdeauna necesar să se analizeze dacă în ce măsură publicul larg trebuie implicat. În general, gradul de implicare al comunității în procesul de achiziție și instalare a unei opere de artă ar trebui să fie direct proporțional cu semnificația proiectului pentru oraș. Mai mult, participarea ar trebui să fie mai intensă în faza inițială, dedicată pregătirii conceptuale a proiectului. În cadrul acestor discuții pot fi evidențiate și alte potențiale părți interesate de implicare pe parcursul proiectului. În linii mari, țintele discuțiilor premergătoare implementării ar trebui să fie:

- ▶ Colectarea informațiilor legate de utilizarea spațiului și de experiențele locale ale publicului larg și ale grupurilor interesate;
- ▶ Colectarea informațiilor din partea publicului avizat (mai ales a reprezentanților locali profesioniști, cu expertiză în domeniul artistic);
- ▶ Explorarea opțiunilor locale referitoare la implicare și sprijin, chiar și după achiziția lucrării.

Participarea publicului la faza de proiectare

O etapă mai dificilă, dar la fel de importantă, este prezentarea propunerii (studiului). Scopul prezentării este de a obține o părere suplimentară referitoare la *design*.

Prezentarea propunerii nu trebuie făcută publică sau supusă votului public. Orice operă de artă trebuie evaluată și selectată de experți, iar dezbaterile cu publicul larg ar trebui să se concentreze întotdeauna pe definirea problemelor și a calităților locului în care va fi amplasată, și mai puțin pe evaluarea calității lucrării în sine. Din poziția inițiatorului, a clientului și a autorului este necesar să se depună efort în înțelegerea ideilor autorului, a calității operei și a sensului ei. În general, această înțelegere derivă din avizul de specialitate al juriului de concurs, și din acest motiv trebuie selectat un juriu de calitate și respectat rezultatul competiției. Un reprezentant al comunității locale poate să fie unul dintre experții invitați în juriul concursului, fără drept de vot. Totuși, această metodă necesită organizare din partea comunității locale, care trebuie să acorde încredere de reprezentare alesului.

Proiecte artistice comunitare (participative)

Un mod specific de a realiza o lucrare îl reprezintă proiectele care mizează pe consolidarea relației dintre comunitate și un loc anume, printr-un proces creativ, bazat pe colaborarea artistului cu localnicii. Mai mult decât partea estetică, lucrarea accentuează impactul și efectul acesteia asupra locului și asupra comunității locale. Din acest motiv, utilizatorii locului participă activ la crearea instalației. Identificarea proiectelor care au potențialul de a fi implementate participativ ar trebui să cadă în sarcina curatorilor, a arhitecților, a urbanistilor sau a altor specialiști implicați în proces.

Produsul final

Proiectele comunitare sunt opere de artă mai degrabă temporare, pentru că de obicei sunt expresia unor viziuni mai libere, dinamice, bazate pe o gamă mai largă de opțiuni, care nu necesită un cadru formal. În fapt, rezultatul pozitiv scontat este mai degrabă consolidarea identității locale și identificarea localnicilor cu o intervenție artistică și cu un loc nou revitalizat. Proiectele de acest tip sunt și un instrument foarte bun de comunicare, care poate facilita cooperarea interdisciplinară. Prin urmare, proiectele participative sunt justificate, de exemplu, în zonele defavorizate, unde principalii destinatari sunt rezidenții situați în imediata vecinătate a spațiului. Implicarea în procesul de creație poate întări atitudinea lor pozitivă față de un loc și poate restabili încrederea în autorități. Astfel de intervenții pot fi utilizate și în locuri în care apartenența față de spațiu a dispărut, iar indiferența față de mediu poate crește riscul de criminalitate și de vandalism.

Rezultatul unui atelier de creație, al unei activități comune sau al unei instalații cu intenție artistică sub îndrumarea artistului sau a curatorului poate fi, de exemplu, un nou element de mobilier urban, un loc de joacă, noi elemente funcționale și estetice în spațiul public, creații vegetale în spațiile verzi etc.

Implicarea artistului sau a curatorului de artă este importantă în procesul de asigurare a integrității și a calității artistice a rezultatului. Practic, el devine mai degrabă un ghid de proces și mai puțin un artist propriu-zis. Din acest motiv, este important ca persoana selectată să fie deschisă la cooperare, comunicare și să aibă abilități de motivare a publicului.

În același timp, este important ca toți rezidenții să fie înștiințați și să fie implicați în proiect încă de la început, pentru a putea să își exprime așteptările și pentru a înțelege mai bine rolul lor în comunitate și în proces.

Figura 55. Heylyard in front of the yard

Autori: Arhitect: Ana Felvinczi; Elevi: Ioana Anuța Ungur, Paul Câmpean, Răzvan Farcas, Vlad Beianu, inițiat în 2016, Reghin, Târgu Mureș

Heylyard este un demers educațional de amenajare a spațiilor publice inițiat de arhitectul Ana Felvinczi în anul 2016, în cadrul secției de arhitectură a liceului vocațional de arte din Târgu-Mureș. Proiectul îmbracă forma unei școli după școală, un workshop de tip *design&build* cu etapă de proiectare de-a lungul anului școlar și etapă de construire pe perioada verii.

Heylyard a fost construit pe baza unor principii noi de predare care să coreleze trei direcții principale asumate în cadrul atelierului de proiectare: dezvoltarea unui limbaj de creație reactiv/sintetic, dezvoltarea inteligenței emoționale și sociale, construirea unei baze practice și antrenarea creierului și a mâinii.

Heylyard a presupus realizarea unui mobilier urban care să răspundă activităților de recreere practicate de elevii școlilor, pentru a fi utilizate pe parcursul celor două săptămâni de pietonalizare. Elevii au gândit un sistem modular alcătuit din cuburi mobile și elemente liniare fixe care să poată fi mutate și regrupate de-a lungul străzii de către utilizatori. Acestea se conectează cu un grid bidimensional (labirintul) vopsit pe asfalt, destinat jocului cu rolele, cu trotineta sau cu bicicleta.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3HHQqel>

Figura 56. Memoriile Cetății

Autor: Toma Claudiu Alexandru, Parasite Studio și Colaboratorii, 2021, Timișoara

Instalația presupune un simplu tub prefabricat din beton armat, cu o suprafață exterioară și una interioară, suprafața pe care se poate expune sau desena la modul cel mai simplu, cu creta, de către artiștii locali sau comunitate. Tubul reprezintă o suprafață care datorită curburii mari este potrivită expunerii aproape în orice condiții. În același timp, suprafața interioară este gândită astfel încât să devină un spațiu care adună comunitatea. El poate fi gazda unor mici evenimente sau proiecții, a unor expuneri ce necesită o oarecare protecție, dar poate fi și un spațiu pentru odihnă sau care oferă pur și simplu umbră trecătorilor.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3Lqzhsq>

Pagină de internet dedicată informării despre artă în spațiul public

Un program de informare al cetățenilor trebuie să fie unul atractiv, iar pagina de internet dedicată una prietenoasă și ușor de utilizat. Un astfel de portal ar trebui să includă:

- ▶ O hartă ușor de citit vizual, cu informații despre operele de artă din oraș;
- ▶ O secțiune dedicată întrebărilor și sugestiilor referitoare la lucrările înregistrate sau la informațiile din hartă;
- ▶ Publicarea permanentă a cererilor de implicare a artiștilor;
- ▶ Proiectele în derulare și concursurile de artă sau de arhitectură și artă;
- ▶ Publicarea rezultatelor concursurilor de artă sau de arhitectură și artă;
- ▶ Publicarea clară a tuturor informațiilor de contact, inclusiv a inițiativelor private;
- ▶ Prezentarea unui registru cât mai cuprinzător al artiștilor (a meșteșugarilor sau a companiilor meșteșugărești) pentru a putea găsi cu ușurință potențiali autori sau jurați;
- ▶ O secțiune dedicată evenimentelor culturale curente, tururilor ghidate și discuțiilor pe teme artistice.

Un program de informare al cetățenilor trebuie să fie unul atractiv, iar pagina de internet dedicată una prietenoasă și ușor de utilizat.

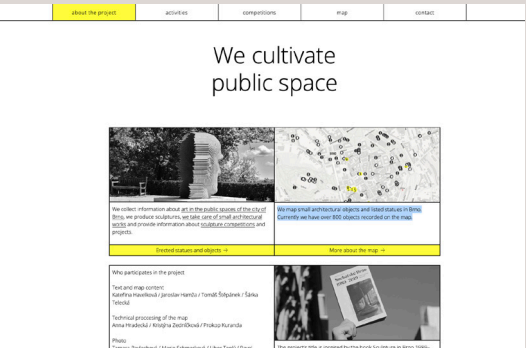

Figura 57. Pagina de internet Brno, Cehia

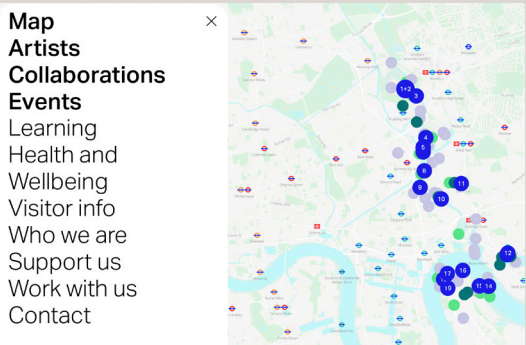

Figura 58. Pagina de internet Londra, UK

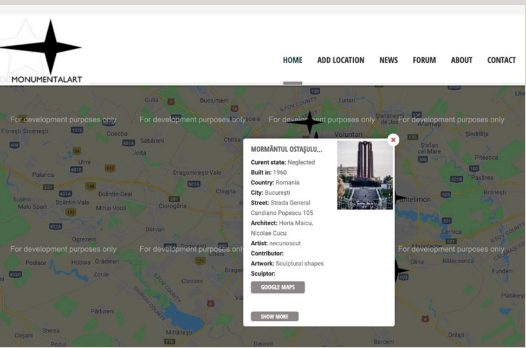

Figura 59. Hartă interactivă dedicată artei monumentale socialiste a anilor 1955-1989/91

Baza de date și harta interactivă (cf. Figura 59) a formelor de artă monumentală socialistă din România și Republica Moldova reprezintă o parte din cercetarea aprofundată a Asociației B.A.C.U. - Birou pentru Artă și Cercetare Urbană (Bureau for Art and Urban Research), desfășurată pe parcursul anilor 2013-2019 pe întreg teritoriul României și Republicii Moldova. În acești ani BACU a întreprins activități de cercetare, identificare, monitorizare, protejare și includere în inventarul asociației a formelor de artă monumentală socialistă, cu intenția de a le include ulterior pe cele mai valoroase pe Lista monumentelor istorice (LMI) a României.

Harta formelor de artă monumentală socialistă include câteva din obiectivele reprezentative ale României și Republicii Moldova. În total, harta cuprinde 202 de opere clasificate în 10 secțiuni: lucrări de mozaic, fresce și lucrări murale; graffiti; lucrări în relief; forme sculpturale; fântâni arteziene; decorații a stațiilor auto; semne la înțrări în localități; vitralii; tapițerii, etc

Obiectivele incluse sunt însoțite de o descriere și informații succinte privind autorii și data execuției, ce transformă harta într-un instrument independent de identificarea a lucrărilor monumentale socialiste. Scopul acestui proiect este de a atrage atenția asupra unicității și valorii artei monumentale socialiste și, nu în ultimul rând, de a susține eforturile Asociației B.A.C.U. de includere pe LMI și de protejare a acestora. Chiar dacă unele sunt teoretic protejate de stat, ele se află totuși într-o stare avansată de degradare, unele vandalizate sau reabilitate inadecvat. Proiectul a fost posibil cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România (O.A.R.), din Timbrul de Arhitectură.

Sursa: <https://bit.ly/3Jl3aTf>

Studiu de caz

Pagini de internet

dedicate artei

BRNO, CEHIA
<https://socharske.brno.cz/en/about-the-project/>
LONDRA, UK
<https://the-line.org/who-we-are/>

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/34WzgMq>, <https://bit.ly/3s5Xvk7>

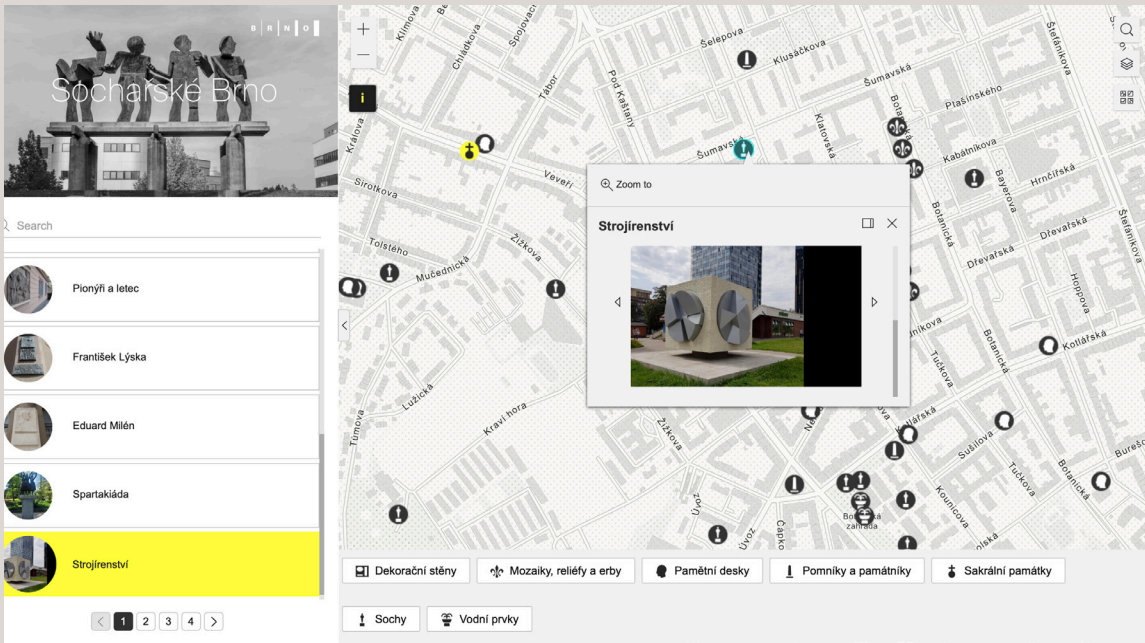

Figura 60. Pagina de internet dedicată artei publice în Brno

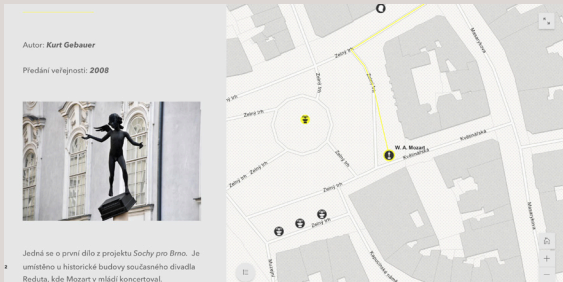

Figura 61. Story map creat pentru promovarea artei publice în Brno

Results of past competitions
Results of art competition for water elements at Dominican Square in Brno →
Catalogue 2020 →
Results of art competition for a sculpture dedicated to Adolf Loos →
Catalogue 2018 →
Results of art competition for a sculpture dedicated to Priest Martin Štredonius →
Catalogue 2018 →
Results of art competition for a sculpture dedicated to Jan Škelle →
Catalogue 2015 →
Results of art competition for a Holocaust Memorial →
Catalogue 2012 →
Results of art competition for a Equestrian statue on Moravian Square in Brno →
Catalogue 2012 →

Figura 62. Concursuri de artă urbană lansate prin platforma de internet

Figura 63. Exemple de inventariere a artei publice de pe pagina de internet dedicată artei - The Line, Londra

Pagina de internet dedicată artei urbane a oraşului Brno indică o varietate de activităţi coordonate prin acest proiect:

1. Sculpturi ale personalităţilor importante pentru oraş

Proiectul Sculpturi pentru Brno promovează vieţile unor personalităţi importante legate de Brno prin originea sau prin munca lor, care au influenţat istoria oraşului sau care au devenit celebre în ştiinţă, artă, sport şi alte domenii. Proiectul este finanţat de Primăria Brno din 2005, iar până acum au fost realizate 6 lucrări. Sculpturile au la bază un concurs de artă plastică, care permite o mare deschidere a abordărilor artistice, a procedelor şi a mijloacelor de expresie.

2. Alte sculpturi şi obiecte de artă

Obiectele de artă din spaţiul public, care nu intră în categoria anterioară, sunt iniţiate de publicul profesionist, instituţii şi reprezentanţi politici pentru a comemora personalităţi importante, evenimente istorice şi aniversari importante.

3. Plăci memoriale

Implementarea plăcilor memoriale se află în responsabilitatea Direcţiei Culturale a Municipiului Brno.

4. Activităţi de întreţinere şi restaurare

În fiecare an, Direcţia Culturală a Municipiului Brno realizează un inventar al obiectelor de artă care nu sunt înregistrate în lista monumentelor culturale imobile. Ulterior, obiectele de artă avariate de timp sau vandalizate sunt selectate pentru reparaţii de întreţinere.

5. Competiţii

Operele de artă pentru spaţiile publice din Brno sunt create în urma concursurilor de artă, organizate în cooperare cu Camera/Ordinul Arhitecţilor Cehi. Rezultatele sunt întotdeauna decise de un juriu format din experţi independenţi şi reprezentanţi politici.

6. Pietre funerare comemorative

Echipa care gestionează pagina de internet coordonează şi concursuri pentru proiectarea pietrelor funerare comemorative din Cimitirul Central al oraşului. Ulterior realizării, pietrele sunt trecute în gestiunea Administraţiei Cimitirului Brno.

La momentul actual, platforma conţine în jur de 800 de obiecte de artă cartografiate.

The Line este o organizaţie caritabilă înregistrată şi co-fondată de Megan Piper şi expertul în regenerare urbană Clive Dutton OBE (1953-2015), a cărui activitate s-a axat pe îmbunătăţirea calităţii vieţii oamenilor din mediile urbane şi pe creşterea importanţei artei şi a culturii în procesul de regenerare. Succesul proiectului este asigurat şi de sprijinul local şi implicarea altor organizaţii de profil.

Proiectul a fost iniţiat printr-o campanie de crowdfunding Spacehive, care a strâns peste 140.000 de lire sterline în mai puţin de opt săptămâni, în anul 2014. În următorii cinci ani, prin sprijinul generos al sponsorilor, activitatea a fost derulată fără finanţare publică.

În anul 2015, The Line a dezvoltat sculpturi monumentale de-a lungul aleilor de pe căile navigabile din Estul Londrei. The Line include în prezent lucrări ale 18 artişti. Majoritatea acestora sunt împrumutate de la artiştii, galerii şi colecţii private, dar The Line evidenţiază şi o serie de lucrări preexistente de-a lungul traseului, inclusiv Quantum Cloud a lui Antony Gormley şi A Slice of Reality a lui Richard Wilson.

În anul 2020, The Line şi-a sărbătorit a cincea aniversare prin extinderea traseului în Parcul Olimpic Queen Elizabeth, lansarea unei noi pagini de internet şi, pentru prima dată, proiecte specifice site-ului, comisii dedicate şi colaborări culturale.

Implementarea intervențiilor artistice

Implementare:

Artă permanentă

Artă temporară

Sprijin financiar

Tipuri de achiziții

6. Implementarea intervențiilor artistice

6.1. Implementarea intervențiilor artistice permanente

Pentru implementarea intervențiilor artistice permanente este necesară o pregătire temeinică a unui concept și a unui plan, înainte de implementarea propriu-zisă. Apoi, trebuie stabilită metoda de selectare a autorului lucrării și modul în care se va face pregătirea documentației de proiect în vederea obținerii tuturor avizelor necesare autorizației de construire.

O lucrare cu caracter permanent poate fi achiziționată în diferite moduri, prin: Realizarea lucrării de către un anumit artist selectat pentru un anumit loc, pe baza unui contract public, de tipul unui concurs de arhitectură și de artă;

- ▶ Achiziționarea unei lucrări existente pentru o anumită locație direct de la artist, galerie sau altă entitate;
- ▶ Donarea unei anumite lucrări către oraș, direct de către artist;
- ▶ Realizarea colectivă, ca urmare a unui proiect participativ pentru comunitate, dedicat special unui anumit teren;
- ▶ Repoziționarea unei opere originale sau, în cazuri excepționale, copierea unei lucrări.

Implementarea unei opere de artă cu caracter permanent într-un spațiu public reprezintă un proces complex, cu mai multe etape. Procesul poate fi asemănat cu realizarea unei case.

6.1.1. Pregătirea conceptului și a caietului de sarcini

Înainte de implementarea oricărui proiect, este important să se ia în calcul o abordare conceptuală pentru arta în spațiile publice. În multe cazuri, această fază a proiectului este subestimată și, prin urmare, generează o suită de probleme ulterioare greu de estimat.

În cazul în care se ivește ocazia unei investiții urbane majore (de exemplu, realizarea/reabilitarea unei clădiri publice majore), ar trebui realizată o evaluare referitoare la includerea lucrărilor de artă ca parte din investiția inițială. Prin urmare, în cazul în care prin astfel de proiecte există oportunitatea implementării unei opere de artă în spațiul public, trebuie făcut un studiu de amplasament, astfel încât lucrarea să reflecte cât mai fidel contextul locului (social, arhitectural, urban, ideologic, politic etc.).

În principal, pregătirea conceptuală implică două etape: pregătirea planului pentru amplasarea lucrării și pregătirea caietului de sarcini sau a comenzii.

Tabelul 5. Cele două etape aferente etapei de pregătire conceptuală

Sursa: autorii

Etapa	Descrierea etapei
Pregătirea planului	Această fază inițială a procesului ar trebui să cuprindă toate informațiile relevante cantitativ și calitativ, astfel încât ele să poată fi dezvoltate ulterior într-un proiect propriu-zis, atribuit printr-o achiziție publică (de exemplu, concurs de proiectare) sau o achiziție directă. Tot în această fază trebuie avute în considerare aspecte legate de necesitatea operei urbane, amplasarea acesteia în oraș și relația ei cu locul selectat. În același timp, este oportun ca încă din această etapă să fie prezentată ideea actorilor urbani direct interesați, inclusiv a reprezentanților societății civile și publicului profesionist. O astfel de discuție deschisă încurajează dezbateri constructive legate de esența ideologică a operei de artă. Tot în această etapă trebuie stabilită clar metoda de achiziție și de selectare a autorului. Concret, această etapă ar trebui să cuprindă: ▶ Conceptul planului și justificarea intenției artistice; ▶ Amplasamentul ales și justificarea pentru alegerea lui, inclusiv informații legate de regimul de proprietate; ▶ Lista părților interesate și alte acorduri prealabile ale instituțiilor implicate, dacă este cazul; ▶ Propunerea modului de achiziție a lucrării și justificarea pentru alegere; ▶ Costuri estimative, un grafic preliminar de implementare a proiectului etc.
Pregătirea caietului de sarcini sau a comenzii	În prezent, în orașele din România lipsesc planurile specifice de sprijinire a artei în spațiile publice. Astfel de ghiduri ar trebui să servească ca o bază cu recomandări pentru pregătirea și luarea deciziilor privind intențiile orașului în raport cu arta urbană, astfel încât amplasarea operelor să aibă sens în cadrul viziunii mai ample pentru oraș. Autoritatea Publică ar trebui să stabilească domeniile de interes direct legate de arta în spațiul public și să coordoneze investițiile asociate operelor de artă, de la crearea lor, până la implicarea artiștilor în viața orașului etc.

Crearea unei astfel de viziuni necesită expertiza specialiștilor, așa că în crearea unui caiet de sarcini ar trebui implicați experți independenți și reprezentanți ai instituțiilor publice, a căror preocupare este arta în spațiul public.
Pentru o imagine cât mai aproape de realitate, este necesară o cartografiere a stării curente, deoarece viziunea ar trebui să fie strâns legată de colecția de opere de artă deja existentă în spațiile publice aflate în grija autorității publice.

6.1.2. Intervenții artistice permanente în urma concursurilor naționale sau internaționale

O modalitate transparentă de selectare a unei lucrări și a unui autor o reprezintă concursul de soluții⁹, mai ales în cazul memorialelor sau a lucrărilor comemorative de mare importanță.

În cazul investițiilor urbane semnificative în spațiile publice, o astfel de competiție ar trebui să aibă întotdeauna prioritate față de alte metode de selecție. Motivul este simplu: concursurile sunt o metodă de selecție transparentă, general acceptată, care exclude posibile speculații referitoare la părtinire și clientelism. În țările cu o istorie mai îndelungată în achiziția operelor de artă urbane, concursurile deschise sau bazate pe invitație sunt o normalitate.

Concret, concursul de proiectare arhitecturală și artistică are următoarele avantaje:

- ▶ Pe lângă obiectul în sine, subiectul soluției cuprinde și spațiul adiacent, realizat împreună cu lucrarea. Astfel, obiectul este integrat de la început, evitându-se discuții ulterioare referitoare la integrarea operei în acel spațiu;
- ▶ Autoritatea Contractantă va avea simulate mai multe propuneri artistice, special concepute pentru un anumit loc. Ea va putea alege, pe baza mai multor criterii, abordarea de cea mai înaltă calitate, care răspunde cel mai bine cerințelor impuse;
- ▶ Anunțul propriu-zis al concursului contribuie la mediatizarea pozitivă a abordării administrației publice privitoare la arta urbană;
- ▶ Competițiile naționale pot pune în valoare artiști necunoscuți, talentați, care nu au avut parte de vizibilitate în trecut. De asemenea, competițiile internaționale (pentru spațiile importante), pot atrage artiști străini și pot promova cultura unui oraș dincolo de granițele naționale;
- ▶ Selecția realizată de un juriu de experți în domeniu garantează calitatea rezultatului. Juriul devine un garant al calității și automat crește încrederea publicului larg în întregul proces de selecție. Ulterior competiției, juriul poate susține comunicarea cu publicul larg, astfel încât să scadă riscul unui atitudine refractare față de obiectul în sine;
- ▶ Actorii cheie pot fi implicați în pregătirea viziunii și a temei de concurs, astfel încât complicațiile ulterioare să fie reduse sau complet eliminate;
- ▶ Procesele de achiziție transparente creează un mediu competitiv sănătos pentru oraș;

Este de recomandat, în cazul concursurilor, să se apeleze la instituții și organizații care au o pregătire în astfel de achiziții și care dispun de instrumentele necesare pentru a administra și organiza concursul.

Tema concursului de proiectare și condițiile concursului

În cazul în care se optează pentru varianta concursului de proiectare, este necesar ca Autoritatea Contractantă sau instituția/organizația care se ocupă de concurs să:

- ▶ Pregătească criteriile de calitate ale lucrării, fără a limita potențialul creativ și contribuția originală a artistului;
- ▶ Să asigure un timp suficient de mare pentru elaborarea propriu-zisă a lucrării și să ofere recompense corespunzătoare nivelului de complexitate a proiectului;
- ▶ Să se asigure de calitatea juriului care va decide câștigătorul concursului și care va avea rolul de transmite rezultatele către publicul larg;

Din punctul de vedere al succesului general al competiției, este important să se stabilească condițiile competiției astfel încât să nu fie limitată expresia și calitatea artistică.

9 Procedura este detaliată în capitolul dedicat tipurilor de achiziții.

Figura 64. Grupul statuar Școala Ardeleană

Autor: Romulus Radea, 1973, Cluj-Napoca

Monumentul reprezintă trei corifei ai mișcării Școala Ardeleană, inițiată de intelectualitatea românească transilvănească. Personalitățile reprezentate (de la stânga spre dreapta): Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Grupul statuar este situat în dreptul intrării principale a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Ansamblul este reușit atât prin încadrarea în spațiu, cât și prin scara sa, care permite interacțiunea și jocul - sociul format din trepte permite șederea, interacțiunea și desfășurarea unor activități precum cititul, iar cartea din brațele lui Petru Maior poate fi o zonă de stat și de joc pentru copii.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/350fNuh>,
<https://bit.ly/3pcpxsl>

Este esențial ca orice concurs să fie întotdeauna precedat de pregătirea unui caiet de sarcini. Autoritățile contractante ar trebui să coopereze la formularea ofertei cu artiști și teoreticieni pentru a asigura valoarea artistică, cu arhitecți, urbanisti și peisagiști pentru aspectele legate de amplasarea în spațiu și, după caz, cu alți specialiști sau cadre universitare pentru alte aspecte considerate relevante. Deoarece integrarea operei în cadrul mai larg este esențială, încă din primele faze ale competiției se poate apela la un arhitect, urbanist sau peisagist care să facă parte din echipa de concurs.

Foarte important este ca toți actorii implicați în proces, în special reprezentanții municipalității, să respecte rezultatele concursului în urma deliberării juraților. Se întâmplă adesea, ca din cauza temerilor legate de resentimentele publicului și legate de pierderea popularității, consiliul local să nu susțină propunerea câștigătoare și să nu o pună în aplicare, și să acționeze într-un mod care este contrar spiritului competiției.

Concurs deschis sau închis de proiectare artistică

În timp ce concursurile publice (deschise) de soluții oferă posibilitatea de a găsi soluții noi și surprinzătoare propuse de arhitecți și de artiști, există și varianta unei alternative mai restrânse de concurs, în cazul în care Autoritatea Contractantă dorește să apeleze direct la anumiți autori experimentați. Există și varianta combinată, în care pe lângă invitația făcută către artiști renumiți, pot participa și alți artiști mai puțini cunoscuți.

Ambele variante permit autorității publice să se asigure că tema concursului va fi bine rezolvată, eligibilitatea artiștilor fiind deja verificată prin sarcini similare. Pentru artiști, un astfel de concurs presupune mai puțină concurență, prestigiu mai mare și o posibilitate de recompensare în numerar mai mare.

Acest tip de concurs este justificat mai ales în cazul spațiilor reprezentative, unde opera de artă trebuie să fie una cu impact major la nivel de oraș.

În oricare dintre cele două situații, concursul trebuie să respecte o suită de etape cheie, pentru ca rezultatul să fie unul de succes.

Colaborarea dintre artist și arhitect

O altă posibilitate de realizare a unei opere de artă o reprezintă derularea, în paralel, a construcției sau a reconstrucției unui spațiu public cu edificarea unui obiect de artă. O astfel de abordare necesită colaborare între cele două specialități, astfel încât rezultatul să fie unul de succes. Dezavantajul acestei opțiuni o reprezintă transparența redusă a procesului de selecție a autorului obiectului de artă. O altă variantă este concursul informal bazat pe invitație, organizat de arhitectul proiectului, cu ajutorul posibil al unui curator independent. În acest caz, proiectantul întocmește documentația necesară și se asigură de realizarea lucrării de artă pe parcursul proiectului de arhitectură.

6.1.3. Implementarea unei lucrări artistice existente

Achiziționarea unei lucrări existente pentru afișare permanentă într-un loc public sau achiziționarea unei licențe pentru producerea unei lucrări în conformitate cu proiectul artistic final ar trebui să fie o decizie bine informată, venită din partea Autorității Publice. Mai exact, dacă Autoritatea Publică dorește să crească diversitatea lucrărilor de artă din spațiile publice, atunci ar trebui să existe o cartografiere a operelor de artă deja existente în oraș. O propunere de achiziție a unei lucrări și de plasare permanentă a ei într-un spațiu public trebuie să fie justificată și aprobată de o comisie de experți sau de un consiliu cultural. Totodată, trebuie stabilite drepturile de proprietate și aspectele legate de gestiunea ulterioară a operei de artă.

Donarea unei anumite lucrări către oraș

Există adesea situații în care un oraș sau un cartier primește direct de la un autor o operă de artă finalizată. Scopul este de obicei nobil, dar astfel de donații sunt

problematică deoarece nu se bazează pe un concept mai amplu de achiziționare a unei lucrări într-un spațiu public. O astfel de practică riscă să scadă calitatea operelor de artă din oraș, deși ideea originală a donatorului poate fi una pozitivă. Totuși, pentru că nu există un proces de selecție și nici o strategie de amplasare în prealabil, se poate ajunge la o deconectare ideologică și spațială între obiectul de artă și locul în care el este amplasat. Este recomandat ca municipalitatea să aibă o poziție fermă față de astfel de donații, mai exact să aibă o poziție clară referitoare la amplasarea lor doar pe o perioadă de timp limitată.

Principalul argument pe care se poate baza respingerea unei astfel de lucrări este faptul că valoarea spațiului public în starea prezentă este mai mare decât valoarea lucrării donate. Mai mult, prin acceptarea donației, încrederea în calitatea lucrării și a artistului scade, considerându-se că acesta din urmă nu are capacitatea de a-și promova opera de artă într-o competiție cu alți potențiali creatori.

O precondiție de bază pentru creșterea calității lucrărilor donate este informarea publicului. Mai exact, este recomandată înființarea unui portal de informare, un loc în care toate informațiile legate de autori și toate contactele necesare ale organismelor profesionale și ale serviciilor de consultanță și consiliere sunt disponibile. Platforma ar trebui, printre altele, să conțină și:

- ▶ Fotografii ale lucrării sau ale modelului, descrierea autorului lucrării, inclusiv specificațiile tehnice;
- ▶ Schița lucrării și variante de amplasare a ei în spațiu;
- ▶ Imagini ale lucrării în spațiu, la scară (în variante);
- ▶ Precizarea tipului de lucrare în funcție de proveniență: model sau original.
- ▶ Alte informații relevante.

Orașul ar trebui să respingă donațiile care nu îndeplinesc criteriile de calitate și nu se înscriu în conceptul curatorial al colecției orașului.

6.1.4. Gestiunea ulterioară a artei urbane în spațiu

Drepturile de autor, proprietatea și utilizarea operei

Lucrările de artă (pictură, grafică și sculptură), opera de artă aplicată, lucrări audiovizuale, lucrări de arhitectură, inclusiv lucrări urbane, adică o operă de artă unică, rezultat al activității creative a autorului, face obiectul dreptului de autor și este protejat de Legea drepturilor de autor.

Unicul deținător al drepturilor de autor este întotdeauna autorul, care nu poate fi decât persoana fizică care a creat opera. Autorul nu își transferă drepturile asupra alte persoane, dar oferă dreptul de a dispune de opera sa, adică dreptul de a folosi opera sub forma unui acord de licențiere.

Pentru a înțelege drepturile de autor și, prin urmare, tratarea corectă a operelor de artă, trebuie înțeles că dreptul de autor cuprinde două drepturi: drepturile personale și drepturile de proprietate.

Gestiunea și întreținerea ulterioară a lucrării

Responsabilitatea Autorității Publice odată cu amplasarea unei opere de artă într-un spațiu nu se finalizează. Starea operelor de artă existente în spațiile publice reprezintă o carte de vizită pentru oraș, iar fără sprijin financiar suficient pentru întreținerea celor existente, nu este recomandată realizarea unor lucrări noi. Îngrijirea lor adecvată, reparațiile minore regulate și lucrări de întreținere mai ample trebuie prevăzute în bugetul autorității publice.

Pentru o gestionare și întreținere cât mai eficientă, este esențial să se clarifice în prealabil drepturile de proprietate și de administrare a lucrării în sine, proprietatea și administrarea terenului pe care se află aceasta. Din acest motiv, la începutul procesului de achiziție este necesar să se numească un viitor administrator – entitatea care se va ocupa de lucrare și de spațiul public din imediata sa vecinătate.

Pentru lucrările de artă care trebuie conectate la utilități (electricitate, apă, gaz), este necesară asigurarea relațiilor contractuale cu furnizorii. De asemenea, trebuie definită, în prealabil, garanția și postgaranția, odată ce lucrarea este preluată împreună cu „manualul” autorului și cu instrucțiunile de operare și de întreținere.

Figura 65. Septenarius 1990 și 2004

Autor: Ingo Glass, 1976, Galați, în cadrul primei ediții a Taberei Naționale de Sculptură în Metal

Imaginile sunt un exemplu de proastă gestiune și slabă întreținere a unei opere de artă de valoare din Galați. Sculptura a fost și obiectul unui conflict între autor și Autoritatea Publică în anul 2004, când opera a fost revopsită, dar nu s-a mai ținut cont de culoarea inițială - RAL 3000. Mai mult, în cea de-a doua imagine se observă soclul neîngrijit.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3sx9nL3>, <https://bit.ly/3615Sou>

Figura 66. Statuia Strada Sforii

Autor: Proiectul „Sfoara Brașovului”, desfășurat de Asociația Împreună pentru Dezvoltarea Comunității (AIDC), 2018, Brașov

Un exemplu în care întreținerea nu este defectuoasă, dar comportamentul localnicilor și al turiștilor a generat în repetate rânduri distrugerea ei (turiștii fac poze pe mâna sculpturii). În acest caz, ar trebui regândit sistemul de prindere al mâinii sau un mecanism de avertizare al celor care intenționează să utilizeze sculptura necorespunzător. Din păcate, astăzi sculptura se regăsește ca în ipostaza a doua.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3Ba1UW2>, <https://bit.ly/34KeoHA>

Figura 67. Memorialul Renașterii

Autor: Alexandru Ghiduș, 2005, București

Un exemplu foarte clar de gestiune ulterioară defectuoasă a operei de artă. Din păcate, zona a devenit un loc de joacă pentru pasionații de skateboard și role, ceea ce a generat degradarea, în primul rând, a marginilor pavimentului din jurul statuii. Mai mult, grupul statuar de la baza operei a dispărut, iar placarea a fost murdărită în repetate rânduri cu graffiti.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3JNDKDY>,
<https://bit.ly/3t0SmsO>

Îndepărtarea sau re poziționarea unei lucrări

În cadrul ciclului de viață al unei opere de artă pot apărea situații și circumstanțe care ridică problema relocării sale, uneori chiar eliminarea definitivă (depozitare, transfer către muzee etc.). Similar cu amplasarea unei noi lucrări, îndepărtarea unui obiect de artă dintr-un spațiu poate reprezenta un act semnificativ, cu răspuns social puternic. În toate cazurile, prin urmare, îndepărtarea sau relocarea lucrării ar trebui să fie precedată de o dezbateră profesională mai largă și, după caz, de o recomandare profesională din partea comisiilor specializate sau din partea consiliilor culturale.

Necesitatea manipulării lucrării existente poate fi inițiată prin restaurarea spațiului public, al cărui scop este creșterea calității formei și funcției generale – adică o schimbare fundamentală a contextului lucrării. În acest caz, este necesar să se ia în calcul reconsiderarea rolului operei de artă în noul spațiu. Este legitim să luăm în considerare relocarea sau îndepărtarea lucrării cu participarea autorului. Totuși, interesul autonom al autorului și al operei de artă însăși, nu trebuie să prevaleze asupra nevoilor întregului. Aceste relații ar trebui tratate încă de la început din punct de vedere al dreptului de proprietate.

Un alt caz legitim de înlăturare a unei opere dintr-un anumit spațiu poate fi o situație în care simbolismul statuii este complet în contradicție cu valorile etice și estetice actuale sau starea sa pune în pericol siguranța și împiedică utilizarea corespunzătoare a spațiului. De asemenea, soluția îndepărtării poate să apară dacă intervenția de reabilitare este foarte costisitoare sau disproporționată față de valoarea estetică a lucrării.

Crearea unei baze de date

Orașele care nu dețin o astfel de bază de date ar trebui să înceapă o cartografiere a situației actuale, care să cuprindă informații privind autorul, starea, proprietatea etc. Un astfel de catalog digital, dacă este însoțit și de o reprezentare teritorială (o hartă digitală) devine o bază importantă pentru deciziile privind achiziția unor lucrări noi. Versiunea electronică a catalogului, sub forma unei hărți, ar trebui să fie disponibilă gratuit publicului larg pentru vizualizare. În același timp, ea poate servi ca instrument de popularizare și educare. Ea poate face parte dintr-o hartă mai amplă a spațiilor publice, care în timp să devină suportul pentru mai multe tipuri de informații relevante pentru publicul larg.

Actualizarea datelor într-o bază digitală este esențială. Prin urmare, catalogul ar trebui să aibă un administrator care să fie responsabil pentru conținutul și actualizarea acestuia.

Pentru fiecare lucrare înregistrată în catalog trebuie precizate următoarele:

- ▶ Titlul lucrării și tematica pentru lucrările comemorative (personalitate, eveniment etc.);
- ▶ Autorul lucrării;
- ▶ Anul implementării;
- ▶ Proprietarul drepturilor de autor,
- ▶ Proprietarul, administrator al lucrării,
- ▶ Informații despre lucrare (descrierea lucrării - material, tehnică sau alte caracteristici și informații despre originea lucrării);
- ▶ Înregistrări în lista monumentelor culturale naționale - da / nu;
- ▶ Amplasamentul cu coordonatele GPS;
- ▶ Fotografii ale lucrării;
- ▶ Alte informații relevante, de tipul:
- ▶ Studiu 3D și documentație tehnică;
- ▶ Portofoliul autorului lucrării: schițe, planuri;
- ▶ Texte descriptive ale lucrării, prelucrate de la critici de artă, curatori, istorici;
- ▶ Link-uri către alte surse și citări;
- ▶ Specificarea raporturilor contractuale;
- ▶ Devizul aferent lucrării etc.;

Figura 68. Paviment în Grass Roots Square

Autori: Do Ho Suh, 2013, Oslo

Artistul contemporan coreean a câștigat un concurs internațional pentru a crea proiectul de artă publică în aer liber pentru piața clădirii guvernului norvegian. De la distanță, instalația seamănă cu fire de iarbă care răsăr printre pietre, dar la o inspecție mai atentă, „iarba” se dovedește a fi zeci de mii de minuțioase, verzi, complicate, detaliate figurine din bronz patinat, poziționate sub și între plăcile de pavaj (50.000 în total). Figurinele reprezintă un număr mare de indivizi de diferite vârste, etnii și genuri; împreună formează o masă puternică și unită. Ei stau împreună, interacționează, iar unii dintre ei împart greutatea pavajului.

Variația figurinelor ca vârstă, sex și etnie oferă tuturor spectatorilor posibilitatea de a se identifica cu proiectul, lăsând loc pentru interpretări multiple. Proiectul tratează în mod explicit problemele puterii, ale democrației și fricțiunile dintre cei care guvernează și oamenii care sunt guvernați.

„Schimbarea nu va veni de la vârf, schimbarea va veni de la o bază mobilizată.”

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3BGWL8h>

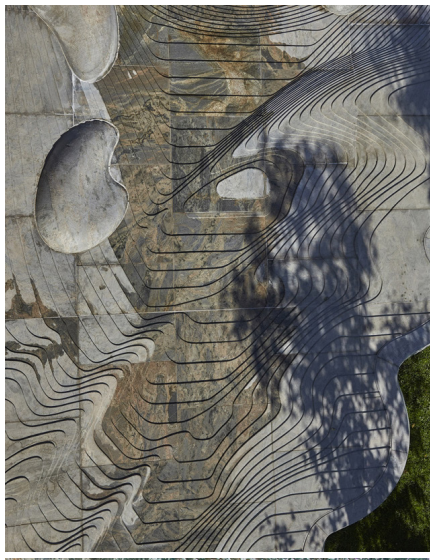

Figura 69. Fântână sculpturală în Yagan Square

Autor: Iredale Pedersen Hook, ASPECT Studios, Jon Tarry, 2014, Perth

Piața Yagan este una dintre cele mai interesante amenajări din Perth. Intervenția este rezultatul colaborării dintre arhitecți, peisagisti, artiști și *designeri*. Punctul de atracție al pieței este zona de apă, care include elemente de apă sculpturale integrate și sculptate în pavaj. Traseul apei în spațiu oferă experiențe diferite și încurajează publicul să privească, să atingă, să simtă și să interacționeze cu apa.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/36i3trmx>

Figura 70. BUS

Autor: mmmm, 2014, Baltimore

Stația de autobuz din centrul orașului reprezintă un proiect de artă publică permanentă. Stația este formată din trei litere ieșite din scară - BUS. În acest caz, instalația tipografică are rol de spațiu comun și de zonă dedicată dialogului social și interacțiunii. Fiecare literă permite călătorilor să ocupe spațiul în diferite moduri, în perioada în care așteaptă autobuzul: literele U și S permit șederea pe spate, în timp ce litera B poate fi folosită de persoanele cu diferite dizabilități. Fiecare literă poate găzdui și proteja de vremea nefavorabilă între 2 și 4 persoane.

Amenajarea este construită în principal din lemn și din metal - scândurile de cherestea sunt prinse pe o structură de oțel, concepute pentru a suporta excesul de greutate și, în același timp, pentru a preveni vandalismul.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3t17JBr>

Operele de artă permanente în spațiul public care fac parte din forma urbană sau care iau forma unor obiecte de artă funcționale în spațiu, integrate armonios cu mediul înconjurător, sunt exemple de succes, pe care fiecare administrație locală poate să le urmeze.

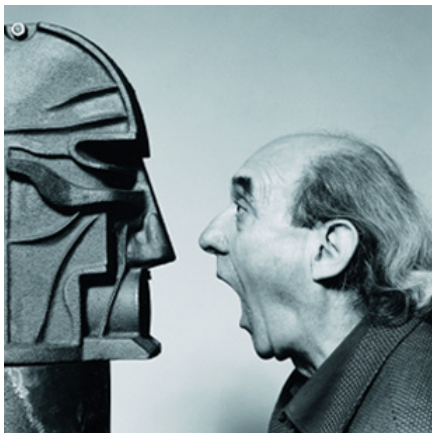

Figura 71. Bolarzi sculptați

Autor: Karel Nepraš, 1993, Praga

Un exemplu extrem de reușit de conexiune specifică între artă și design urban: 27 de stâlpișori din fontă, vopsiți în albastru, cu capete stilizate, sunt fixați pe trotuarul din fața clădirii și comemorează execuția a 27 de lorzi cehi în timpul lui Carol de Liechtenstein. Coloanele au fost realizate în timpul reconstrucției Palatului Liechtenstein de către arhitectul Pavel Kupka, care a lucrat multă vreme cu artistul Nepraš.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3HbIdH5>, <https://bit.ly/3h9qFst>, <https://bit.ly/3H7a5nv>

Figura 72. Orchestre, mobilier sculptural
Autor: Olivier Vadrot, 2018, Aix-en-Provence

Proiectat pentru campusul Universității de Literatură și Științe Umane din Aix-en-Provence, Orchestre este o familie de 26 de elemente - litere din alfabetul latin, la jumătatea distanței dintre scaun și sculptură. Întregul proiect a fost inspirat din istoria scrisului, de la Piatra Rosetta până la hieroglifele egiptene. Gruparea este aranjată în așa fel încât să formeze o elipsă imaginară, cu referire la scena amfiteatrelor, cunoscută drept „orchestre” în limba franceză. Jucăuș și primitor, Orchestre este un spațiu care încurajează interacțiunea datorită formelor sale abstracte: un O devine un inel în jurul cărui oamenii se pot aduna, un E se transformă într-o bancă pentru ca oamenii să stea unul lângă altul, iar un U devine un taburet dublu pentru o conversație mai intimă.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3HhMC2S>

Figura 73. Statuia lui Thorbecke

Autor: Thom Puckey, 2017, Haga

Opera de artă reprezintă simbolul democrației olandeze. Statuia de marmură îl reprezintă pe Johan Rudolph Thorbecke (1798-1872), omul din spatele constituției olandeze. Sculptura îl ilustrează stând la birou, privind spre biroul prim-ministrului. A doua parte a statuii, realizată din metal lucios, reprezintă trei cetățeni așezați la și deasupra unei mese. Sculptorul afirmă că în viziunea sa esența democrației o reprezintă discuțiile în contradictoriu argumentate, iar femeia deasupra mesei reprezintă modul său de a arăta cum locul ei în societate a devenit egal.

Dincolo de realizarea reușită, opera de artă se încadrează perfect în peisajul străzii Lange Voorhout - materialele intră în contrast cu vegetația și clădirile din jur, iar soclul este unul discret, părând mai degrabă o extensie firească a pavimentului din jur.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3LUIxwM>, <https://bit.ly/3JLjVnT>

6.1.5. Implementarea intervențiilor artistice temporare

Proiectele temporare, instalarea de obiecte de artă pentru o perioadă determinată de timp necesită un proces de autorizare în prealabil, deoarece ocupă spațiul public și îl utilizează. Din acest motiv, inițiatorul ar trebui întotdeauna să își asume în avans suficient timp pentru a obține toate aprobările necesare de la autoritățile și actorii implicați, mai ales în cazul festivalurilor sau spectacolelor cu public numeros.

Dacă administrația publică dintr-un oraș dorește să promoveze arta de calitate în spațiul public și conștientizează impactul cultural pozitiv pe care aceasta îl are asupra calității vieții populației, atunci autoritățile ar trebui să inițieze și să sprijine acest tip de intervenții, creând toate condițiile necesare desfășurării lor (pregătirea spațiilor, informarea cetățenilor etc.).

În primul rând, administrația ar trebui să prezinte transparent toate condițiile necesare instalării obiectelor de artă în spațiile publice din oraș. Este de preferat ca informațiile să se regăsească pe pagina de internet a primăriei. Informațiile ar trebui să existe sub forma unui manual sau a unui meniu cu întrebări frecvente, care să indice sub ce formă trebuie pregătite toate cererile, la ce birou trebuie ele depuse, care sunt instituțiile de la care sunt necesare avize etc.

Sistemul poate fi optimizat dacă cererile pot fi depuse prin intermediul aceleiași platforme digitale.

Condiția pentru o bună funcționare a acestui sistem o reprezintă și durata redusă de evaluare, procesare și analiză a propunerilor. Dacă termenul depășește 30 de zile, este posibil ca timpul să fie disproporționat în raport cu natura și durata proiectelor temporare. De exemplu, în cazul proiectelor dedicate unei anumite zone, procesul este unul dinamic, care se adaptează constant condițiilor existente. Există riscul ca odată ce timpul de evaluare crește, să apară probleme de coordonare cu alte evenimente, sau alte condiții nefavorabile, care să atragă după sine anularea evenimentului. Tocmai din acest motiv, un curator de colecții de artă ale orașului reprezintă o funcție critică, pentru că el reprezintă persoana care are viziunea de ansamblu asupra tuturor activităților similare din oraș, inițiază discuții cu aceștia și oferă asistență acolo unde este cazul.

Pentru a pregăti o intervenție temporară, solicitantul ar trebui să pregătească în prealabil un plan cuprinzător, format din:

- ▶ Conceptul proiectului – domeniul de aplicare, ideea de la care a pornit proiectul, obiectivele, informațiile despre autorii proiectului, lucrări anterioare etc.;
- ▶ Amplasarea în spațiu: locul unde va fi instalată expoziția sau unde se va desfășura evenimentul și justificarea alegerii locului (în deciderea locului de desfășurare este importantă comunicarea cu un arhitect/urbanist/peisagist);
- ▶ Costurile estimative;
- ▶ Impactul estimat al instalației sau al evenimentului
- ▶ Garanțiile de siguranță: metodele de construcție, structura, variantele de ancorare etc.;
- ▶ Data estimată a instalării și a dezinstalării și un grafic de implementare a proiectului;

Orașul poate să susțină revitalizarea unor zone prin intervenții temporare și prin sprijin financiar, mai exact prin apeluri tematice, pregătite de experți și planificate în avans. Un astfel de program trebuie să aibă un buget clar alocat, o structură de implementare și un curator cu experiență care să stabilească regulile pentru depunerea ofertelor și criteriile de selecție pentru proiectele propuse.

Lipsa de claritate în atribuțiile referitoare la administrarea și întreținerea lucrărilor existente și a spațiilor în care sunt amplasate, dar și lipsa unei cartografieri cu situația actuală, reprezintă o invitație la dezastru, cu efect direct și asupra potențialelor expoziții temporare.

Figura 74. The heart of the city

Autori: Anaisa Franco Studio, 2015, Sydney

Inima orașului este o sculptură interactivă temporară plasată în fața Operei din Sydney. Sculptura invită mai multe persoane să se așeze și să interacționeze cu ea: atunci când privitorul pune degetul pe senzorul de puls situat în centrul sculpturii, aceasta începe să pulseze lumină în funcție de ritmul cardiac al utilizatorului. Lucrarea poate susține cinci persoane care interacționează simultan. Metafora opere se referă la reunirea bătailor inimii cetățenilor prin crearea unei inimi în oraș, în care oamenii sunt invitați să petreacă și să experimenteze. Sculptura este robustă, impermeabilă și durabilă.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3JD7wuS>

Figura 75. Light Drift

Autor: Höweler + Yoon, 2010, Philadelphia

Light Drift este o instalație interactivă temporară de iluminat de-a lungul malului râului Schuylkill, care atrage spectatori într-un angajament jucăuș cu opera de artă și cu malurile.

Pe măsură ce spectatorii ocupă globurile de-a lungul parcului, grila de lumini din apă devine un răspuns al activităților de pe uscat. Mai mulți spectatori creează intersecții de modele liniare, încurajând spectatorii să se „joace” unul cu celălalt.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3LMCcfD>

Orașul poate încuraja desfășurarea unor anumite tipuri de evenimente prin scutirea organizatorilor de anumite taxe locale, cu condiția ca acestea să îndeplinească toate criteriile calitative impuse.

Intervenții artistice temporare în România

În România, în ultimii ani, arta temporară s-a manifestat mai efervescent sub forma picturilor murale. Orașe precum Craiova, Sibiu, Bacău au început să dezvolte un program extins de artă stradală – de la decorarea tablourilor electrice de către elevi ai liceelor de artă, la picturi murale realizate de artiști pe calcanele clădirilor din centrul istoric și pe fațadele blocurilor din cartiere.

Aceste proiecte au reușit să transforme orașele în galerii de artă stradale, care funcționează atât ca atracție turistică, oferind un circuit alternativ și încurajând descoperirea orașului dincolo de centrul istoric, cât și ca puncte de interes și reflecție identitară pentru localnici.

Spre exemplu, orașul Sibiu, prin International Street ART Festival, a adus o inițiativă nouă în orașele românești, axată pe înfrumusețarea unor zone cu ajutorul artei stradale, care aduce laolaltă artiști stradali din toate colțurile lumii. În completarea suprafețelor aferente instituțiilor publice și a calcanelor aferente blocurilor, de-a lungul anilor au fost realizate picturi pe autobuze, panouri publicitare, puncte de transformare electrică și centrale termice.

Festivalul este organizat cu ajutorul Asociației Art Factory Transilvania, cu finanțare de la Primăria Sibiu și Consiliul Local Sibiu. Cu un buget total relativ modest (aproximativ 150.000 RON), festivalul reușește într-un timp relativ scurt să activeze și să înfrumusețeze o suită de spații urbane subutilizate.

În cadrul festivalului, administrația publică reprezintă un actor cheie deoarece facilitează atât dialogul cu instituțiile publice unde urmează să fie realizate desenele (școli, licee), cât și dialogul cu cetățenii și asociațiile de proprietari. Succesul festivalului se bazează și pe faptul că Programul SISAF propune o gamă variată de activități adiacente deschise către toate vârstele: expoziții de lucrări, ateliere creative pentru copii, momente de *street dance*, întâlniri-dialog cu artiști etc.

La Bacău, festivalul ZidArt, desfășurat pe parcursul unei luni, promovează implicarea și responsabilitatea socială. Mai mult, Bacăul a devenit orașul cu cele mai multe picturi purificatoare de aer din lume, o demonstrație a multiplelor roluri pe care arta stradală și le poate asuma. Concret, festivalul a reușit să scoată din anonim orașul și să îl pună într-o lumină nouă, creativă.

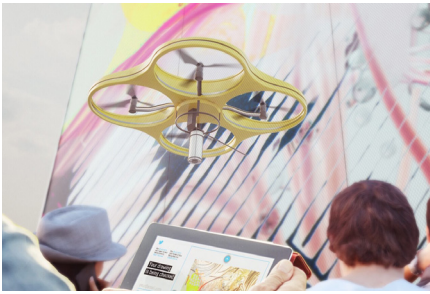

Figura 76. Paint by drone
 Autor: Carlo Ratti Associati, 2017, Milano

Paint by Drone este o soluție tehnologică portabilă care utilizează drone pentru a desena pe fațadele urbane din Milano. Proiectul își propune să transforme orice suprafață verticală goală în spațiu atât pentru expresia artistică participativă, cât și pentru vizualizarea datelor urbane.

În implementarea sa inițială, proiectul propune utilizarea fațadelor șantierelor ca pânze gigantice. Paint by Drone folosește un set de UAV-uri (*Unmanned Aerial Vehicles*) cu o lățime de un metru, fiecare echipat cu senzori și purtând un rezervor de vopsea cu pulverizare. Fiecare dronă pictează cu CMYK (*Cyan, Magenta, Yellow, Key*), ca în majoritatea proceselor tradiționale de imprimare.

Un sistem de management centralizat reglează operațiunile dronelor în timp real, de la pictarea imaginii până la zbor, folosind un sistem avansat de monitorizare care urmărește cu precizie poziția UAV, detectând mai multe dispozitive simultan.

În plus, o plasă de protecție ancorată de schele permite dronelor să se deplaseze într-un spațiu sigur. Dronelle pot desena conținut trimis digital, printr-o aplicație. Aportul artistic poate proveni fie prin platforme digitale, fie de la un curator care orcheștrează contribuțiile mai multor persoane. De exemplu, Paint by Drone poate permite proiecte de graffiti colaborative la scară largă. O primă variantă presupune ca un artist să facă un desen inițial, care poate fi colorat de utilizatori, fiecare persoană alegând „jocul” preferat al pânzei pe care o va picta drona, prin intermediul aplicației mobile. În cealaltă variantă, oamenii pot folosi aplicația mobilă pentru a-și desena propriile desene, imaginându-și ce s-ar vedea odată ce clădirea de sub schele este terminată.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3s5LcUM>

Figura 77. Semnal Urban @ Teatrul de vară Capitol

Autori: Alexandru Ciubotariu, Pisica Pătrată, 2009 și 2016, București

Un exemplu de graffiti care are rolul de evidențiere a unor probleme din oraș și de educare a publicului în sensul conștientizării degradării fondului construit valoros.

Graffiti-ul ajută Teatrul de vară Capitol să participe la viața orașului prin pisica verde care interacționează cu trecătorii pe strada Constantin Mille. Opera reutilizează sistemul de afișaj existent și cele două vitrine ale teatrului. Un alt aspect pozitiv este mesajul manifest, ca parte din intervenție, care explică rolul graffiti-ului și intenția artistului.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/34ADiKf>

Figura 78. George Street Art Gallery. Graffiti Pod Aurel Vlaicu

Autori: Eveniment organizat de BCR, parteneri: Globalworth și IQads, 2019, București. Lucrările au fost curatoriate de Ramona Chirică, iar animațiile sunt dezvoltate de One Night Gallery și George Cercheaza, Skeptic Dog, Dragoș Boțcău și Vadim Ciocăzan. Graffiti realizate de: Saddo, Kitra, Ghica Popa, Pisica Pătrată, Slnboy, Pren, Ana Bănică, Bianca Dumitrașcu, Alina Marinescu, Sorin Trăistaru, Daniel Pădure și Tammy.

Un exemplu de succes în reactivarea spațiilor subutilizate de sub infrastructurile majore de transport - Podul Aurel Vlaicu din București s-a transformat în cea mai mare galerie de artă stradală permanentă, augmentată cu ajutorul aplicației #dARbySamsung.

Pe cealaltă față a pilonilor, literele de la A la Z sunt stilizate de aceiași artiști și sunt pretextul perfect de joacă pe Instagram pentru pasionații de tipografie. În fiecare lună, cele mai interesante fotografii cu litere și cuvinte vor fi printate pe pilonul dedicat.

În sectorul de pod dinspre Barbu Văcărescu, au fost rezervați doi piloni pentru tineri artiști, dedicați studenților, designerilor, graficienilor și nu numai. Lucrările câștigătoare sunt desemnate în urma unei competiții.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3Bjf5nx>

Figura 79. DoomiNow – The end

Autor: Cristian Scutaru, 2020, Bacău

Festivalul ZidArt a adunat la Bacău în anul 2020 zece artiști cunoscuți ai artei stradale și 13 noi entuziaști. Aceștia au desenat pe parcursul unei luni de zile 13 pereți din oraș, mai exact 9 blocuri și 4 licee. Din cei 1536 de metri pătrați, 1360 au fost acoperiți cu vopsea purificatoare de aer Airlite, transformând Bacăul în orașul cu cele mai multe astfel de desene din lume.

Sursa imaginii: <https://win.gs/3gG1g97>

Figura 80. Care

Autor: BTA Potapov Dimitri, SISAF 2021, Sibiu

O pictură murală bazată pe un concept de sensibilizare, în care imaginile sugestive vorbesc despre grija pe care ar trebui să o purtăm mediului și, în final, ca elemente componente ale vieții.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3p5o8n6>

Figura 81. Trecere Hideout

Autor: Silviu Aldea, instalație în cadrul festivalului Electric Castle, 2015, Bonțida

Instalația de față, alături de alte mici intervenții, oferă experiențe la scară umană în rămășițele grădinii castelului Bánffy (locuri umbrite pentru relaxare cu elemente geometrice dispuse în frunziș). Întreaga amenajare gândită pentru festival este o invitație la explorare și la o percepere dintr-o perspectivă diferită a vechiului domeniu Bánffy. Toate intervențiile sunt puse în evidență față de materialul istoric, ele putând fi percepute în paralel, și nu în competiție cu acesta. În acest sens, operele de artă temporare nu consumă situl, ci mai degrabă îl reactivează, aducându-l temporar sub lumina reflectoarelor.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/33i45dl>

Figura 82. Infografia Inocenței

Autor: Proiect realizat de Asociația Funky Citizens, cu ajutorul voluntarilor. Concepție artistică: Răzvan Pascu, 2020, București

Instalația face parte din proiectul „Caravana 80east”, co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național. Instalația a presupus instalarea și aprinderea a 1.166 de flori artificiale, în memoria victimelor Revoluției din decembrie 1989. Reprezintă o intervenție de succes prin abordarea sensibilă, potrivită cu amplasamentul ei - biserica Kretzulescu.

Sursa imaginii: autorii

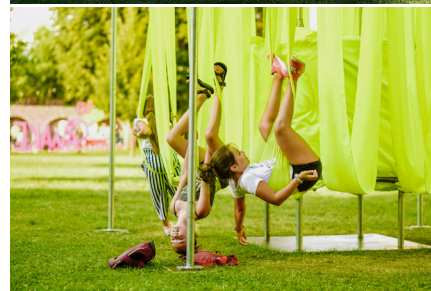

Figura 83. Hang in there

Autori: FOI Studio SRL, arh. Ionel Pascu, 2021, Târgu Mureș

Reprezintă o instalație manifest în contextul pandemiei COVID-19. Autorii consideră că din punct de vedere evolutiv, nu am fost concepuți să rămânem izolați unii față de alții sau să avem majoritatea interacțiunilor prin intermediul ecranelor sau a altor dispozitive electronice. Trecând de scenariul în care ne-am simțit fără speranță, această instalație își propune să readucă confortul de a sta împreună și de a recăștiga încrederea în societate.

„După ce am stat distanțați mai mult de un an, adunările de oameni ne pot părea nefirești la început, însă colaborarea și interacțiunea cu semenii noștri sunt cele mai naturale obiceiuri.”

Instalația este un exemplu de succes prin încadrarea ei în sit, de la materialele structurii, până la paleta cromatică și multiplele utilizări pe care le încurajează forma ei.

Sursa imaginii: <https://bit.ly/3stmKf5>

Swing Time este o instalație temporară dezvoltată în cadrul inițiativei de reînnoire urbană din Massachusetts. Instalația integrează generarea de energie și joacă, demonstrând relația dintre producție și consum.

Care este rolul instalației?

Tema generală a Swing Time este de a atrage oamenii de toate vârstele să se implice într-un joc public activ. Jocul este premisa unui laborator comunitar, menit să crească gradul de conștientizare cu privire la consumul și la producția de energie.

Peisajul urban de joacă este compus din 18 leagăne din polipropilenă sudate, care atârnă sub un baldachin solar fabricat la comandă. Leagănele sunt proiectate în trei dimensiuni diferite, astfel încât comunitatea să se poată juca individual sau în grupuri.

Swing Time captează energia printr-o serie de celule fotovoltaice pentru a o utiliza în iluminatul spațiului.

Reactivă în timp real la condițiile de mediu, iluminarea zonei de joc corespunde cu gradul de acumulare zilnică de energie solară. Printr-un sistem automatizat, energia acumulată este distribuită în surse de lumină de tip LED, amplasate pe balansoare.

În plus, accelerometrele instalate în fiecare leagăn răspund direct la forțele de accelerație și de înclinare exercitate de către utilizatori. Când leagănele nu se mișcă, ele emit lumină albă slabă. Pe măsură ce impulsul asupra leagănelor crește, un microcontroler ajustează intensitatea LED-ului, printr-un gradient de la alb rece la violet.

Figura 84. Swing Time (1)

Studiu de caz Swing Time

HÖWELER + YOON ARCHITECTURE
BOSTON, USA, 2014

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3sKsYXY>

Figura 85. Swing time (2)

Figura 86. Swing time (3)

6.2. Sprijin financiar

Țările și orașele cu o experiență mai vastă în promovarea artei publice au dezvoltat programe financiare care să susțină realizarea artei urbane în situațiile în care municipalitățile nu beneficiază de buget dedicat. În Irlanda, sprijinul financiar este acordat în baza programului intitulat „Procent pentru artă”. Schema reprezintă o inițiativă guvernamentală, introdusă pentru prima oară în 1978. În baza ei, 1% din costul oricărei investiții din fonduri publice¹⁰ este alocat realizării unei opere de artă. Bugetul rezervat în baza schemei este limitat și disponibil exclusiv pentru lucrări de artă, neputând fi folosit în alte scopuri, precum renovări arhitecturale sau obiecte de *design* care țin de partea de arhitectură și de peisagistică. Astfel, în Irlanda, procentul de 1% este raportat la totalul costurilor nete de construcție, după cum urmează:

Tabelul 6. Procentul de 1% aplicat în Irlanda, în funcție de totalul costurilor nete de construcție (2020)

Sursa: <https://bit.ly/34dzG07> [21.02.2022]

Valoare netă a investiției	Limită maximă inclusă în schema „Procent pentru artă”
0 – 5 mil. euro	1% din proiect, maximum 50.000 euro
5 – 20 mil. euro	1% din proiect, maximum 125.000 euro
20 – 50 mil. euro	1% din proiect, maximum 350.00 euro
50+ mil. euro	1% din proiect, maximum 500.000 euro

Mai jos este prezentat un exemplu detaliat pentru o singură investiție publică:

Tabelul 7. Procentul de 1% aplicat la o investiție publică

Sursa: OPW, 2004

	Categorii de costuri	Suma
A.	Costuri de construcție (1500 m2 - 1.200 euro/ m2)	1.800.000 euro
B.	Alte lucrări	250.000 euro
	Costuri nete de construcție (A+B)	2.050.000 euro
C.	TVA (12,5%)	256.250 euro
	Costuri totale de construcție (A+B+C)	2.306.250 euro
D.	Inflație (3%)	61.500 euro
E.	Taxă aferentă consultanței (14% din costurile nete de construcție)	322.875 euro
F.	TVA (21%)	67.803 euro
G.	Taxă de urgență (5%)	102.500 euro
H.	Taxe avize	6.750 euro
I.	Taxe utilități	15.000 euro
J.	% pentru artă	20.500 euro
	Buget total	2.903.178 euro

Praga încearcă aplicarea unui program similar cu cel prezentat anterior, doar că procentul este de 2%, iar suma este colectată într-un fond dedicat investițiilor pentru anul în curs. Pentru ca schema să funcționeze corect, a fost urmărită îndeplinirea următoarelor două condiții: realizarea unei strategii dedicate programului în ansamblul său și stabilirea unui cadru transparent privitor la cheltuielile care se fac din fond. Programul va fi în primă fază testat ca proiect pilot, urmând ca ulterior acesta să fie îmbunătățit în funcție de blocajele apărute odată cu aplicarea lui.

¹⁰ Investițiile în care se aplică procentul includ: proiecte de locuințe publice, proiecte dedicate transporturilor și drumurilor, orice proiect de mediu (stații de pompare, stații de epurare etc.), clădiri publice precum bibliotecile, birourile publice, școlile, grădinițele, spitalele, centrele medicale, închisorile, cinematografe, teatru, lucrări de restaurare, proiecte de regenerare urbană etc. De exemplu, în Dublin, Departamentul pentru Educație și Știință sau Departamentul pentru Transport și Infrastructură comandă activ lucrări de artă în baza schemei.

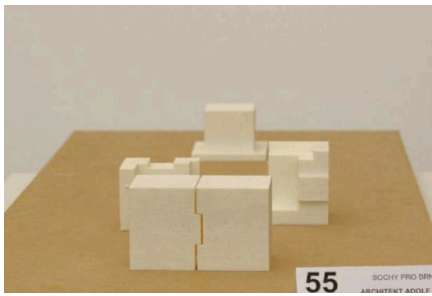

Figura 87. Concurs de artă urbană pentru monumentul lui Adolf Loos, Brno - Locul I

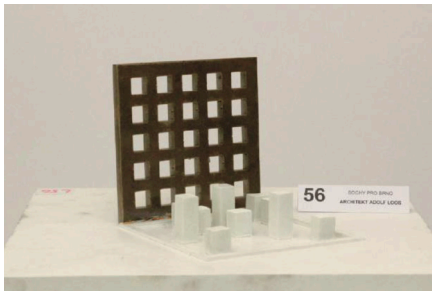

Figura 88. Concurs de artă urbană pentru monumentul lui Adolf Loos, Brno - Locul II

Pentru buna desfășurare a concursurilor dedicate artei urbane, orașul Brno, în calitate de Autoritate Contractantă, nominalizează un juriu format din experți calificați în domeniul artei (membri independenți), din reprezentanți ai autorității contractante și din comunitatea locală.

Prima fază a concursurilor presupune aprobarea intenției de implementare a operei și stabilirea amplasamentului adecvat. Inițiativa vine, de obicei, din partea publicului profesionist sau a Autorității Publice. Ulterior, condițiile concursului sunt discutate în cadrul ședințelor de constituire a juriului. Condițiile sunt apoi aprobate de Camera/ Ordinul Arhitecților Cehi, de Consiliul Local al orașului Brno și publicate conform legii în platforma de Achiziții Publice și pe pagina oficială a orașului. După expirarea termenului de depunere a soluțiilor, are loc ședința juriului. Jurații evaluează propunerile și stabilesc ordinea lor, în funcție de gradul de îndeplinire al cerințelor și gradul de creativitate. Rezultatul este apoi transmis Consiliului Local al orașului pentru aprobare. Orașul, în calitate de autoritate contractantă, își rezervă dreptul de a nu implementa nicio propunere. Ulterior, toate soluțiile sunt prezentate publicului în cadrul unei expoziții dedicate. După scurgerea timpului acordat autorului pentru detalieri și implementare, are loc dezvelirea ceremonială a operei de artă și predarea ei către public.

Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3h8fjEU>

6.3. Tipuri de achiziții. Aspecte generale

Concurs de soluții deschis

Similar cu concursul de arhitectură, concursul pentru proiectele de artă publică finanțate din fonduri publice reprezintă o procedură de selecție care urmărește găsirea celei mai bune soluții pentru proiectul pe care un client ar dori să îl dezvolte. Prin „client” ne referim atât la Autorități Contractante – instituții publice, cât și la promotori privați. Un concurs de soluții bine organizat oferă un cadru de bună practică profesională prin care poate fi obținută o operă de artă mai bună din punct de vedere conceptual, estetic și tehnic. Se pot organiza concursuri pentru o singură piesă, pentru un ansamblu, pentru regândirea unui spațiu în care o operă de artă va fi poziționată etc. De asemenea, instrumentul concursului de artă urbană poate fi folosit pentru rezolvarea unor situații care solicită maximum de inovare. Organizarea unui concurs de soluții presupune coordonarea mai multor elemente, dintre care cele mai importante sunt:

- ▶ Evaluarea corectă, printr-o analiză de resurse necesare și de costuri transparent justificate – o valoare a contractului și a premiilor corect apreciată în raport cu cerințele contractului;
- ▶ O temă de concurs bine întocmită, însoțită de studii de fundamentare, care descrie în mod cuprinzător obiectivul urmărit;
- ▶ Un juriu alcătuit din profesioniști precum: un artist, un curator, un teoretician, un arhitect/urbanist/peisagist, un istoric, un sociolog, un publicist. Rolul juriului este să analizeze proiectele înscrise comparativ, și să stabilească un clasament final, respectiv câștigătorul;
- ▶ O procedură clară, corectă și transparentă în toate etapele sale sale, de la lansarea concursului și până la finalizarea lui;
- ▶ Asigurarea anonimatului participanților la procedură.

Din punct de vedere legislativ, organizarea concursurilor în România intră sub incidența următoarelor legi și hotărâri în vigoare (OAR, 2021):

- ▶ Legea Nr. 98/2016 privind modul de realizare a achizițiilor publice, procedurile de atribuire a contractelor de achiziție publică și de organizare a concursurilor de soluții, instrumentele și tehnicile specifice care pot fi utilizate pentru atribuirea contractelor de achiziție publică
- ▶ Hotărârea Nr. 395/2016 din 2 iunie 2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la atribuirea contractului de achiziție publică/acordului-cadru din Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice

Tabelul de mai jos sintetizează principalele avantaje ale unui concurs de soluții deschis (OAR, 2021).

Tabelul 8. Avantajele concursului de soluții deschis

Sursa: OAR, 2021

Avantaj	Detaliiere
Reprezintă un capital de imagine și de dezvoltare economică indirectă	Bunul rezultat al unui concurs produce valoare adăugată dincolo de obiectivul unei anumite investiții. Un concurs de soluții finalizat cu succes anunță în mod public asumarea unei viziuni care poate să strângă împreună interesele actorilor publici și privați, și care se bucură de încrederea publicului și de cea a comunității profesionale.
Conferă valoare comunitară	În fazele de consultare care implică toți actorii interesați sunt explicate avantajele și dezavantajele diferitelor abordări posibile pentru un anumit obiectiv de investiții. Astfel, concursul asigură o viziune integrată prin care interesele comunității sunt asumate și promovate de către politica urbană a administrației.
Oferă încredere și capital politic	Concursul este modul de a realiza proiecte publice fără suspiciunea părtinirii. Este, în aceeași măsură, și dovada încrederii pe care Autoritatea Publică o acordă profesioniștilor cu care trebuie să conlucreze și pe experiența cărora trebuie să se sprijine. Concursul asigură transparență în toate etapele sale de desfășurare și o completă anonimitate pentru a oferi șanse egale participanților. Dezbaterile profesionale a juriului caută să identifice soluția optimă, dintr-o multitudine de soluții și răspunsuri primite la tema de concurs, ceea ce crește încrederea în soluțiile implementate.

Promite vizibilitate	Concursurile stârnesc cu ușurință interesul publicului și devin evenimente media chiar din fazele lor de organizare, asigurând cea mai bună comunicare posibilă a investiției. Ele promovează investiția chiar înainte ca ea să devină cu adevărat vizibilă.
Atrage profesionalism	Prin deschiderea către întreaga profesie, concursul de soluții poate scoate la iveală voci articulate și inovatoare, atât din partea artiștilor tineri, cât și provocându-i pe cei deja consacrați să se repositioneze.

Concurs de soluții închis

Este similar cu concursul deschis, doar că panelul de selecție invită un număr limitat de artiști calificați să participe. Modelul de concurs închis poate fi adecvat pentru proiecte cu buget redus sau în situațiile în care caietul de sarcini necesită artiști cu abilități și experiență foarte specifice (abilități tehnice specifice, cunoștințe culturale specifice) sau alte caracteristici, precum rezidența geografică.

Achiziție directă

Modelul de achiziție directă ocolește procesul de selecție în baza unei competiții. În acest caz, comisarul sau juriul de selecție își poate asuma rolul de a identifica și de a selecta artistul potrivit, sau poate angaja un curator care să facă acest lucru. Achizițiile directe sunt adecvate atunci când un anumit artist este căutat pentru renumele său, sau atunci când un caiet de sarcini solicită expertiză specifică.

6.4. Faze determinante în procesul de achiziție dedicat artei urbane

În mod cert, procedurile de achiziție dedicate artei urbane pot diferi în funcție de specificul fiecărui oraș și de structura sa administrativă. Din acest motiv, am ales ca în continuare să prezentăm elementele determinante care ar trebui acoperite prin procesul de achiziție, indiferent de tipul achiziției sau de Autoritatea Contractantă.

Figura 89. Monumentul lui Adolf Loos realizat în urma concursului
Sursa imaginilor: <https://bit.ly/3BM4Et9>

În principiu, orice proces de achiziție pleacă de la șase pași:

- **Faza de planificare și de stabilire a cerințelor;**
- **Faza dedicată selecției artistului sau a echipei de artiști;**
- **Dezvoltarea conceptuală a proiectului;**
- **Realizarea operei de artă;**
- **Implementarea operei de artă în spațiu;**
- **Preluarea operei de către Autoritatea Contractantă și gestiunea ei ulterioară.**

Tabelul 9. Fazele determinante în procesul de achiziție dedicat artei urbane

Sursa: bazat pe Bandham *et al.* 2019: 15-30

1. Stabilirea cerințelor	Cerințele pentru artist / Caietul de sarcini
	Caietul de sarcini¹¹ evidențiază domeniul de aplicare și obiectivele proiectului. Caietul de sarcini cuprinde și criteriile de selecție în baza cărora juriul evaluează artiștii și propunerile lor. Este recomandat ca toate informațiile cuprinse în caietul de sarcini să fie aprobate de entități dedicate din partea Autorității Contractante / Promotorului, înainte de a fi puse la dispoziția artiștilor, tocmai pentru ca aspecte relevante ale amplasamentului și ale cerințelor specifice să nu fie omise. Cerințele ar trebui să fie elaborate doar după ce a fost realizată o evaluare internă a amplasamentului sau a amplasamentelor potențiale, după ce s-a realizat consultarea comunității și după formarea concretă a comisiei de selecție. Caietul de sarcini oferă artistului toate informațiile necesare legate de contextul opereii de artă, situl propriu-zis, calendarul de implementare, buget și orice alte cerințe specifice. Este important ca cerințele să fie fezabile ca timp și buget în raport cu propunerea, dezvoltarea și execuția proiectului. Comunicarea din timp a tuturor acestor elemente va asigura transparența procesului. De asemenea, este important ca informațiile din caietul de sarcini să nu fie limitatoare. Caietul de sarcini ar trebui să fie suficient de flexibil pentru a permite un răspuns creativ, dar și pentru a satisface nevoile Autorității Contractante din perspectivă funcțională și tehnică. Concret, caietul de sarcini pentru orice piesă de artă urbană ar trebui să cuprindă cel puțin următoarele aspecte: ▶ Detalii despre Autoritatea Contractantă, comisia de selecție și rolurile altor părți implicate în proiect (manager de proiect, curator, grupuri consultative, grupuri comunitare, alte organizații); ▶ Bugetul detaliat, inclusiv o descriere orientativă a cheltuielilor (forța de muncă, taxele de proiectare, deplasarea, materialele, fabricarea, construcția, asigurarea, certificarea), inclusiv costurile de instalare finală; ▶ Istoricul relevant al zonei și referințe la orice altă temă conexă; ▶ Obiectivele și rezultatele anticipate ale proiectului artistic; ▶ Amplasamentul și caracteristicile lui, inclusiv orice planuri relevante, hărți sau fotografii ale zonei; ▶ Limitările posibile ale amplasamentului, generate de factori de mediu, patrimoniu sau alte domenii relevante; ▶ Limitările generate de reglementările de planificare, de siguranță, de restricții de acces pe șantier etc.; ▶ Amploarea lucrării prevăzute, materialele care urmează a fi utilizate și durata de viață prevăzută (operă de artă temporară sau permanentă); ▶ Calendarul pentru începerea și finalizarea lucrării și orice alte etape cheie existente în proces; ▶ Criteriile de eligibilitate, de selecție și procesul detaliat de selecție, inclusiv detalierea comisiei de selecție și a cerințelor pentru depunerea propunerii.
	Numirea comisiei de selecție Comisia de selecție este responsabilă pentru evaluarea tuturor ofertelor și alegerea artistului sau a artiștilor finali, în baza cerințelor cuprinse în caietul de sarcini. Compoziția juriului poate varia în funcție de fiecare proiect, dar ea include, de obicei, un reprezentant al Autorității Contractante, un arhitect și un curator de artă. Comisia poate include și un reprezentant al comunității și al altor organisme profesionale relevante. Concret, juriul ar trebui format din: ▶ Reprezentanți ai Autorității Publice; ▶ Manager de proiect și/sau curator; ▶ Profesioniști specializați în artă urbană; ▶ Arhitecți și/sau <i>Designeri</i> și/sau Urbaniști/Peisagiști; ▶ Reprezentanți ai comunității ample și/sau specifice; ▶ Experți tehnici pentru partea de șantier/materiale, dacă este cazul; Responsabilitățile juriului de selecție ar trebui să fie clar definite și să includă atât durata și numărul de întâlniri anticipate, cât și detaliile de plată și un acord de confidențialitate.
	Obținerea avizelor relevante Anumite propuneri de artă urbană pot necesita avize în prealabil. Este vorba despre opere de artă iluminate, opere de artă cu jocuri de apă, în general opere de artă care sunt racordate la utilități, care necesită avize de specialitate. Din acest motiv, este responsabilitatea managerului de proiect să se consulte cu toate autoritățile relevante înainte de lansarea caietului de sarcini. Avizele nu ar trebui să fie responsabilitatea artistului care realizează propunerea. Cu toate acestea, limitările unui anumit amplasament ar trebui luate în considerare. Pe de altă parte, dincolo de aprobarea lucrării, certificarea structurală a opereii de către un inginer calificat este, de obicei, responsabilitatea contractuală a artistului, înainte de începerea instalării.

¹¹ Caietul de sarcini face referire și la cerințele pentru artiști din cadrul unei competiții dedicate.

2. Identificarea artistului	Apel pentru scrisoarea de intenție (poate fi folosit și atunci când nu se face achiziție prin concurs deschis sau închis)
	Apelul pentru scrisoarea de intenție reprezintă o invitație din partea Autorității Contractante pentru artiștii care au interes în realizarea lucrării prezentate în caietul de sarcini. Procesul ar trebui să fie deschis aproximativ timp de trei luni, tocmai pentru a asigura că un grup mai mare de talente este inclus. Artiștii pot depune o scrisoare de intenție fie individual, fie ca parte a unei echipe. Atunci când opera de artă este achiziționată de către dezvoltatori privați, poate exista doar o sesiune de informare a artistului împreună cu arhitectul și reprezentatul Autorității Publice. Scrisoarea de intenție este, de obicei, transmisă online de către artiști și include: ▶ CV-ul artistului sau al echipei de artiști, cu accent pe lucrări de artă anterioare și experiență relevantă (de exemplu, în gestionarea proiectelor mari); ▶ Imagini relevante ale operelor de artă anterioare, cu o atenție deosebită acordată cerințelor tehnice solicitate de către Autoritatea Contractantă (dimensiunea fișierelor, lungimea filmulețelor etc.); ▶ O indicare a disponibilității artistului în termenele propuse pentru proiect; ▶ Un paragraf descriptiv care să evidențieze intenția artistului față de proiect. Responsabilii din cadrul municipalității pot convoca inclusiv o sesiune de informare deschisă sau pot organiza vizite la fața locului, înainte de încheierea apelului. Este important ca orice resurse suplimentare față de cele cuprinse în apel să fie furnizate tuturor artiștilor concurenți în mod egal. Resursele și comunicarea trebuie, de asemenea, să fie transparente, cu răspunsuri la întrebări individuale puse la dispoziția tuturor artiștilor.¹² Este foarte important ca în această fază ideile conceptuale sau proiectele de cercetare să nu fie solicitate, iar dacă sunt solicitate, să fie întotdeauna contra unei taxe. Lista scurtă a artiștilor¹³ Într-un model ideal de tip competiție deschisă sau închisă, juriul selectează acei artiști care trec la etapa de proiectare a conceptului în funcție de criteriile de selecție specificate în caietul de sarcini. În mod ideal, criteriile de selecție ar trebui să apară detaliate în caietul de sarcini. Criteriile de selecție pot include: ▶ Calitatea scrisorii de intenție; ▶ Calibrul și palmaresul artistului; ▶ Interesul, disponibilitatea și angajamentul artistului față de proiect. Membrii juriului pot analiza și clasifica fiecare cerere în mod individual în funcție de criteriile de selecție. În urma acestei evaluări, de obicei, între doi și cinci artiști sunt selectați și invitați să participe în etapa de propunere a conceptului. Dacă totuși este selectat un număr mai mare de artiști, aceștia pot fi invitați de comisie la un interviu, în urma căruia se va realiza lista finală. Ulterior, președintele juriului întocmește un raport, iar în baza lui candidații sunt notificați în scris cu privire la rezultatele selecției. Apoi, artiștii selectați sunt invitați, contra cost, să elaboreze o propunere de concept. Toți solicitanții care nu au fost pe lista scurtă ar trebui să fie notificați cu privire la rezultatul obținut în această etapă.
3. Propuneri conceptuale	Propunerea de concept ¹⁴
	În această etapă, artiștii sunt invitați să dezvolte un concept. Conceptul trebuie să răspundă cerințelor cuprinse în caietul de sarcini și, în general, are alocată cel puțin o lună de lucru. Propunerile de concept sunt prezentate juriului de selecție și, în mod normal, un singur artist este selectat pentru realizarea operei de artă. Este recomandat ca înainte de semnarea acordului să se realizeze împreună cu artiștii o vizită a amplasamentului. Uneori, în funcție de circumstanțe și ca urmare a unor negocieri dintre artiști și autoritate, cerințele se pot revizui pentru a corespunde mai bine situației reale. Este important ca o anumită taxă¹⁵ să fie plătită fiecăruia dintre participanții din lista scurtă (în cazul în care această fază nu este eliminată) înainte de elaborarea propunerii conceptuale. Propunerea nu ar trebui să includă desene tehnice detaliate. De asemenea, drepturile asupra conceptelor, desenelor, machetelor și modelelor depuse în cadrul prezentării rămân în proprietatea artistului. Indiferent de metoda de achiziție aleasă de Autoritatea Contractantă / Promotor, propunerea de concept trebuie să ia în considerare aspecte legate de buget, de cerințe ale avizatorilor și de evaluarea riscurilor.¹⁶ Propunerea de concept ar trebui să includă: ▶ O descriere succintă a operei de artă și răspunsul la temă; ▶ Desene, schițe, imagini care indică amplasamentul, scara, culoarea și materialele operei de artă. Acestea pot fi și imagini 3D; ▶ Mostre de materiale posibile; ▶ Opțiuni privitoare la implicarea comunității în proiect, dacă este cazul; ▶ Detalii despre producătorii relevanți, colaboratorii din industrie și alți profesioniști implicați în realizarea operei de artă; ▶ Bugetul preliminar sau estimări de cost; ▶ Programul de lucru și etapele aferente plăților; ▶ Dovada asigurărilor relevante; ▶ Cerințele de instalare; Criteriile de selecție ar trebui să includă: ▶ Calitatea propunerii conceptuale; ▶ Calibrul și palmaresul artistului; ▶ Nivelul de experiență și abordarea față de cerințele din caietul de sarcini (materiale, implicarea publicului etc.); ▶ Disponibilitatea și angajamentul față de proiect; ▶ Bugetul și calendarul de proiect previzionat.

¹² Secțiune dedicată de întrebări și răspunsuri (Q&A), care poate fi disponibilă tuturor pe pagina de internet a primăriei sau a concursului, după caz.

¹³ Nu reprezintă o cerință obligatorie. Este utilizată de obicei atunci când achiziția nu se face prin concurs deschis sau închis.

¹⁴ Dacă dezvoltarea conceptului este o etapă ulterioară fazei de selecție a listei scurte, este recomandat ca artiștii selectați să fie remunerați. Dacă propunerea de concept este parte a concursului de soluții deschis sau închis, atunci remunerarea participanților nu este recomandată decât la final.

¹⁵ În spațiul european, în mod normal, taxa poate varia între 6.000 lei și 9.000 lei. Mai concret, taxa de proiectare inițială (lista scurtă), variază între 0,5% și 3% din bugetul total al proiectului. Suma integrală variază în funcție de mărimea proiectului, mai exact cu cât este mai amplu proiectul, procentul aferent artistului scade, după cum urmează: 35% din buget pentru proiecte mai mari de 6.000 de euro, 25% din buget pentru proiecte mai mari de 12.000 euro, 20% din buget pentru proiecte mai mari de 50.000 euro și 15% din buget pentru proiecte mai mari de 500.000 euro (NAVA, 2019: 18).

¹⁶ Dacă achiziția nu este prin concurs, este recomandată semnarea unui contract cu fiecare artist, care să specifice în mod clar intervalul de timp în care artistul trebuie să predea conceptul, precum și alte detalii legate de proprietatea intelectuală.

	Președintele juriului adună informațiile de la comisia de selecție și întocmește un raport, în urma căruia candidații sunt notificați în scris cu privire la rezultat. Artistului selectat i se va trimite o scrisoare de acord de către președinte, în baza căreia, contra cost, acesta este invitat să dezvolte un <i>design</i> detaliat pentru lucrare. Notificarea candidaților cu privire la rezultatele selecției Odată ce comitetul de selecție a luat o decizie, Organizatorul (de obicei prin intermediul președintelui comisiei de selecție) ar trebui să notifice în scris toți candidații. Deliberările comisiei ar trebui păstrate confidențiale. Totuși, participanții pot solicita feedback cu privire la rezultatul lor.
4. Etapa detaliată a dezvoltării <i>designului</i> (dacă există această cerință)	Dezvoltarea <i>designului</i>¹⁷ Dacă este gestionată ca o etapă contractuală separată, artistul selectat este contractat să elaboreze un pachet de <i>design</i> detaliat înainte de încheierea contractului final. Uneori această etapă prelungește procesul de implementare, dar este utilă mai ales când se dorește testarea fezabilității unor anumite tehnici sau abordări. Conceptul detaliat poate include: ▶ Imaginile sau desene preliminare, inclusiv dimensiuni finite, greutate finită, desene la scară sau modele tridimensionale; ▶ Culoarele utilizate; ▶ Materialele confirmate și disponibile; ▶ Desene suplimentare pentru realizarea construcției, inclusiv desene de inginerie; ▶ O actualizare a calendarului proiectului ținând cont de cerințele detaliate; ▶ Un buget realist; ▶ Un plan de gestiune a riscurilor și o declarație privind metodele de lucru în conformitate cu normele de siguranță în construcții.
5. Realizarea propriu-zisă a operei de artă	Semnarea acordului final pentru realizarea lucrării de artă Pe scurt, Autoritatea Contractantă negociază un contract cu artistul selectat pentru realizarea și instalarea operei de artă conform proiectului. În mod obișnuit, plata se realizează în patru etape: 40% la semnarea contractului, 30% la procesul de fabricație/în urma pachetului de proiectare detaliată, 25% la instalare și predare, iar pentru răspunderea pentru defecțiuni apărute până la 12 luni după instalare ar trebui luat în considerare un procent de 5%). Acordul contractual este deosebit de important în realizarea unei opere de artă, dar trebuie reținut că uneori complexitatea contractelor este chiar cea care creează problemele de implementare. Contractele lungi și foarte detaliate, în special în proiecte de artă publică de dimensiuni mai ample, poate împovăra artiștii și poate îngreuna înțelegerea responsabilităților. Pe de altă parte, contractele prea simple pot lăsa loc interpretărilor și pot genera dispute. De exemplu, artistul nu ar trebui să întreprindă lucrări suplimentare decât în baza unui acord scris, negociat și semnat de ambele părți. De asemenea, Autoritatea Contractantă, prin comisarul reprezentant, ar trebui să prezinte un contract în timp util, astfel încât orice negocieri ulterioare să nu întârzie începerea lucrărilor. Spre deosebire de contractele din construcții, artiștii pot solicita plata în avans pentru achiziționarea materialelor, urmată de plăți pentru etapele de referință. Este important ca Autoritatea Contractantă să fie conștientă de faptul că majoritatea artiștilor nu au acces la structurile de sprijin pentru afaceri deținute de alți profesioniști în proiectare și în construcții. Contractul pentru realizarea lucrării de artă ar trebui să conțină următoarele: ▶ Datele de contact pentru artist și pentru echipa sa; ▶ Aprobarea conceptului și a <i>designului</i> operei de artă, cu imagini atașate; ▶ Etapele de progres, termene de plată și de finalizare; ▶ Etapele procesului de informare/comunicare dintre artist și autoritate; ▶ Variantele și modificările care intervin pe parcurs (cu număr și justificare); ▶ Penalități pentru întârzieri ale plăților către artist de către Autoritatea Publică; ▶ Penalități pentru întârzieri ale artistului în predările către Autoritatea Publică; ▶ Cerințe de asigurare; ▶ Detalii de atribuire și drepturi de autor; ▶ Subcontractanții cu date de contact, dacă este cazul; ▶ Proceduri de întreținere și reparare și perioada de răspundere pentru eventuale defecțiuni (până la 12 luni); ▶ Durata de viață a lucrării și specificații pentru o eventuală demolare; ▶ Proceduri de soluționare a litigiilor și termeni și condiții de reziliere, inclusiv aspecte legate de proprietatea intelectuală în caz de reziliere. Aprobarea conceptului și a eventualelor modificări față de propunerea originală Contractul trebuie să includă conceptul aprobat și materialul furnizat de artist. De asemenea, dacă există variații de la conceptul propus, acestea trebuie specificate cu exactitate, în așa fel încât să fie evitate posibile neînțelegeri legate de produsul final.

¹⁷ Dezvoltarea *designului* poate fi contractată ca o etapă separată.

Primirea pachetului cu propunerile detaliate

Odată ce contractul este negociat, agreeat și semnat, artistul trebuie să livreze un pachet de *design* detaliat. În unele cazuri, pachetul cu propuneri detaliate este a doua etapă a acordului înainte de semnarea contractului final (parte din Faza 3).

Pachetul de *design* detaliat ar trebui să includă următoarele:

- Imaginile sau desene preliminare, inclusiv dimensiuni finite, greutate finită, desene la scară sau modele tridimensionale;
- Culoarele utilizate;
- Materialele confirmate și disponibile;
- Desene suplimentare pentru realizarea construcției, inclusiv desene de inginerie;
- O actualizare a calendarului proiectului ținând cont de cerințele detaliate;
- Un buget realist.
- Un plan de management al riscurilor și o declarație privind metodele de lucru în conformitate cu normele de siguranță în construcții.

Stabilirea bugetului total al proiectului

În contract trebuie specificat, pentru fiecare etapă, care sunt costurile suportate de către Autoritatea Contractantă și care sunt costurile suportate de către artist. Bugetul total al proiectului trebuie să detalieze:

- Comisionul pentru managerul de proiect/comisar;
- Onorariul artistului;
- Costurile pentru producerea operei de artă;
- Costurile de deplasare și cheltuieli aferente deplasărilor (cazare, masă);
- Materiale și costuri de fabricație;
- Costuri de transport ale operei de artă;
- Costuri pentru subcontractanți/colaboratori, dacă este cazul;
- Costuri de asigurare;
- Costuri pentru certificate de conformitate, dacă este cazul;
- Costuri pentru avize;
- Costuri aferente fundațiilor, dacă este cazul;
- Costuri de instalare;
- Costuri aferente întreținerii operei de artă;

Bugetul total al proiectului este inclus încă din caietul de sarcini, dar este adaptat în etapa de proiectare, odată ce cheltuielile de realizare a operei de artă devin mai clare.

Întârzieri posibile ale proiectului

Dacă întârzierile în construcția sau în amenajarea șantierului întârzie instalarea operei de artă, atunci Autoritatea Contractantă poate fi nevoită să asigure și să plătească depozitarea adecvată pentru opera de artă, până când instalarea poate fi realizată.

Plata artiștilor și graficul de plată

Adesea, plata artiștilor reprezintă un procent mai mare într-un proiect mic și un procent mai mic într-un proiect mai mare. Se recomandă ca plata să fie defalcată după cum urmează:

- Etapa de concept: între 6.000 și 9.000 de lei în funcție de complexitatea proiectului.
- Etapa de propunere detaliată și de punere în funcțiune: între 20% și 40% din bugetul total al proiectului, indiferent de experiența artistului, dar în funcție de complexitatea proiectului.
- Costuri suplimentare: materiale și producție, costuri asociate deplasărilor, costuri pentru timpul asociat întâlnirilor etc.

Se recomandă ca plata să se facă etapizat, în baza contractului, după cum urmează:

- Plata 1: 40% din bugetul total al lucrării de artă în termen de 30 de zile de la semnarea contractului;
- Plata 2: 30% din bugetul total al lucrării de artă în 30 de zile de la vizualizarea progresului proiectului (de exemplu, vizită la studio când proiectul este realizat în procent de cel puțin 50%);
- Plata 3: 25 % din bugetul total al lucrării de artă în 30 de zile de la finalizarea predării;
- Plata 4: 5% din bugetul total al lucrării alocat eventualelor defecte, până la 12 luni după instalare.

În cazul în care artistul este responsabil pentru achiziționarea materialelor și de costurile de fabricație, calendarul de plăți trebuie să țină cont de faptul că artiștii nu au întotdeauna resursele necesare pentru a acoperi costurile proiectelor mari în avans. Prin urmare, prima plată poate să fie una mai consistentă. Contractul trebuie să detalieze și eventualele penalități generate de întârzierea plăților.

Prezența artistului la orice întâlniri suplimentare față de cele din contract trebuie plătită conform unui tarif orar convenit.

De asemenea, contractul trebuie să precizeze care sunt costurile acoperite de Autoritatea Contractantă¹⁸ și eventuale costuri neprevăzute, generate de:

- Întârzieri de orice natură;
- Modificări ale proiectului și ale contractului, în cazuri speciale. În astfel de situații de reducere a bugetului, modificări ale condițiilor proiectului, Autoritatea Contractantă este obligată să anunțe artistul și să îi ofere posibilitatea prezentării unui nou concept, plătit corespunzător.

Proprietatea intelectuală, drepturile de autor și drepturile morale

În timp ce drepturile de proprietate intelectuală rămân în proprietatea artistului, o licență poate fi negociată ca parte a contractului de punere în funcțiune, pentru a permite părții care comandă opera de artă să reproducă, să comunice, să publice și să difuzeze imagini ale lucrării. Orice afișare a operei de artă trebuie să identifice în mod clar artistul. Publicațiile, reprezentările sau descrierile operei de artă, inclusiv mijloace audio, video, film, electronice sau fotografice, ar trebui să identifice artistul ca fiind creatorul operei.

¹⁸ Costuri de instalare, echipamente de instalare, costuri aferente controlului traficului la instalare etc.

	Cu excepția cazului în care artistul convine altfel, produsele comerciale pentru utilizare comercială (de ex.) ar trebui să facă obiectul unor plăți suplimentare de redevențe. Acest lucru ar trebui stabilit în contract. Acordul ar trebui să sublinieze în mod clar domeniul de aplicare al licenței acordate autorității contractante de a utiliza imagini ale lucrării. Dacă dreptul de autor este transferat comisarului, trebuie îndeplinite următoarele condiții: ▶ Artistul ar trebui să fie remunerat corespunzător, în special pentru drepturile de autor asupra desenelor, lucrării sau ambelor; ▶ Artistul își rezervă dreptul de a reproduce desenele sau lucrarea în două dimensiuni în scopuri nominalizate (de exemplu, includerea într-un portofoliu, depunerile pentru granturi, premii sau materiale promoționale). Acordurile conform cărora artistul și comisarul dețin drepturi de autor în comun asupra lucrării sau desenelor nu sunt recomandate, deoarece acest aranjament este probabil să fie neclar și nici una dintre părți nu poate controla acțiunile celeilalte în ceea ce privește reproducerea lucrării. Termenii de proprietate intelectuală ar trebui să specifice, de asemenea, dacă licența este exclusivă sau neexclusivă. Drepturile morale (personale) ale autorului nu pot face obiectul vreunei renunțări sau cesiuni și sunt imprescriptibile, chiar și în cazul în care autorul cedează drepturile sale patrimoniale: ▶ Dreptul la paternitate: dreptul de atribuire a dreptului de autor; ▶ Dreptul la nume: artistul și colaboratorii sunt identificați prin numirea pe panouri sau plăcuțe din spațiul public, inclusiv site-uri web. ▶ Dreptul la respectarea integrității operei: un autor are dreptul de a nu avea opera sa supusă unui tratament derogatoriu, adică lucrarea este deteriorată material sau conceptual. Artistul trebuie consultat dacă se propun modificări ale lucrării sau ale locației lucrării. Relocarea este puternic descurajată dacă lucrarea este specifică locului; ▶ Dreptul la divulgarea operei: abilităază pe autorul unei opere de artă să decidă asupra faptului de a aduce sau nu lucrarea sa la cunoștința publicului, în ce termene și sub ce firmă își va realiza acest drept etc. (nu se aplică în acest caz); ▶ Dreptul la retractarea operei: dreptul autorului de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de exploatare prejudiciați prin exercitarea retractării.
	Asigurare: răspundere publică, materiale, despăgubiri pentru muncitori etc. Artiștii sunt, în general, responsabili pentru propria lor asigurare și sunt încurajați să caute sfaturi de specialitate cu privire la asigurările necesare și la ce protecție le oferă acestea. Artiștii și subcontractanții trebuie să dețină o asigurare de răspundere civilă, iar artistul principal trebuie să furnizeze autorității contractante dovada acestei asigurări. În general, artistul este obligat să dețină o asigurare de răspundere civilă care să-l protejeze pe comisar împotriva defectelor lucrării pentru o perioadă de timp clar specificată (6-12 luni garanție după predare). Costul pentru artist pentru asigurarea lucrării în afara șantierului și în timpul tranzitului către locul de instalare ar trebui inclus în bugetul contractului.
	Gestiunea riscurilor Artistul este responsabil pentru identificarea și gestionarea eficientă a riscurilor și potențialelor pericole/riscuri care pot apărea pe parcursul realizării lucrării de artă. Un plan de management al riscului le permite artiștilor să ia în considerare aspectele care ar putea merge prost și contribuie la identificarea riscurilor și la determinarea celui mai bun mod de a le atenua. O componentă importantă a unui plan de management al riscului este declarația privind metodele sigure de lucru. Această declarație arată faptul că artiștii au luat în considerare practicile de lucru și pericolele care pot fi inerente în munca lor.
6.	Instalarea operei de artă Autoritatea Contractantă trebuie să lucreze cu artistul pentru a îndeplini cerințele necesare pentru instalarea lucrării. Autoritatea Contractantă va obține toate aprobările necesare pentru instalarea operei pe un anumit sit și va gestiona consultările cu publicul. Contractul ar trebui să sublinieze în mod clar responsabilitatea artistului și/sau a autorității publice pentru transportul operei de artă la locul de instalare și pentru asigurarea depozitării în siguranță dacă terenul nu este pregătit la timp pentru livrare. La finalizarea proiectului, poate fi organizat un eveniment care să implice artistul și părțile interesate pentru a celebra și promova proiectul. Artiștii ar trebui să fie invitați să susțină o discuție publică despre opera de artă și procesul de realizare. Acest proces poate ajuta, de asemenea, să ajute comunitatea să înțeleagă viziunea artistică. Dacă aceste evenimente nu sunt incluse în contract, artistul trebuie remunerat separat pentru prezență.
7.	Pașii ulteriori predării Atribuirea operei de artă Este important ca ulterior predării, creatorul operei de artă să fie recunoscut: ▶ Prin semnalizare fizică: instalarea unui panou sau a unei plăci care să detalieze numele artistului, titlul operei de artă, anul, materialele utilizate și comisarul operei de artă. ▶ Prin semnalizare virtuală pe pagini de internet și aplicații. Este important ca semnalizarea virtuală să însoțească întotdeauna semnalizarea fizică;
	Întreținere, conservare și reparare Orice operă de artă comandată trebuie să poată fi ulterior menținută în limitele resurselor disponibile, pe toată durata sa de viață.

Deoarece fiecare operă de artă este diferită, unele lucrări vor fi mai fragile și vor necesita mai multe lucrări de întreținere. Din acest motiv este foarte important ca la predarea finală, artistul să ofere un program de întreținere al lucrării.

Autoritatea Contractantă trebuie, la rândul ei, să implementeze un program regulat de curățare și de verificare a lucrărilor.

Întrucât aceste responsabilități apar după transferul dreptului de proprietate asupra operei de artă publică, întreținerea ar trebui să fie responsabilitatea financiară a comisarului. Cu toate acestea, artistul ar trebui să fie înștiințat imediat cu privire la orice daune sau propuneri de schimbare/mutare a lucrării și să i se ofere posibilitatea de a oferi sfaturi sau de a întreprinde reparații la lucrarea sa. Dacă se efectuează reparații sau modificări la cererea autorității, după livrarea finală a lucrării, artistul trebuie plătit corespunzător pentru orice lucrări suplimentare.

Întreținerea include, de asemenea, răspunsul la vandalism și daune, cum ar fi înlocuirea componentelor stricate și îndepărtarea graffiti-urilor și a afișelor de tip reclamă.

Conservarea se referă la activitățile majore necesare pentru renovarea unei opere de artă și poate necesita mutarea operei de artă de pe amplasament. Lucrările de conservare pot include revopsirea unei opere de artă sau înlocuirea componentelor mecanice. Pentru lucrările de conservare sunt recomandate servicii profesionale specializate.

Autoritatea Contractantă ar trebui să estimeze un buget dedicat pentru întreținerea operelor de artă în fiecare an financiar. Bugetul depinde de sarcinile prevăzute în manualul de întreținere furnizat de artist la instalarea lucrării. Din acest motiv, manualul de întreținere pregătit de artist la sfârșitul proiectului ar trebui să cuprindă următoarele:

- ▶ Descrierea operei de artă (inclusiv imagini digitale și data finalizării);
- ▶ Detaliile de contact ale echipei de artiști;
- ▶ Programul de întreținere și responsabilii pentru astfel de acțiuni;
- ▶ Durata de viață estimată și convenită a lucrării;
- ▶ Dimensiunile operei de artă și materialele utilizate;
- ▶ Certificate de fabricație și de instalare;
- ▶ Detalii referitoare la sistemele electrice și/sau mecanice instalate, dacă este cazul;
- ▶ Detalii de contact ale subcontractanților;
- ▶ Cerințe și instrucțiuni de curățare și întreținere.

În perioada de garanție, care poate fi de maximum 12 luni, artistul va fi obligat să remedieze defectele operei de artă sau să suporte costurile pentru remedierea defectelor lucrării de artă.

Dezafectare sau relocare

În cazul dezafectării sau relocării operei de artă, artistul trebuie contactat. Dacă acesta nu poate fi contactat, Autoritatea Contractantă ar trebui să găsească o persoană care să fie contactată în numele acestuia.

Dacă o operă de artă și-a atins durata de viață prevăzută, a fost deteriorată sau distrusă, și se dorește dezafectarea sau relocarea ei, este recomandată următoarea suită de pași:

- ▶ Verificarea duratei de viață prevăzută a operei de artă;
- ▶ Verificarea condițiilor referitoare la dezafectarea sau relocarea ei, conform contractului;
- ▶ Testarea opiniilor părților interesate, inclusiv a antreprenorilor din zonă;
- ▶ Reluarea colaborării cu artistul în vederea relocării cu sensibilitate a operei de artă.

Evaluare

La finalizarea proiectului este recomandată evaluarea întregului proces și îmbunătățirea lui acolo unde este cazul.

Litigii

Contractul trebuie să cuprindă mecanisme de soluționare a litigiilor generate de disputele care pot apărea fie din realizarea necorespunzătoare a operei de artă, fie din așteptările diferite cu privire la rezultatul final, fie din motive financiare etc. Soluționarea litigiilor ar trebui să fie efectuată de un mediator independent convenit de ambele părți. Costurile aferente sunt suportate de către Autoritatea Contractantă.

Reziliere

Contractul trebuie să includă o clauză de reziliere, care să conțină condițiile de încetare ale contractului. Artistul trebuie plătit pentru orice lucrare finalizată până la momentul rezilierii. De asemenea, clauza ar trebui să stipuleze și ce se întâmplă dacă artistul se îmbolnăvește sau decedează în timpul derulării contractului.

La finalul oricărui proiect, este foarte importantă etapa de revizuire și de evaluare a proiectului, care adesea este ignorată sau tratată superficial. Aceasta reprezintă o practică utilă mai ales atunci când procedura este una incipientă și necesită ajustări și îmbunătățiri pe parcurs.

Este recomandat ca în procesul de evaluare să fie incluși artiștii, personalul relevant, participanții la concurs, după caz, și alte grupuri interesate.

Mai jos sunt prezentate o serie de întrebări de verificare care pot fi incluse în fișa de evaluare:

- ▶ Ce a funcționat? De ce?
- ▶ Ce nu a funcționat? De ce?
- ▶ Au fost îndeplinite scopurile și obiectivele proiectului?
- ▶ A fost realizată viziunea comisarilor?
- ▶ A fost realizată viziunea artistului?
- ▶ Care a fost răspunsul sau feedback-ul populației?
- ▶ Dezvoltarea artistică a artiștilor a fost îmbogățită odată cu implicarea în proiect?
- ▶ A permis proiectul un angajament public de înaltă calitate?
- ▶ Pe baza experienței de lucru la acest proiect, ce recomandări pot fi realizate pentru proiecte viitoare?

07

Propuneri pentru municipiul Iași

Artă urbană și/sau
mobilier interactiv

7. Propuneri pentru Municipiul Iași

Clepsidra Vie REGENERA

Landmark urban natură-tehnologie · Iași, România

Inițiativă dezvoltată în cadrul Strategiei Iași 2035 · Coaliția Iași NetZero · M100 – Mission Cities România

1. Concept: „Timp pentru viață”

Clepsidra Vie REGENERA propune primul *landmark* biotehnologic al Iașului: o instalație care face vizibilă calitatea aerului din oraș, combinând natura vie, tehnologia senzorială și forma sculpturală într-un obiect reprezentativ de spațiu public.

Datele despre calitatea aerului există, dar rămân adesea închise în rapoarte sau aplicații. Proiectul le aduce în stradă, într-o formă pe care oricine o poate înțelege fără instrucțiuni. Informația de mediu devine astfel un bun comun al comunității și o infrastructură civică de conștientizare urbană.

Forma este cea a unei clepsidre inversate: în loc să sugereze scurgerea timpului, propune regenerarea lui. Într-un oraș aflat sub presiune climatică, timpul nu se pierde, ci se recuperează. Clepsidra captează simbolic poluarea pentru a lăsa viața să urce. De la rădăcini spre coroană, creșterea devine vizibilă și continuă. Cupa superioară simbolizează captarea aerului urban. Zona centrală găzduiește un tei viu, arborele emblematic al Iașului. Baza, configurată ca un *terrarium* cu plante perene, închide ciclul vegetal.

Clepsidra Vie REGENERA unește două identități ale orașului: Iașul cultural și poetic, simbolizat de tei, și Iașul contemporan, inovativ, reprezentat de structura metalică și senzorii smart.

Structura din oțel Corten este proiectată după principiul *Grow-Through*: cadrul metalic nu constrânge arborele, ci îl însoțește pe măsură ce crește. Instalația se transformă odată cu copacul.

Practic, Clepsidra Vie REGENERA crește odată cu orașul.

Sloganul „Timp pentru viață” / “Time for Life” funcționează pe două planuri: calitatea vieții și urgența climatică a comunității. Nu un timp care se scurge, ci unul care regenerează.

2. Funcționare: Aer -> Natură -> Date

Clepsidra Vie REGENERA transformă procese de mediu invizibile într-un semnal urban vizibil, pe trei niveluri complementare.

Captare

Partea superioară a structurii simbolizează captarea fluxului de aer urban, ancorând conceptual rolul instalației ca indicator și monitor vizual al mediului.

Regenerare

Teiul central și baza de tip *terrarium*, cu plante perene adaptate mediului urban (iederă, helleborus, ferigi), creează un microclimat verde activ pe tot parcursul anului și contribuie la biodiversitatea urbană locală.

Vizualizare

Senzorii integrați monitorizează în timp real PM2.5 și PM10 (particule fine de praf), CO₂ (dioxid de carbon), NO₂ (dioxid de azot, generat în principal de trafic), precum și temperatura și umiditatea. Datele sunt traduse vizual printr-un sistem LED reactiv, care reflectă calitatea aerului direct în forma instalației.

Astfel, informația despre mediul urban devine vizibilă direct în spațiul public, iar datele pot fi ulterior integrate într-o rețea urbană de monitorizare a mediului.

Instalația integrează bănci perimetrale, funcționând simultan ca reper urban, spațiu de ședere și instrument civic.

Figura 90. Scheme conceptuale - evoluția clepsidrei REGENERA

Sursa imaginilor: autorii

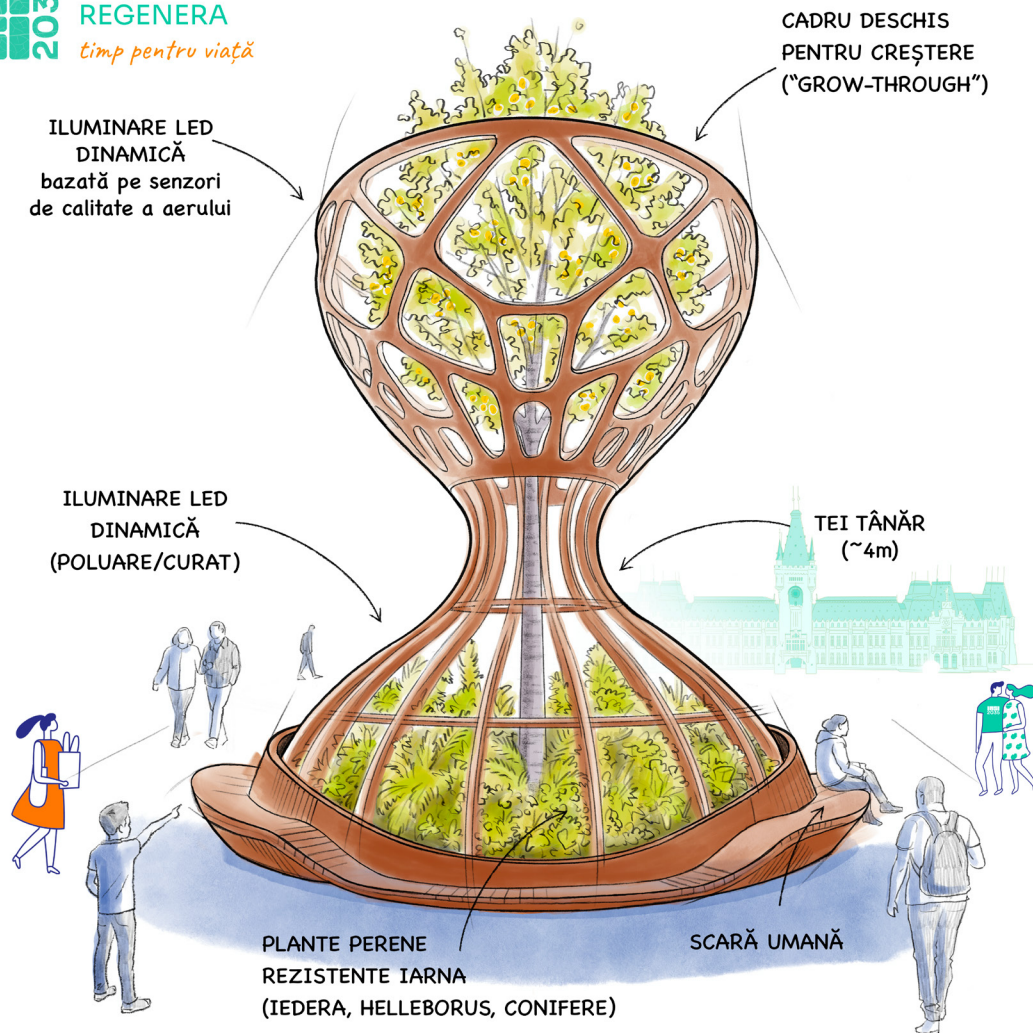

Figura 91. Diagramă concept. Principiul clepsidrei inversate și fluxul Aer -> Natură -> Date
Sursa imaginilor: autorii

Figura 92. Randare de zi, iarna.
Sursa imaginilor: autorii

Figura 93. Randare de noapte, iarna. Sistemul LED ca barometru vizual al calității aerului.
Sursa imaginilor: autorii

3. Impact și scalabilitate

Proiectul este conceput în două etape:

Faza pilot. Realizarea unei clepsidre care testează tehnologia și activează conversația publică despre calitatea aerului.

Rețeaua urbană. Extinderea conceptului într-o rețea distribuită în cartierele orașului și în Zona Metropolitană Iași.

Prin multiplicare, instalațiile pot deveni repere recunoscutibile ale unui oraș care își asumă public relația cu aerul pe care îl respiră. Astfel, devine și infrastructură culturală, un adevărat *landmark* al orașului.

Costul per unitate este semnificativ mai redus decât cel al soluțiilor standardizate comparabile existente pe piață (ex. CityTree – Green City Solutions), iar valoarea identitară și culturală locală diferențiază proiectul de orice produs de serie.

4. Replicabilitate

Conceptul este proiectat pentru adaptare, nu pentru copiere. Replicarea lui presupune alegerea unei specii de arbore cu semnificație locală, un parteneriat instituțional activ (administrație + universități + societate civilă), integrarea în strategia climatică a orașului. În plus, fiecare instalație poate fi dezvoltată în colaborare cu artiști locali sau invitați, astfel încât Clepsidrele Vii să devină și repere culturale, nu doar tehnologice, prin abordări creative distincte de la un amplasament la altul.

**Clepsidra Vie REGENERA explorează
ce se întâmplă atunci când arta urbană,
natura și tehnologia ocupă același spațiu.
Nu este o declarație de intenții, ci un
sistem care funcționează.
Un Simbol Viu care va crește odată cu
orașul.**

Vizualizare clip de prezentare

Coordonare program:

Marcel Ionescu-Heroiu,
Senior Urban Development
Specialist, Banca Mondială
Echipa proiectului: Adrian
Mironescu | Optimism
Works - concept &
design strategic /
Alexandrina Dinga | CIVICA
- coordonator Iași 2035 /
Bogdan Curelariu & Andrei
Bodnar - consultare
arhitectură și urbanism
/ Andrei Scânteie -
consultare producție /
Alex Radu - modelare 3D /
Paul Grădinaru - ilustrații /
Georgea Dura - sculptură,
machete 3D / prof. dr.
ing. Robert-Gabriel Lupu -
senzoristică și sistem LED

Figura 94. Randare de zi toamna
Sursa imaginilor: autorii

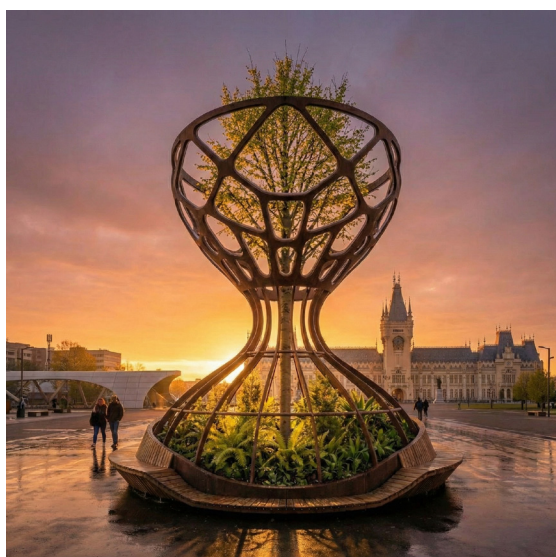

Figura 95. Randare în timpul apusului
Sursa imaginilor: autorii

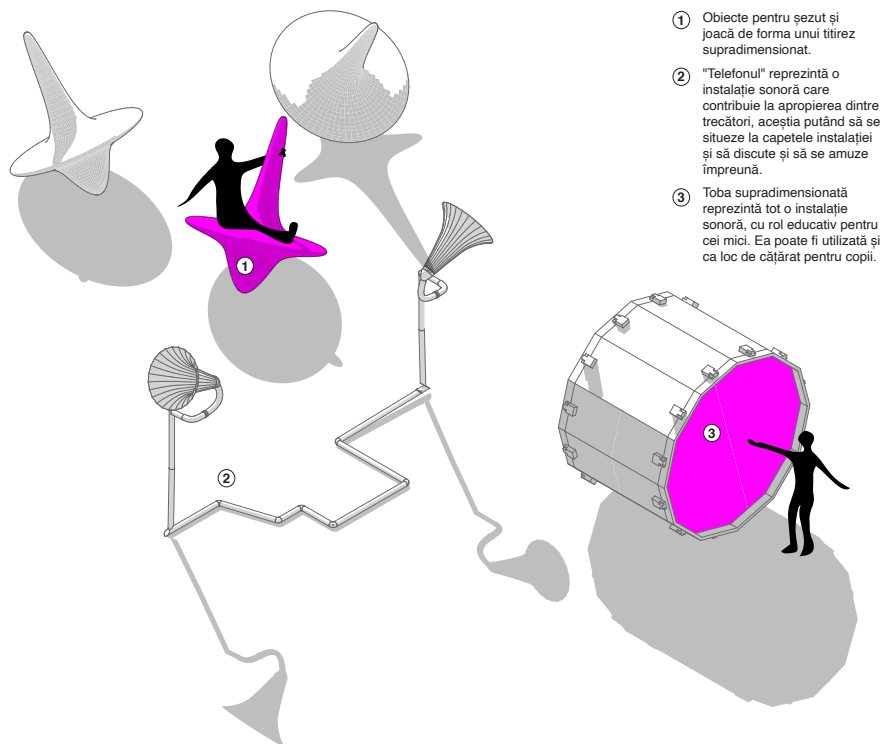
Figura 96. Randare de noapte
Sursa imaginilor: autorii

Figura 97. Randare de zi. Integrarea arborelui în structura metalică modulară
Sursa imaginilor: autorii

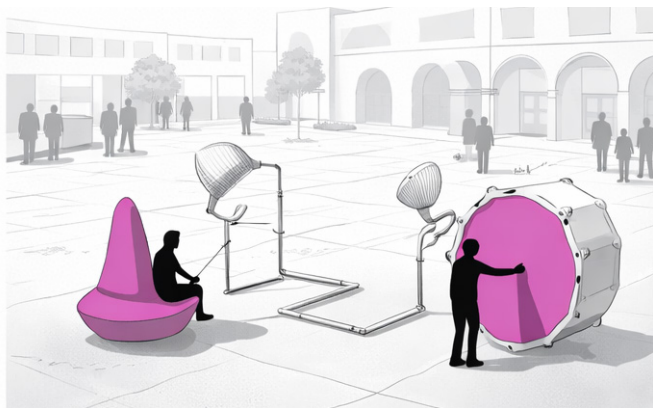

Obiecte ludice supradimensionate

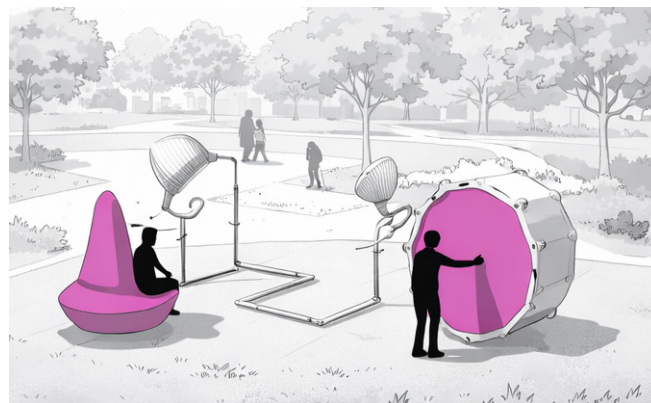

Posibile amplasamente

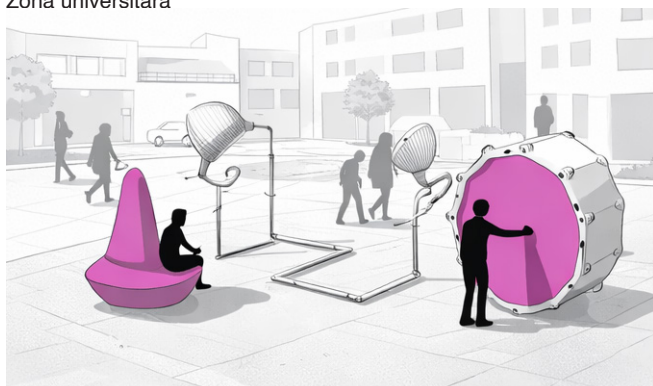
Piață publică

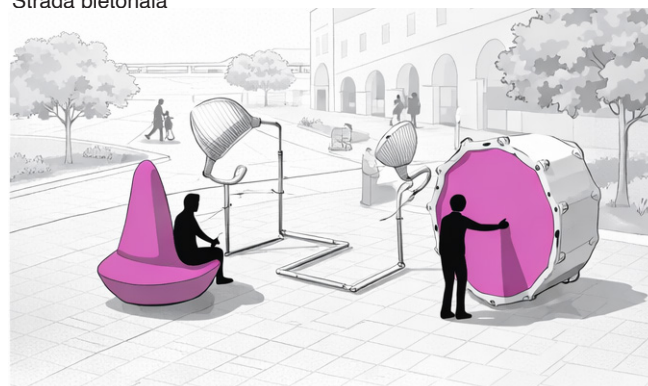
Parc

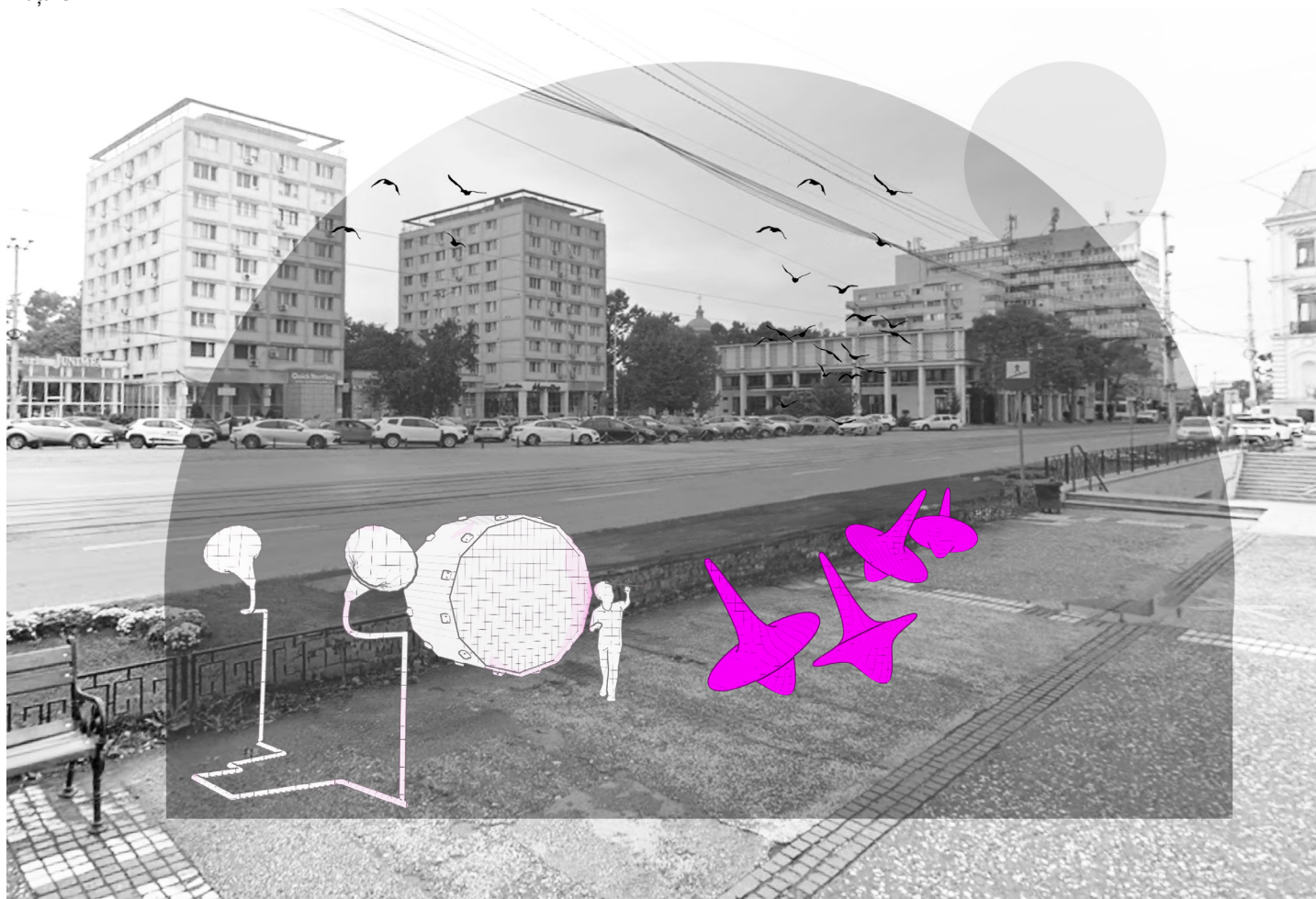
Zonă universitară

Stradă pietonală

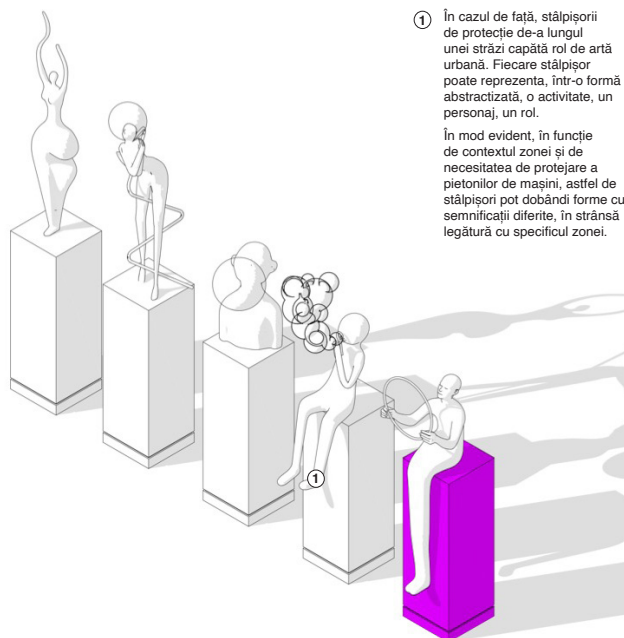
Piața Unirii

Interacțiunea cu arta publică este esențială nu doar în conturarea identității individuale, ci și în determinarea identității unui oraș. Mai mult, atunci când oamenii interacționează cu arta urbană, aceștia sunt modelați de mediul construit înconjurător, care la rândul său este influențat de comportamentele acestora în spațiu. În cazul Iașului, propunerile de artă urbană depășesc limitele unui obiect strict monumental, care indică doar la contemplare. Ele reprezintă o îmbinare între artă și funcționalitate, încurajând interacțiunea, jocul, relaxarea și alte activități specifice unui oraș vibrant.

Fiecare schiță de propunere poate fi preluată ca atare sau poate fi îmbunătățită în funcție de anumite cerințe. Spre exemplu, unele obiecte pot include elemente digitale sau de iluminat suplimentare. Altele pot fi realizate parțial sau modificate astfel încât să dobândească calități noi (de exemplu, opere de artă sonore). În oricare dintre aceste cazuri, înainte de implementarea propunerilor din acest ghid, este recomandată consultarea cu specialiștii din domeniul artistic și cu comunitatea locală.

Stâlpișori de protecție cu rol de artă urbană

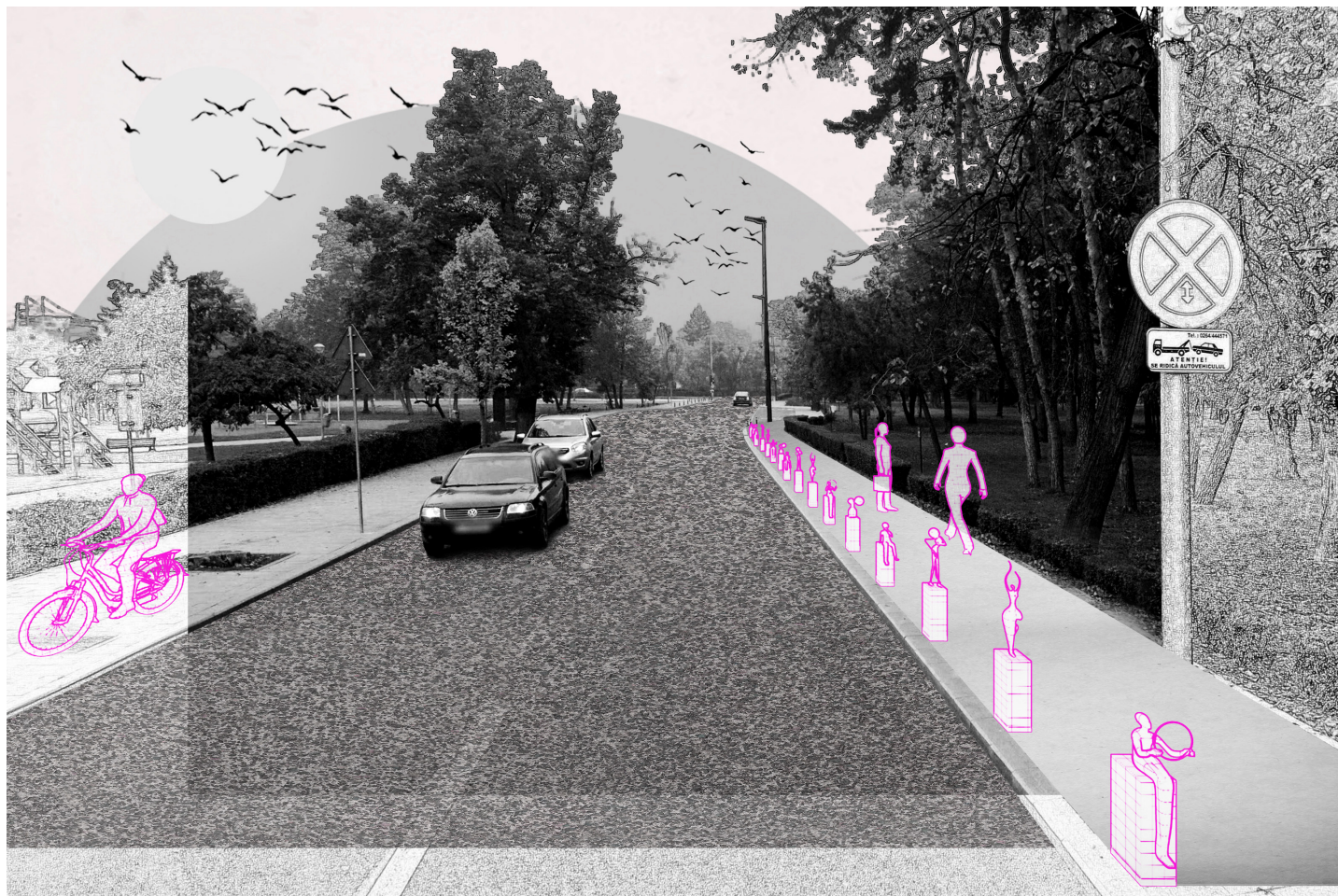
① În cazul de față, stâlpișorii de protecție de-a lungul unei străzi capătă rol de artă urbană. Fiecare stâlpișor poate reprezenta, într-o formă abstractizată, o activitate, un personaj, un rol.

În mod evident, în funcție de contextul zonei și de necesitatea de protecție a pietonilor de mașini, astfel de stâlpișori pot dobândi forme cu semnificații diferite, în strânsă legătură cu specificul zonei.

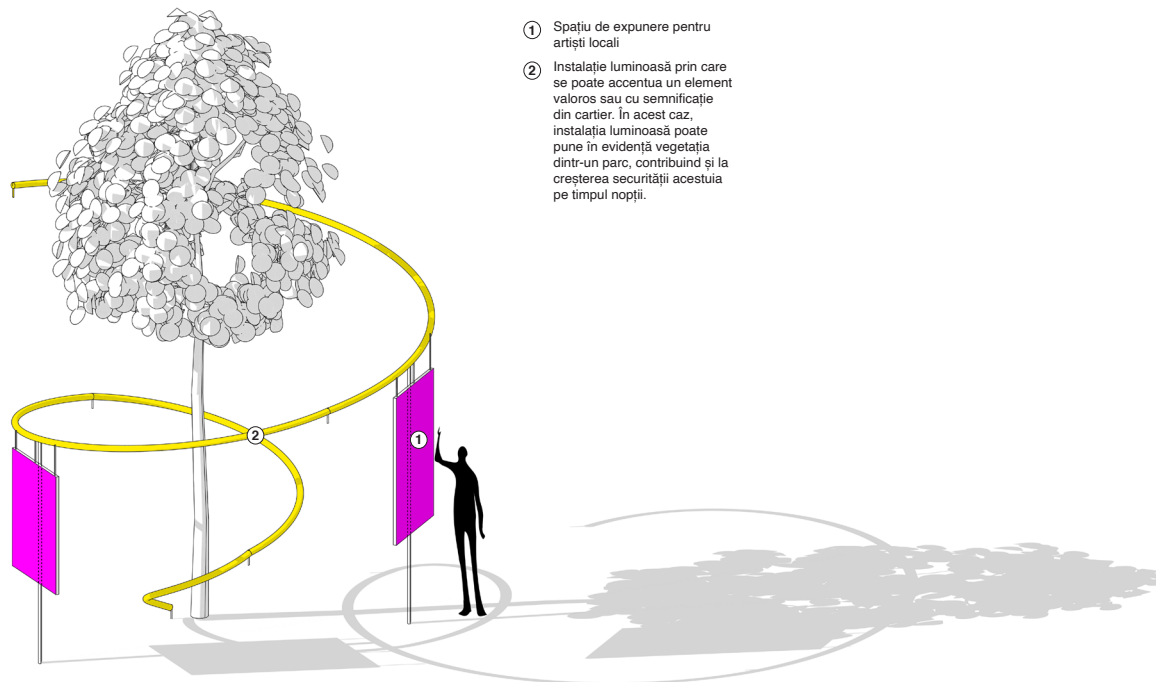
Propunerile reușite de artă urbană reprezintă o îmbinare între artă și funcționalitate, încurajând interacțiunea, jocul, relaxarea și alte activități specifice unui oraș vibrant. De exemplu, propunerile pot fi:

- ▶ Intervenții monumentale interactive în fața clădirilor publice (teatre, instituții), care permit atât afișajul, cât și joaca sau expunerea temporară a unor expoziții secundare, de dimensiuni reduse;
- ▶ Locuri de joacă versatile în cartier, care pot găzdui și alte activități pentru comunitate și pentru copii: piese de teatru pentru cei mici, activități educative în aer liber, ateliere, dezbateri și lectură în aer liber etc.;
- ▶ Zone de stat cu pergole cu forme organice, care pot deveni opere de artă la scară mare, mai ales în fața zonelor comerciale și a piețelor agro-alimentare, unde traficul pietonal este intens;
- ▶ Zone de stat care pot fi folosite și ca spațiu pentru joc de-a lungul pietonalelor, cu forme organice, simple, care să nu interfereze cu fronturile istorice ale clădirilor din centrul orașului;
- ▶ Obiecte pretext cu multiple roluri, de-a lungul promenadelor și de-a lungul cursurilor de apă;
- ▶ Mobilier urban de tipul stâlpișorilor de protecție, transformat în obiect de artă, atunci când prezența sa este necesară într-o anumită zonă importantă pentru oraș.

Strada Agatha Bârsescu, în vecinătatea Teatrului Național "Vasile Alecsandri"

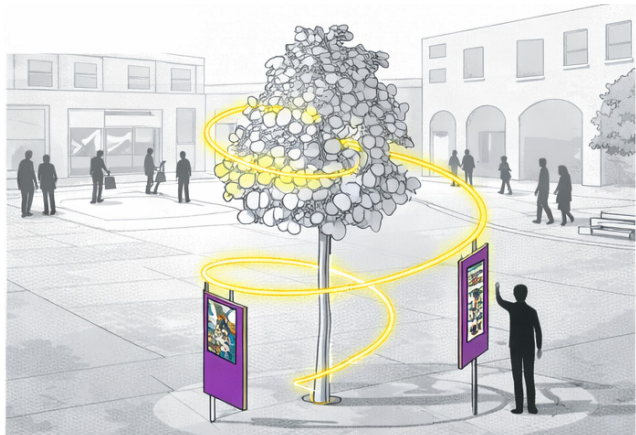

Spațiu de expunere pentru artiști locali

Posibile amplasamente

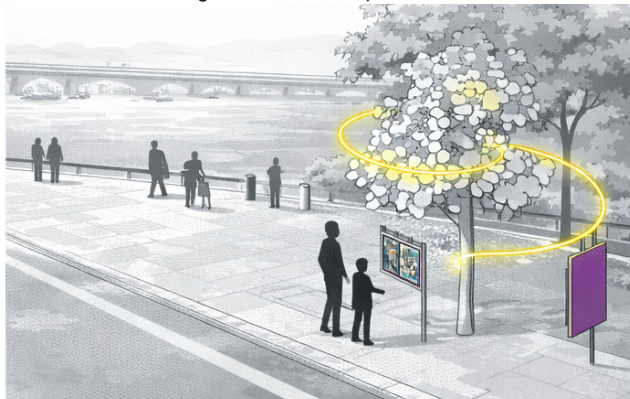
Piață publică

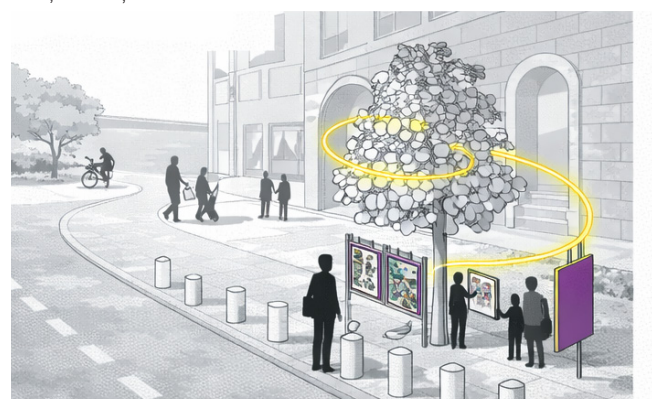
Parc

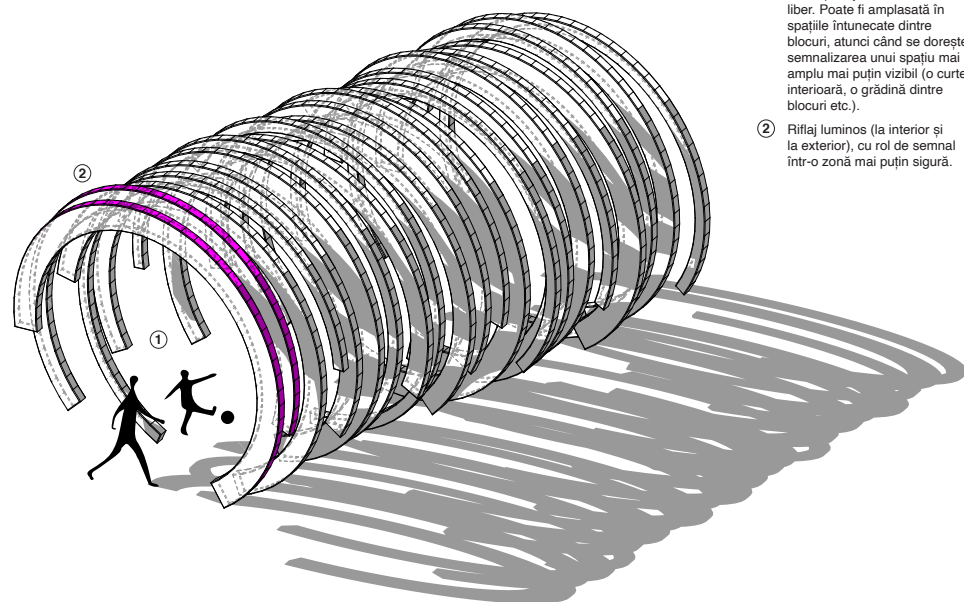
Promenadă de-a lungul unui curs de apă

În fața unei școli

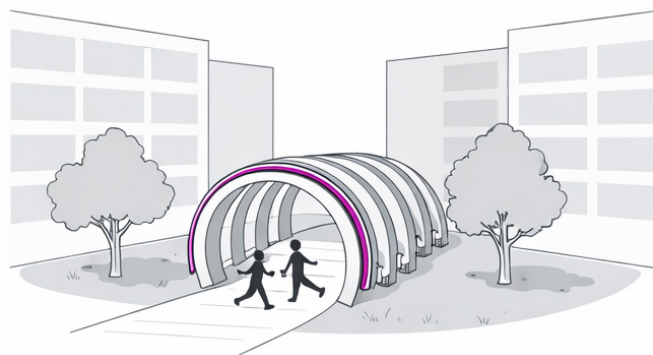
Pasaj luminos

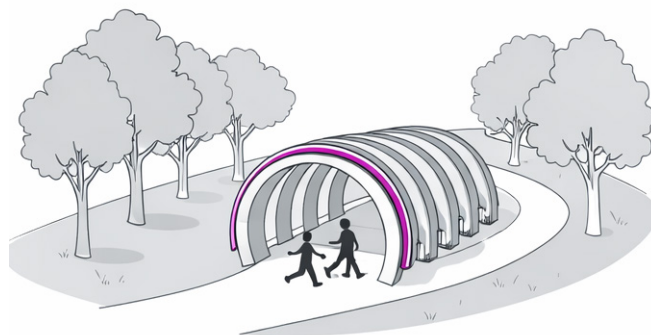
- ① Structură ce poate fi realizată din materiale multiple, cu rol de pasaj luminos în aer liber. Poate fi amplasată în spațiile întinse dintre blocuri, atunci când se dorește semnalizarea unui spațiu mai amplu mai puțin vizibil (o curte interioară, o grădină dintre blocuri etc.).
- ② Riflaj luminos (la interior și la exterior), cu rol de semnal într-o zonă mai puțin sigură.

Posibile amplasamente

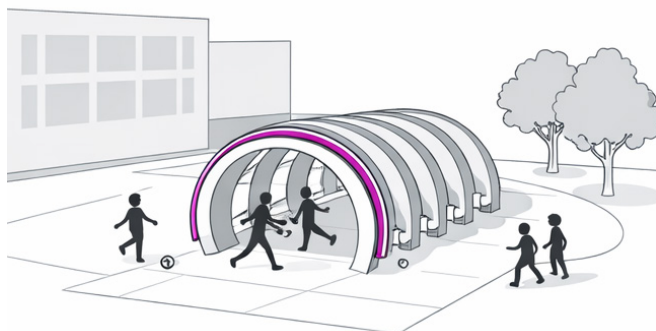
Pe o alee într-un cartier de blocuri

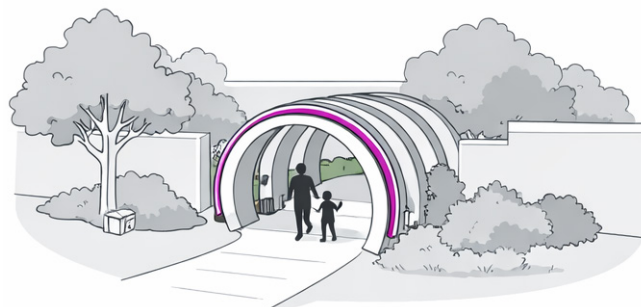
Pe o alee într-un parc

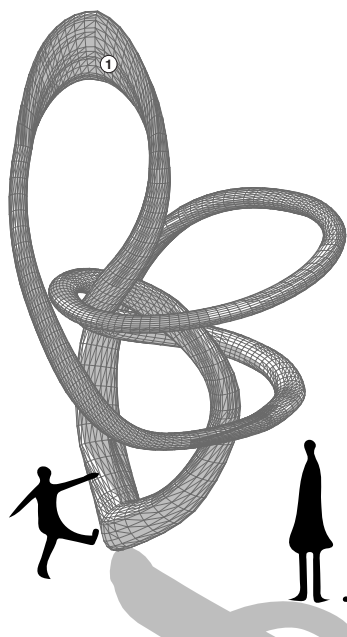
În vecinătatea unei școli

Intrare în parc

Sculptură semnal

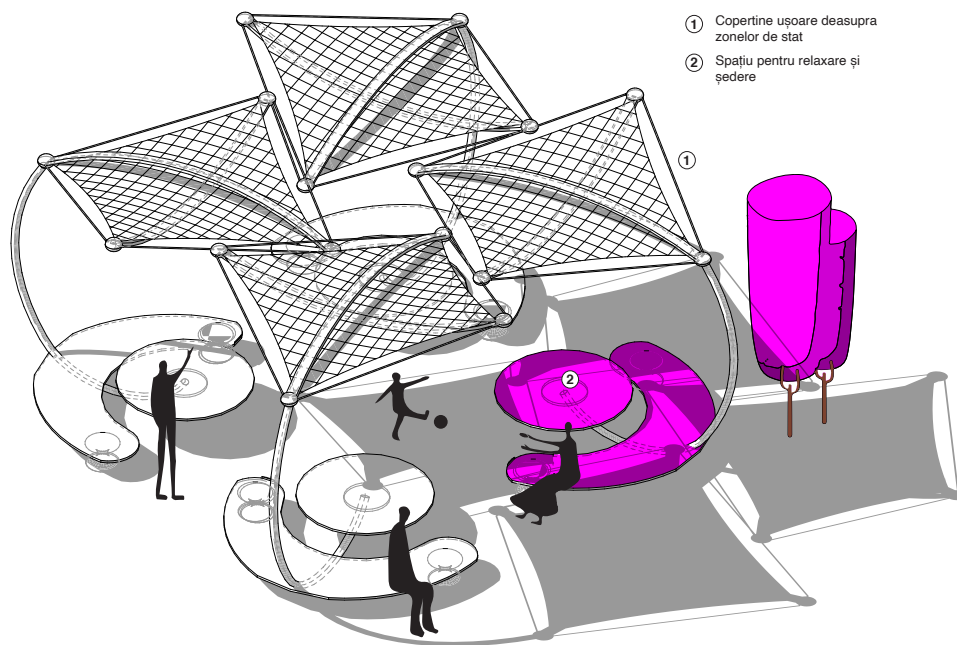

- ① Instalație semnal, care se poate transforma într-un reper la nivelul orașului.

Zona Autogării / Gării Iași

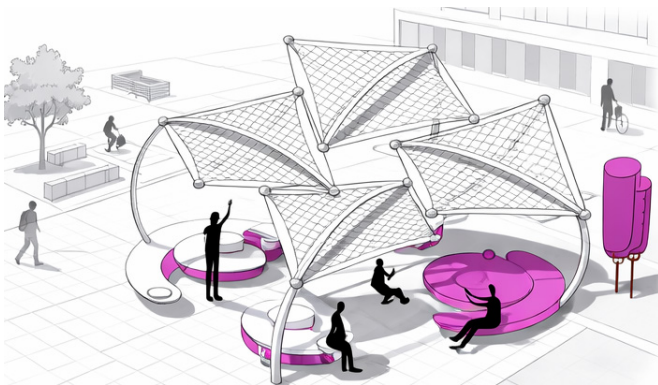

Copertine sculpturale

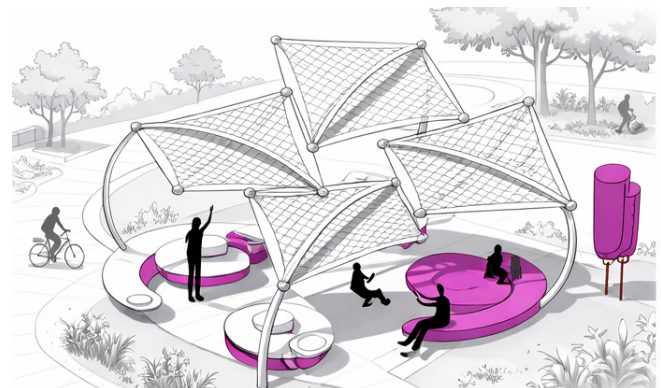

Posibile amplasamente

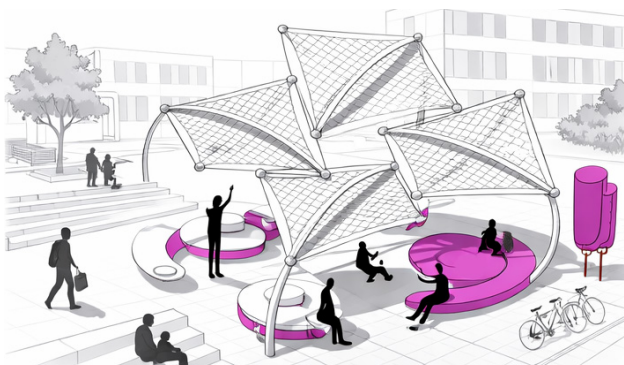
Piață publică

Marginea unui parc

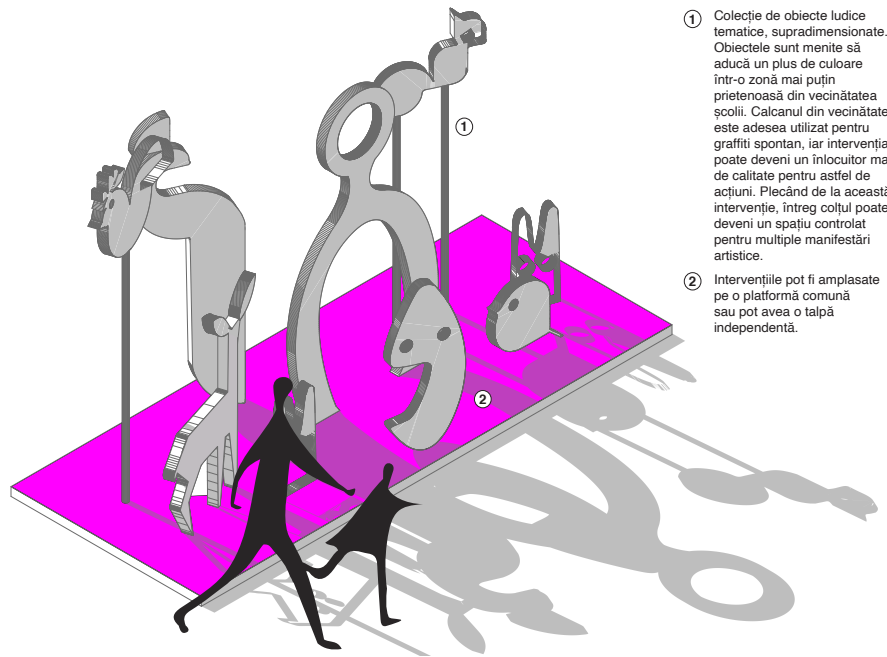
Zonă universitară

De-a lungul râului Bahlui

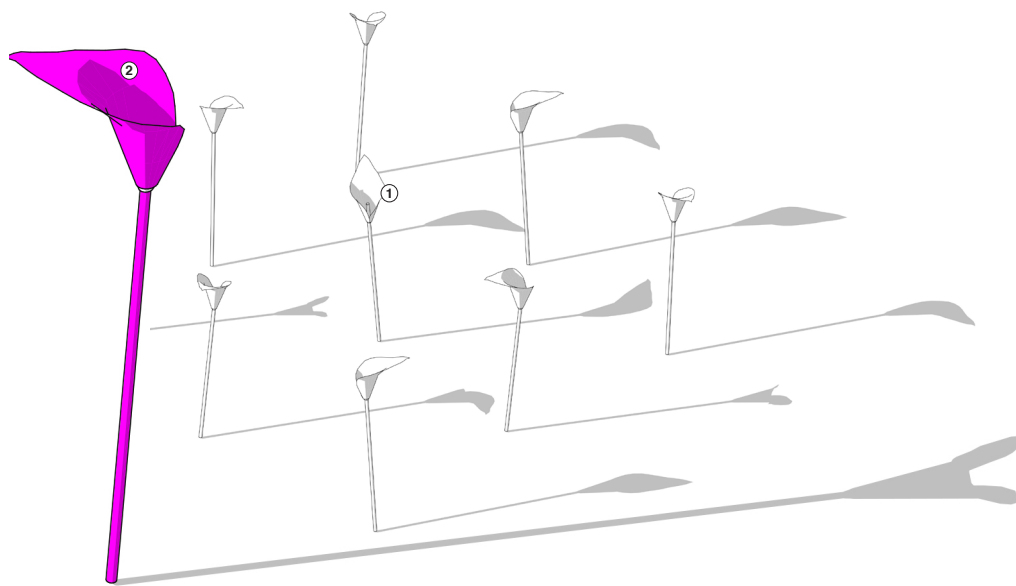
Obiecte ludice tematice

Școala Ion Creangă

Flori sculpturale

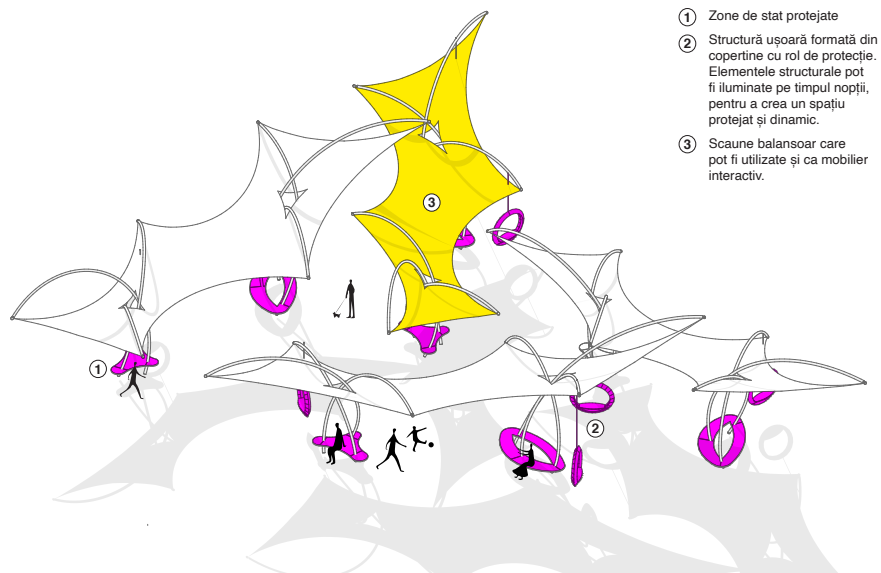
Instalația propusă este menită să producă dinamică într-o zonă lipsită de atractivitate. Instalația poate fi compusă din două elemente:

- ① O parte temporară, formată din reprezentarea abstractă a unor flori de dimensiuni reduse, care luminează pe timpul nopții.
- ② O parte care poate să devină permanentă, formată din flori abstractizate, supradimensionate. Ele pot reprezenta zone de protecție împotriva intemperiilor, dar și zone de adunare, luminate pe timpul nopții. Încurajarea trecătorilor la contemplare se face și prin denivelările terenului de sub flori, care pot fi folosite ca spațiu de joacă sau ca spațiu de ședere, mai ales pe timpul verii.

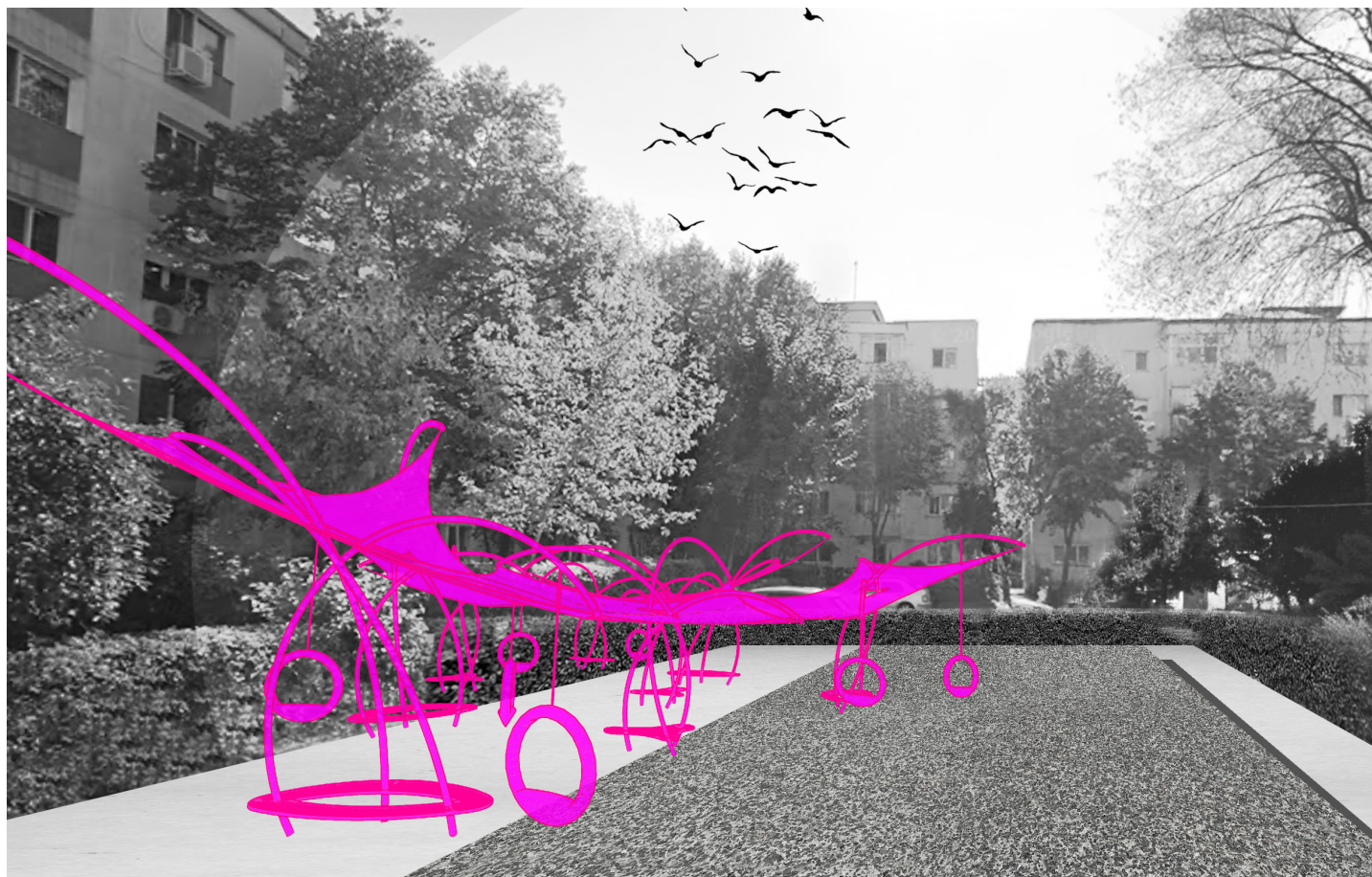
Parc Elena Doamna

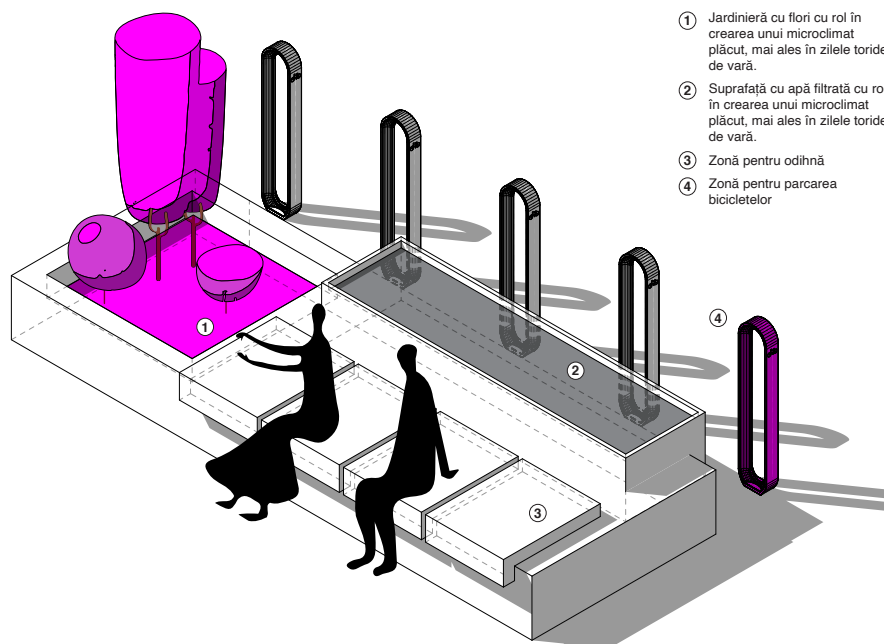
Zone de stat și mobilier interactiv

Cartier Nicolina

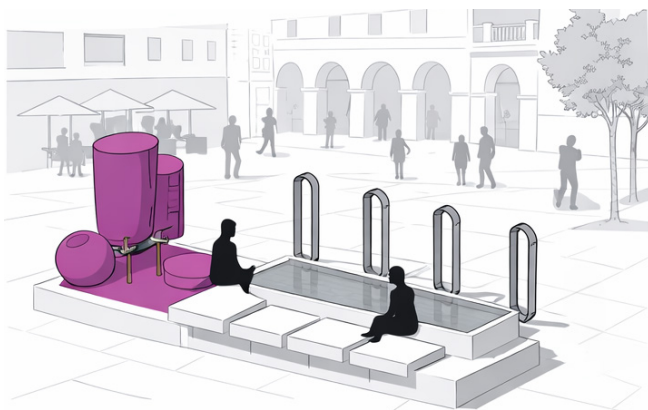

Zonă de stat cu vegetație și apă

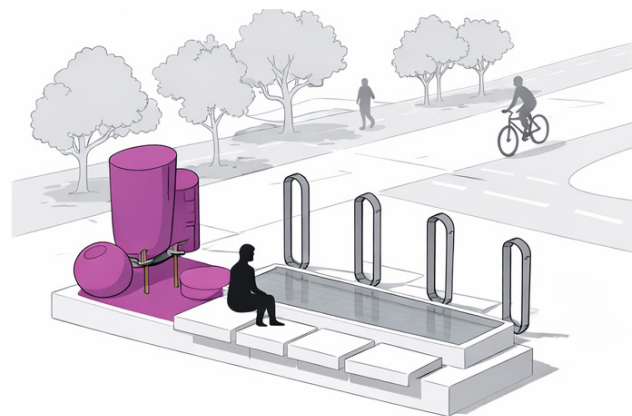

Posibile amplasamente

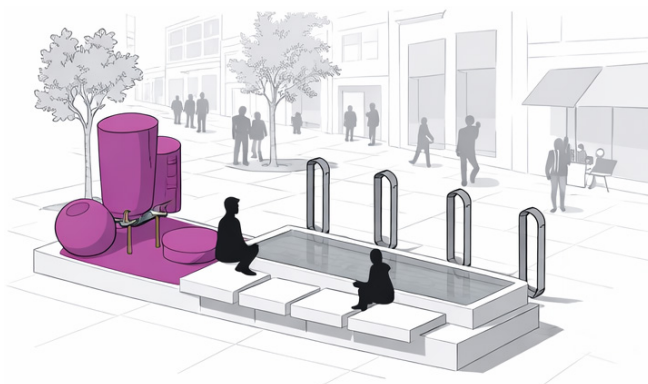
Piață publică din centrul vechi

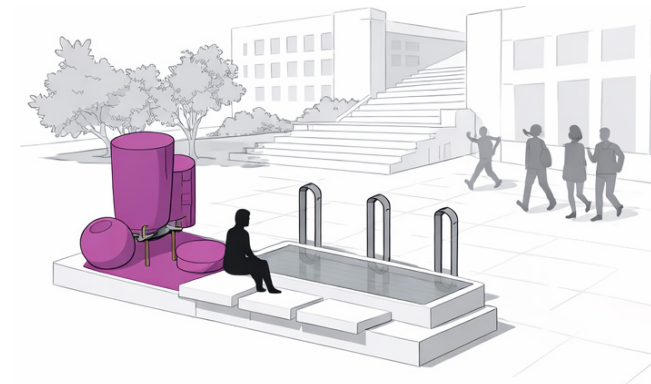
În vecinătatea unei piste de bicicliști

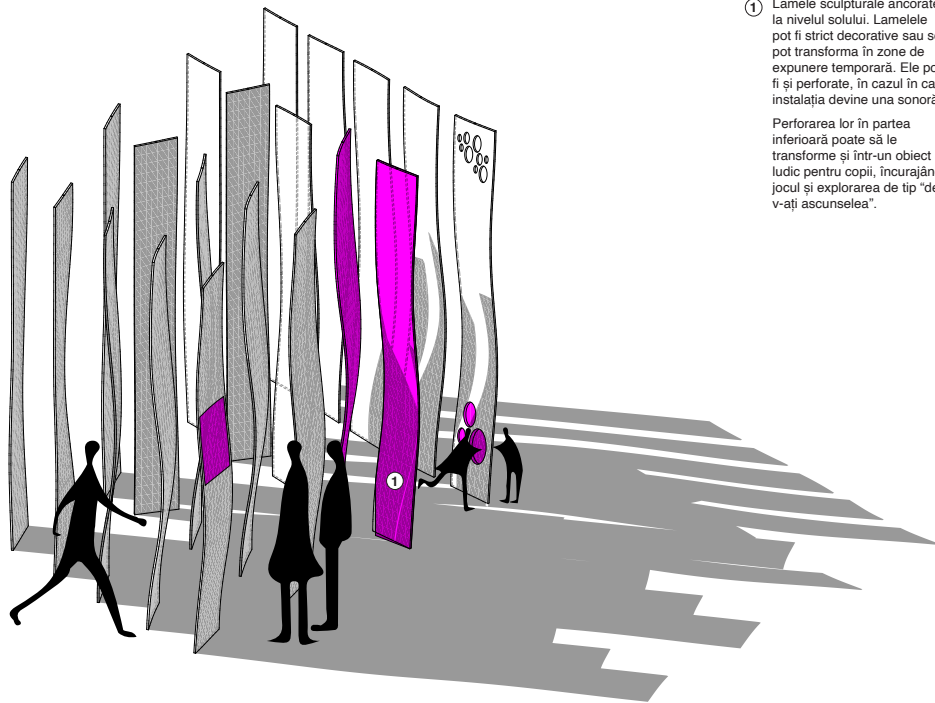
Stradă pietonală

Zonă universitară

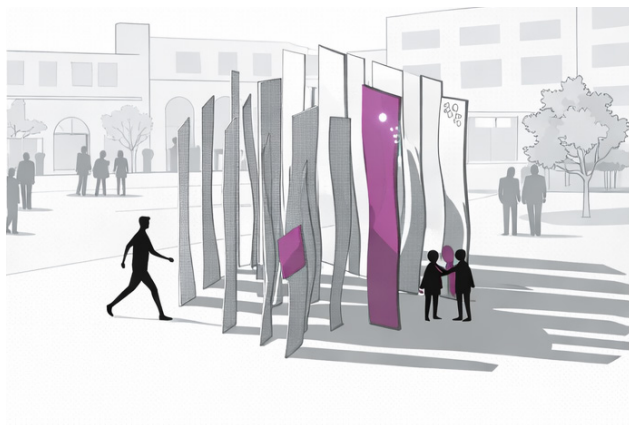
Lamele sculpturale la nivelul solului

- ① Lamele sculpturale ancorate la nivelul solului. Lamelele pot fi strict decorative sau se pot transforma în zone de expunere temporară. Ele pot fi și perforate, în cazul în care instalația devine una sonoră.

Perforarea lor în partea inferioară poate să le transforme și într-un obiect ludic pentru copii, încurajând jocul și explorarea de tip "de-a v-ați ascunselea".

Piață publică

Spațiu dintre blocuri

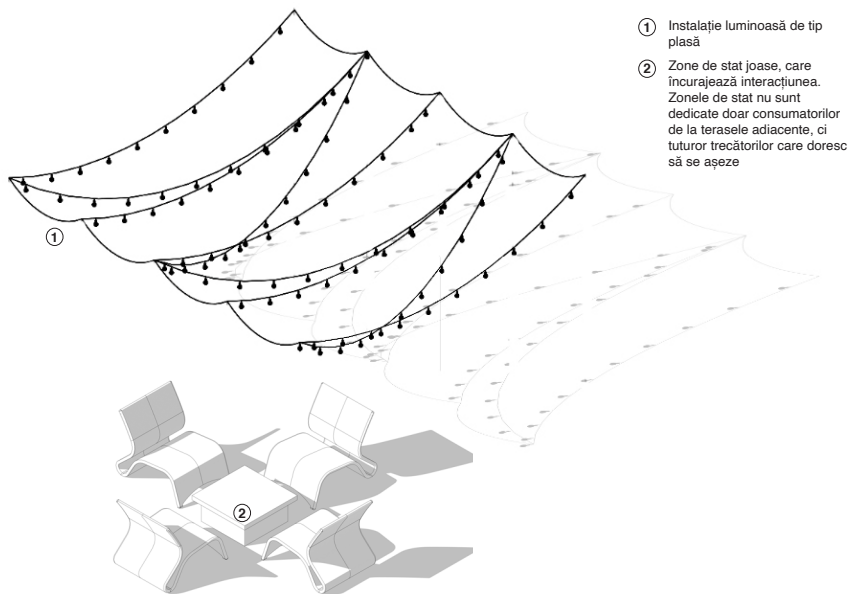
Spațiu pietonal mai amplu

Intrare în parc

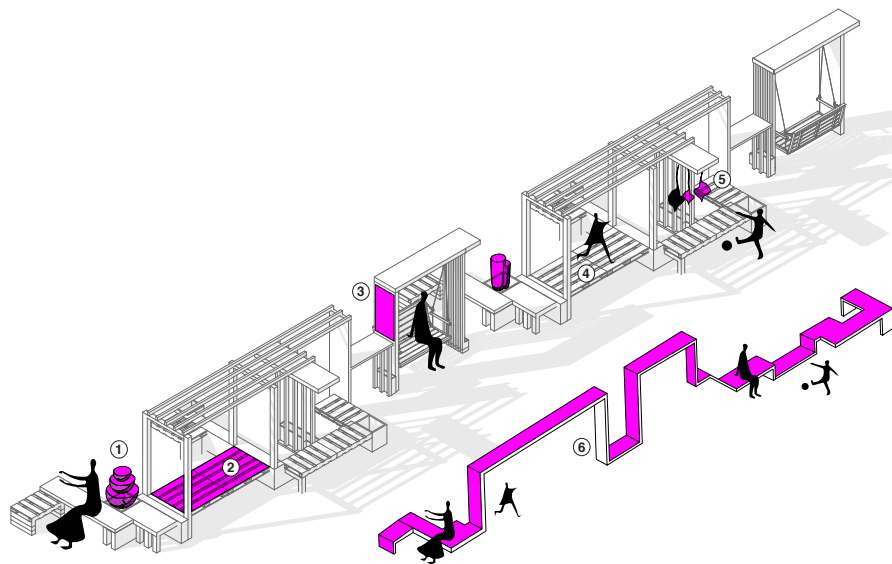
Instalație luminoasă de tip plasă

Strada Alexandru Lăpușneanu

Structură liniară cu multiple roluri

- ① Jardiniere cu plante pentru crearea unui microclimat plăcut, mai ales în zilele toride de vară.
- ② Spațiu pentru relaxare și ședere
- ③ Spațiu care poate fi folosit pentru promovarea evenimentelor din oraș și de-a lungul râului.
- ④ Zonele de stat permit utilizarea diversă de către mai multe categorii de vârstă.
- ⑤ Structură în consolă de care se pot ancora diferite obiecte de artă, în cadrul unor expoziții temporare de artă.
- ⑥ Întreaga structură poate fi realizată din lemn. Ea poate fi simplificată și redusă la o simplă bandă metalică care să îndeplinească multiple roluri.

Malul Bahluiului

A large, stylized number '28' is centered in the background. The number is white with a thick outline and is set against a solid olive-green background. The '2' and '8' are composed of simple geometric shapes: the '2' has a rounded top and a vertical stem, while the '8' is formed by two circles stacked vertically.

Bibliografie

Sursa imaginilor

8. Sursa informațiilor

8.1. Bibliografie

ARUP (2017), *Cities Alive. Designing for urban childhoods*, Londra, UK.

Badham, M., Fazakerly, R. și Hillary, F. (2019), *Best practice: commissioning Art in Public Space*, National Association for the Visual Arts, Sydney, Australia.

Bishop, K., & Corkery, L. (2017), *Designing Cities with Children and Young People Beyond Playgrounds and Skate Parks*, Routledge, New York, SUA.

Eurocities, (2018), State of the public art in European cities: trends and support actions, Bruxelles, Belgia.

IPR-PRAHA (2018), UMĚLECKÁ DÍLA, na veřejných prostranstvích hlavního města Prahy, Praha, Cehia.

Jagannath, T. (2017), People's Interaction with Public Art in Public Spaces within New Zealand, Dunedin, Noua Zeelandă.

Krysiak, N. (2017), *Designing Child-Friendly High Density Neighbourhoods. Transforming our cities for the health, wellbeing and happiness of children*, Cities for Play, Sydney, Australia.

Krysiak, N. (2017), *Where do the children play? Designing child-friendly compact cities* Cities for Play, Sydney, Australia.

Lynch, K. (1977), *Growing up in Cities: Studies of the Spatial Environment of Adolescence in Cracow, Melbourne, Mexico City, Salta, Toluca, and Warszawa*. MIT Press și UNESECO, Londra, UK.

Markoupoulou, A., Farinea, C. și Marengo, M. (2017), *How to Guide. Implementing technology towards active public space*, Institut d'Arquitectura Avançada de Catalunya, Barcelona, Spania.

UN-HABITAT (2020), *Public space site-specific assessment*, Nairobi, Kenya.

A Community Guide to Creating Public Art, pagina de internet oficială: https://cms.cityoftacoma.org/CEDD/TacomaCulture/arts/TA_PublicArt_CommunityGuide.pdf [23.02.2022].

Design and Review Criteria for Public Art, pagina de internet oficială: <https://www.pps.org/article/pubartdesign> [23.02.2022].

Percent for Art Scheme, pagina de internet oficială: <https://publicart.ie/main/commissioning/funding/per-cent-for-art-scheme/> [23.02.2022].

Public Space, pagina de internet oficială: <https://www.publicspace.org/works> [23.02.2022].

Public Art Online, pagina de internet oficială: <https://publicartonline.org.uk/> [23.02.2022]. [resources/usefullinks/europe/index.html](https://publicartonline.org.uk/resources/usefullinks/europe/index.html)

United Nations Human Rights (2017), Convention on the Rights of the Child, accesibil la <http://www.ohchr.org/> [23.02.2022].

8.2. Sursa imaginilor

1. <https://bit.ly/3uYW60>
2. <https://amzn.to/3sL9HFZ>
- 3, 4. <https://bit.ly/3pfl5ZZ>
5. <https://bit.ly/3BrxXRB>
6. <https://bit.ly/3GVtlII>
7. <https://bit.ly/3Bt5Ocz>
8. <https://bit.ly/3rTsOOX>, <https://bit.ly/3LGpfDr>, <https://bit.ly/3HWdE12>, <https://bit.ly/3uTKY52>, <https://bit.ly/33rh2lo>, <https://bit.ly/3Bslfk9>, <https://bit.ly/3oRZ2by>, <https://bit.ly/3H0Yq9A>, <https://bit.ly/3s5eoeR>, <https://bit.ly/3sQ8TiX>, <https://bit.ly/3BwBCh0>, <https://bit.ly/34OhpqW>
- 9, 10, 11, 12. <https://bit.ly/3D1RBEj>, <https://bit.ly/3tr2hJF>
13. <https://bit.ly/3JReJl7>
14. <https://bit.ly/3Bv933a>
15. <https://bit.ly/3sQKcTC>
16. <https://bit.ly/3rBvHUK>
17. <https://bit.ly/3oB5Lq4>
18. <https://bit.ly/33s8w5E>
- 19, 20, 21, 22, 23. <https://bit.ly/3uOmWbC>
24. <https://bit.ly/3HLC7pO>
25. <https://bit.ly/3JRB9sL>
26. <https://bit.ly/3LDiimK>
27. <https://bit.ly/3H1nKMC>
28. <https://bit.ly/3gwWACH>
29. <https://bit.ly/3rV2XpQ>
30. <https://bit.ly/3rANcnG>
31. <https://bit.ly/3GBYhcG>
32. <https://bit.ly/3Joql4K>
33. <https://bit.ly/3uHsg0k>
34. <https://bit.ly/3GHHrce>
35. <https://bit.ly/3rlke5p>
36. <https://bit.ly/3uYPNdx>
37. <https://bit.ly/3B7aQeE>
38. <https://bit.ly/3Hfh8dy>
39. <https://bit.ly/3l015l3>
40. <https://bit.ly/3gDoKMr>
41. <https://bit.ly/3Bd4RoH>
42. <https://bit.ly/3Lo3zf8>
43. <https://bit.ly/3JMkhno>
- 44, 45, 46, 47, 48, 49. <https://bit.ly/3LrYrXp>
50. <https://bit.ly/3LQb3YE>
51. <https://bit.ly/3p2BUXI>, <https://bit.ly/3H1cik5>
- 52, 53. <https://bit.ly/3H6LkHO>
54. BAAB
55. <https://bit.ly/3HHQqel>
56. <https://bit.ly/3Lqzhsq>
- 57, 58. <https://bit.ly/34WzgMq>, <https://bit.ly/3s5Xvk7>
59. <https://bit.ly/3JI3aTf>

60, 61, 62, 63. <https://bit.ly/34WzgMq>, <https://bit.ly/3s5Xvk7>
64. <https://bit.ly/350fNuh>, <https://bit.ly/3pcpxsl>
65. <https://bit.ly/3sx9nL3>, <https://bit.ly/3615Sou>
66. <https://bit.ly/3Ba1UW2>, <https://bit.ly/34KeoHA>
67. <https://bit.ly/3JNDKDY>, <https://bit.ly/3t0SmsO>
68. <https://bit.ly/3BGWL8h>
69. <https://bit.ly/36t3tmx>
70. <https://bit.ly/3t17JBr>
71. <https://bit.ly/3HbfdH5> , <https://bit.ly/3h9qFsf>, <https://bit.ly/3H7a5nv>
72. <https://bit.ly/3HhMC2S>
73. <https://bit.ly/3LUIXwM>, <https://bit.ly/3JLjVNt>
74. <https://bit.ly/3JD7wuS>
75. <https://bit.ly/3LMCcfd>
76. <https://bit.ly/3s5LcUM>
77. <https://bit.ly/34ADiKf>
78. <https://bit.ly/3Bjf5nx>
79. <https://win.gs/3gG1g97>
80. <https://bit.ly/3p5o8n6>
81. <https://bit.ly/33i45dl>
82. [autorii](#)
83. <https://bit.ly/3stmKf5>
84. 85. 86 <https://bit.ly/3sKsYXY>
87, 88. <https://bit.ly/3h8fjEU>
89. <https://bit.ly/3BM4Et9>

